

ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ

Кафедра правознавства

**Т.В. Іщенко, О.О. Кульчій, Г. В. Лаврик,
О.В. Солдатенко, Б.В. Стрілець**

**ПРОГРАМА
АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ
для здобувачів вищої освіти
освітньо-професійної програми «Право»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 Право
галузі знань 08 Право**

Полтава 2023

Рецензенти:

О.С. Кальян, к.ю.н., доцент, професор кафедри підприємництва і права Полтавського державного аграрного університету;

Г.А. Волошкевич, к.ю.н., доцент, доцент кафедри державно-правових дисциплін, заступник директора Навчально-наукового інституту економіки і права Черкаського національного університету ім. Б.Хмельницького

**Т.В. Іщенко, О.О. Кульчій, Г. В. Лаврик, О.В. Солдатенко,
Б.В. Стрілець**

Програма атестаційного екзамену для здобувачів вищої освіти освітньо-професійної програми «Право» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 081 Право галузі знань Право / Т.В. Іщенко Т.В., О.О. Кульчій, Г.В.Лаврик, О.В.Солдатенко, Б.В. Стрілець [Редкол.: Г.В. Лаврик (голов. ред.) та ін.]. – Полтава: ПУЕТ, 2023. – 182 с.

Відповідальні за зміст навчально-методичного видання автори, рецензенти та завідувач кафедри правознавства **Лаврик Г.В.**

Повне чи часткове відтворення, тиражування, передрук та розповсюдження даного видання без дозволу Полтавського університету економіки і торгівлі **ЗАБОРОНЕНО**

© Полтавський університет економіки і торгівлі, 2023

ВСТУП

Програма атестаційного екзамену укладена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 081 Право галузі знань Право, затвердженої наказом по університету від 31. 08. 2022 р. № 136-Н, і стандарту вищої освіти зі спеціальності 081 Право галузі знань 08 Право для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, затвердженого та введеного у дію наказом Міністерства освіти і науки України від 20.08.2022 р. № 644.

Предметом атестаційного екзамену є система знань про право як соціальне явище та особливості його застосування, що ґрунтуються на правових цінностях та принципах, в основі яких перебуває людська гідність та верховенство права.

Метою атестаційного екзамену є визначення рівня підготовленості здобувачів вищої освіти до належного виконання професійних завдань, пов'язаних з набуттям здатності розв'язувати складні задачі та проблеми у сфері правотворчості і правозастосування та/або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Підготовка до атестаційного екзамену дозволяє здобувачам вищої освіти узагальнити та систематизувати знання, здобуті під час навчання, і довести свою готовність самостійно виконувати професійні завдання, пов'язані з вирішенням складних задач і проблем у сфері права.

Програма атестаційного екзамену орієнтована на надання методичної допомоги випускникам у підготовці до нього. Програма атестаційного екзамену відповідає змістовній тематиці комплексу дисциплін:

1. *Конституційне право України.*
2. *Адміністративне право.*
3. *Адміністративне процесуальне право.*
4. *Цивільне право.*
5. *Цивільне процесуальне право.*
6. *Кримінальне право.*
7. *Кримінальне процесуальне право.*
8. *Міжнародне публічне право.*
9. *Міжнародний захист прав людини.*

Підготовка та складання атестаційного екзамену забезпечує формування у здобувачів вищої освіти загальних і спеціальних компетентностей та досягнення **результатів навчання**, визначених освітньо-професійною програмою «Право», розробленою на підставі стандарту вищої освіти зі спеціальності 081 Право галузі знань 08 Право

для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, серед яких перебувають:

загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 5. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК 6. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК 7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 8. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 9. Здатність працювати в команді.

ЗК 10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК 11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 12. Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.

ЗК 13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 14. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК 15. Прагнення до збереження навколишнього середовища.

спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК 1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.

СК 2. Здатність аналізувати ретроспективи розвитку правових явищ та процесів у контексті їх впливу на сучасну правову систему.

СК 3. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.

СК 4. Здатність застосовувати Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а також прецедентну практику Європейського суду з прав людини.

СК 5. Здатність застосовувати норми та інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права.

СК 6. Здатність здійснювати порівняльний аналіз окремих правових інститутів права Європейського Союзу та Ради Європи і правової системи України.

СК 7. Здатність застосовувати норми та інститути права, зокнайменше з таких галузей, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, трудове право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.

СК 8. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини.

СК 9. Здатність використовувати бази даних органів юстиції та інформаційні технології необхідні під час здійснення юридичної діяльності.

СК 10. Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.

СК 11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.

СК 12. Здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції.

СК 13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.

СК 14. Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.

СК 15. Здатність до самостійної підготовки проєктів актів правозастосування.

СК 16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

Підготовка та складання атестаційного екзамену забезпечує досягнення програмних **результатів навчання**, визначених освітньо-професійною програмою «Право», розробленою на підставі стандарту

вищої освіти зі спеціальності 081 Право галузі знань 08 Право для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, а саме:

РН 1. Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.

РН 2. Знати та розуміти міжнародні стандарти прав людини, положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практику Європейського суду з прав людини.

РН 3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

РН 4. Знати та розуміти основи права Європейського Союзу.

РН 5. Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.

РН 6. Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.

РН 7. Складати та узгоджувати план власного прикладного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами.

РН 8. Застосовувати інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права.

РН 9. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.

РН 10. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, із застосуванням правничої термінології.

РН 11. Мати базові навички риторики.

РН 12. Доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло.

РН 13. Знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.

РН 14. Використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для правничої діяльності.

РН 15. Вільно використовувати для правничої діяльності доступні інформаційні технології і бази даних.

РН 16. Використовувати комп'ютерні програмами, необхідні у правничій діяльності.

РН 17. Працювати в команді, забезпечуючи виконання завдань команди.

РН 18. Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.

РН 19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

РН 20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.

РН 21. Готувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях.

РН 22. Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.

Атестаційний екзамен є **обов'язковим**.

ПРОГРАМА АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

1. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

Модуль 1. Конституційне право України як галузь національної системи права, наука і навчальна дисципліна

Розділ 1. Конституційне право як галузь права в системі права України, наука і навчальна дисципліна

Поняття, предмет і метод галузі конституційного права. Співвідношення понять «конституційне право» і «державне право». Місце та роль конституційного права України в національній системі права.

Принципи конституційного права України. Гідність людини як засадничий принцип і право людини.

Система галузі конституційного права України та її складові. Конституційно-правові норми та їх особливості. Внутрішня побудова (структура) конституційно-правових норм. Класифікація конституційно-правових норм. Реалізація конституційно-правових норм. Конституційно-правові інститути, їх особливості та види. Загальні, головні та початкові конституційно-правові інститути.

Конституційно-правові відносини та їх особливості. Види конституційно-правових відносин. Склад конституційно-правових відносин. Суб'єкти конституційно-правових відносин. Об'єкти конституційно-правових відносин. Підстави виникнення, зміни і припинення конституційно-правових відносин. Поняття та система конституційних юридичних фактів.

Відповідальність в конституційному праві. Поняття та характер конституційно-правової відповідальності. Суб'єкти та об'єкти конституційно-правової відповідальності. Підстави конституційно-правової відповідальності. Конституційно-правова відповідальність посадових осіб та органів публічної влади.

Джерела галузі конституційного права України. Система джерел галузі конституційного права України. Місце закону в системі джерел галузі конституційного права України.

Поняття, предмет і система науки конституційного права України. Джерела науки конституційного права України. Становлення науки конституційного права в Україні. Методологія науки конституційного права України та основні напрями її розвитку.

Поняття, предмет, метод і система навчальної дисципліни конституційного права України. Співвідношення галузі

конституційного права України, науки конституційного права України та навчальної дисципліни конституційного права України.

Розділ 2. Конституція як основний закон суспільства і держави

Поняття конституції та її сутність. Юридична конституція. Фактична конституція. Формальна конституція. Матеріальна конституція. Реальна конституція. Фіктивна конституція.

Юридичні властивості конституції. Установчий характер. Вища юридична сила (юридичне верховенство). Пряма дія. Підвищена стабільність. Підвищений ступінь охорони з боку держави. Програмний характер. Інтегративний характер.

Функції конституції та їх види.

Класифікація конституцій та їх види.

Поняття та система конституціоналізму. Зародження та основні етапи розвитку конституціоналізму в Україні. Розроблення, прийняття, реалізація та модернізація Конституції України 1996 року, генезис конституційного законодавства за часів незалежності України. Конституційна реформа в Україні.

Поняття, сутність, юридичні властивості та функції Конституції України як Основного Закону суспільства і держави. Структура та система Конституції України. Призначення і зміст її преамбули.

Порядок внесення змін і доповнень до Конституції України, набуття нею чинності, введення в дію та здійснення.

Правова охорона Конституції України.

Модуль 2. Конституційний лад України. Конституційна система органів державної влади України

Розділ 3. Конституційний лад України

Поняття, сутність та зміст конституційного ладу України та його ознаки. Державний лад України. Суспільний лад України. Закріплення конституційного ладу та виключного права визначати і змінювати його в Конституції України.

Загальні засади конституційного ладу України. Принцип гуманізму. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека – найвища соціальна цінність в Україні. Пріоритет прав і свобод людини.

Конституційне закріплення форми територіального (державного) устрою, форми правління як складових форми Української держави. Україна – унітарна держава. Поняття та ознаки унітарної держави. Україна – республіка. Поняття та ознаки республіканської форми правління. Види республік. Особливості республіканської форми

правління в Україні. Формування демократичного політичного (державного) режиму в Україні. Визнання України національною, світською державою.

Конституційна характеристика України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави. Верховенство, самостійність, повнота і неподільність влади Української держави на всій її території та незалежність і рівноправність у відносинах з іншими державами. Конституційні обмеження влади Української держави. Принцип територіальної цілісності.

Конституційне закріплення європейської ідентичності Українського народу і незворотності європейського та євроатлантичного курсу України.

Демократична держава. Конституційне закріплення ознак України як демократичної держави. Визнання та гарантування місцевого самоврядування в Україні.

Сучасна концепція соціальної держави. Конституційне закріплення ознак та основних завдань України як соціальної держави. Здійснення Українською державою в особі органів державної влади та місцевого самоврядування від імені Українського народу права власника на природні ресурси, забезпечення захисту прав усіх суб'єктів власності і господарювання, соціальної спрямованості економіки. Конституційне регулювання питань перебування під особливою охороною землі як основного національного багатства. Гарантування Конституцією України права власності на землю.

Правова держава. Сутність правової державності. Конституційне закріплення ознак України як правової держави. Здійснення державної влади в Україні на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Принцип верховенства права – найважливіша ознака правової держави. Верховенство Конституції України стосовно законів, інших нормативно-правових актів, міжнародних договорів. Конституційні засади правового порядку в Україні.

Конституція України про обов'язки та найважливіші функції держави. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини – головний обов'язок Української держави. Забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи, збереження генофонду Українського народу – конституційний обов'язок держави. Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки – найважливіші функції держави, справа всього Українського народу. Здійснення Українською державою зовнішньополітичної діяльності.

Конституційні засади функціонування духовної та національно-культурної сфер суспільного життя. Визначення статусу української мови як державної. Забезпечення державою всебічного розвитку і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України. Гарантування Конституцією України вільного розвитку, використання й захисту російської та інших мов національних меншин України. Закріплення в Конституції України обов'язку держави сприяти консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України, а також обов'язку держави піклуватися про задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами держави.

Конституційне закріплення державної символіки в Україні.

Закріплення в Конституції України положення про те, що суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності. Розвиток та функціонування громадянського суспільства в Україні та його інститутів. Громадські об'єднання та їх види. Принципи організації та діяльності громадських об'єднань. Способи легалізації громадських об'єднань. Політичні партії та їх конституційно-правовий статус. Порядок створення політичних партій. Принципи діяльності політичних партій. Заборога політичних партій.

Захист конституційного ладу в Україні. Конституційне врегулювання питань, пов'язаних із встановленням порядку внесення змін до розділу Конституції України, в якому визначаються загальні засади конституційного ладу. Конституційні засади регулювання воєнного і надзвичайного стану.

Розділ 4. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні

Поняття та види правового статусу людини і громадянина. Основи правового статусу людини і громадянина як загальний конституційно-правовий інститут.

Основні положення сучасної концепції прав людини та їх відтворення в Конституції України. Принципи правового статусу людини і громадянина та їх закріплення в Конституції України. Визнання та гарантованість прав і свобод людини, встановлених загально-визнаними принципами і нормами міжнародного права. Принцип невідчужуваності природних прав і свобод людини. Принцип свободи людини, основні положення вчення про свободу. Принцип рівності

людей і громадян у своїй гідності та правах. Принцип невичерпності конституційного переліку прав та свобод людини і громадянина.

Громадянство і належність до громадянства України. Правова регламентація питань громадянства України. Закон «Про громадянство України». Принципи громадянства України та їх закріплення в Конституції України і в законодавстві про громадянство.

Визнання громадянства України. Набуття громадянства України. Підстави набуття громадянства України. Припинення громадянства України. Підстави припинення громадянства України. Вихід з громадянства України. Втрата громадянства України.

Органи, які вирішують питання, пов'язані з громадянством України. Повноваження органів, організацій і посадових осіб по вирішенню питань, пов'язаних з громадянством України. Виконання рішень, прийнятих у питаннях, пов'язаних з громадянством України.

Права та свободи людини і громадянина, їх співвідношення. Конституційні права та свободи людини і громадянина, їх класифікація. Громадські або особисті права та свободи. Політичні права та свободи. Соціальні й економічні права та свободи. Культурні права та свободи.

Конституційні гарантії захисту та практичного здійснення прав і свобод людини і громадянина. Конституційні обмеження щодо реалізації прав та свобод людини і громадянина в Україні. Неприпустимість свавільного обмеження прав і свобод людини і громадянина. Критерії **легітимного** обмеження прав і свобод людини і громадянина. Дімірність (пропорційність) обмеження прав і свобод людини і громадянина.

Самозахист прав та свобод людини і громадянина. Судовий захист прав та свобод людини і громадянина. Міжнародно-правовий механізм захисту прав та свобод людини і громадянина.

Конституційні обов'язки людини і громадянина. Рівність обов'язків людини і громадянина. Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України. Турбота про природу та культурну спадщину. Оплата податків і зборів. Дотримання Конституції України та законів України. Повага прав і свобод, честі і гідності інших людей.

Конституційно-правовий статус іноземців та осіб без громадянства в Україні. Права, свободи і обов'язки іноземців. Особливості правового статусу окремих категорій іноземців. Відповідальність іноземців та осіб без громадянства. Депортація іноземців. Екстрадиція іноземців іноземній державі.

Конституційно-правовий статус біженців. Права та обов'язки статусу біженців.

Конституційно-правовий статус осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту та його особливості.

Конституційно-правовий статус закордонних українців та його особливості.

Розділ 5. Конституційно-правове регулювання прямого (безпосереднього) народовладдя

Пряме (безпосереднє) та представницьке народовладдя як форми здійснення народного суверенітету в Україні.

Вибори представницьких органів державної влади та органів місцевого самоврядування як передбачена Конституцією і законами України форма прямого (безпосереднього) народовладдя. Види виборів. Виборче право. Принципи виборчого права України. Принцип вільних виборів. Загальне, рівне і пряме виборче право. Таємне голосування.

Виборча система. Класифікація виборчих систем. Мажоритарна, пропорційна, змішана виборчі системи. Особливості застосування виборчих систем в Україні.

Виборчий процес, його принципи та стадії. Призначення або проголошення виборів. Формування територіальних виборчих одиниць. Формування виборчих органів. Складання та уточнення списків виборців. Висування і реєстрація кандидатів на виборні посади. Передвиборна агітація. Голосування. Підрахунок голосів і визначення результатів голосування. Встановлення результатів виборів. Повторне голосування.

Гарантії реалізації та захисту виборчих прав громадян України. Юридична відповідальність за порушення виборчого законодавства.

Поняття і соціальна функція референдумів. Види референдумів. Призначення та порядок проведення референдумів. Предмет всеукраїнського референдуму. Правова регламентація організації референдумів та визначення їх результатів. Правові наслідки референдуму. Зміна і відміна рішень, прийнятих референдумом.

Розділ 6. Конституційна система органів державної влади України

Конституційно-правове регулювання питань організації і діяльності органів державної влади. Поняття та риси органу державної влади.

Види органів державної влади. Закріплення системи органів державної влади в Конституції України. Конституційний статус органів законодавчої, виконавчої і судової влади. Місце Президента України в системі органів державної влади.

Принципи організації і діяльності органів державної влади, їх конституційне закріплення.

Розділ 7. Законодавча влада в Україні

Закріплення статусу Верховної Ради України в Конституції України. Верховна Рада України – єдиний орган законодавчої влади в Україні, парламент України. Парламент та його ознаки. Види парламентів. Функції Верховної Ради України. Трансформація конституційного статусу Верховної Ради України в процесі конституційної реформи.

Конституційний склад і структура Верховної Ради України.

Строк повноважень Верховної Ради України. Дострокове припинення повноважень Верховної Ради України.

Статус народного депутата України. Принципи статусу народного депутата України. Несумісність депутатського мандата з іншими видами діяльності. Строк повноважень народного депутата України. Дострокове припинення повноважень народного депутата України.

Форми діяльності народного депутата України. Права і обов'язки народного депутата. Право депутатського запиту.

Гарантії діяльності народного депутата України. Депутатська недоторканність.

Компетенція Верховної Ради України: поняття, конституційне закріплення. Законодавча компетенція Верховної Ради України. Питання, що визначаються та встановлюються виключно законами України. Установча та контрольна компетенції Верховної Ради України. Контрольні повноваження Верховної Ради України стосовно Президента України та органів виконавчої влади.

Акти Верховної Ради України. Закони: поняття, види. Інші акти Верховної Ради України: постанови, декларації, заяви, звернення.

Організація Верховної Ради України. Органи та керівні посадові особи Верховної Ради України. Порядок обрання та повноваження Голови Верховної Ради України, першого заступника і заступника Голови Верховної Ради України. Комітети Верховної Ради України: порядок формування, перелік, повноваження. Тимчасові спеціальні і тимчасові слідчі комісії Верховної Ради України.

Порядок роботи Верховної Ради України. Сесія Верховної Ради України. Порядок скликання та проведення сесій Верховної Ради України. Розгляд питань на пленарних засіданнях Верховної Ради України. Голосування у Верховній Раді України. Правова регламентація організації роботи Верховної Ради України. Законодавство про регламент Верховної Ради України.

Законодавчий процес та інші спеціальні парламентські процедури. Стадії законодавчого процесу. Поняття законодавчої ініціативи. Суб'єкти права законодавчої ініціативи у Верховній Раді України. Попереднє обговорення законопроектів у комітетах Верховної Ради України. Порядок обговорення законопроекту на пленарних засіданнях Верховної Ради України в ході трьох читань. Прийняття законопроекту. Підписання закону Президентом України. Оприлюднення законів та інших актів Верховної Ради України. Введення в дію законів та інших актів Верховної Ради України.

Особливості проходження конституційних законів.

Апарат Верховної Ради України.

Розділ 8. Президент України

Конституційний статус Президента України як глави держави та його трансформація в процесі конституційної реформи. Роль та місце Президента України в системі органів державної влади. Функції Президента України.

Порядок обрання Президента України. Законодавство про вибори Президента України.

Строк повноважень Президента України. Конституційні підстави та порядок дострокового припинення повноважень Президента України. Відставка Президента України. Неможливість виконання Президентом України своїх обов'язків за станом здоров'я. Усунення Президента України з поста в порядку імпичменту Верховною Радою України. Виконання обов'язків Президента України в разі дострокового припинення повноважень Президента України.

Компетенція Президента України. Повноваження Президента України у сфері законодавчої влади та по відношенню до Верховної Ради України. Повноваження Президента України в сфері виконавчої та судової влади. Конституційні засади взаємовідносин Президента України з органами виконавчої влади. Повноваження Президента України в сфері міжнародних відносин, оборони та охорони правопорядку, прав і свобод громадян України.

Акти Президента України. Укази та розпорядження Президента України.

Конституційний статус Ради національної безпеки і оборони України як координаційного органу при Президентові України.

Розділ 9. Виконавча влада в Україні

Поняття та зміст виконавчої влади. Наукова розробка проблематики виконавчої влади та її співвідношення з законодавчою гілкою влади. Система органів виконавчої влади. Місце та роль Кабінету

Міністрів України у механізмі державної влади. Трансформація конституційного статусу Кабінету Міністрів України в процесі конституційної реформи.

Склад Кабінету Міністрів України. Порядок формування Кабінету Міністрів України. Конституційний порядок призначення на посаду Прем'єр-міністра України.

Відповідальність, підзвітність та підконтрольність Кабінету Міністрів України. Відставка Прем'єр-міністра України та інших членів Кабінету Міністрів України.

Компетенція Кабінету Міністрів України. Постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України.

Організація роботи Кабінету Міністрів України, Урядові комітети.

Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади: система, порядок формування. Основні завдання та функції міністерств.

Система місцевих органів виконавчої влади. Конституційно-правовий статус місцевих державних адміністрацій. Порядок формування, структура, функції та повноваження місцевих державних адміністрацій. Порядок призначення та відповідальність голів місцевих державних адміністрацій. Підстави та порядок припинення повноважень голів місцевих державних адміністрацій. Взаємовідносини місцевих державних адміністрацій з органами місцевого самоврядування.

Розділ 10. Судова влада, прокуратура в Україні

Судова влада в системі державної влади в Україні. Конституційні засади судочинства. Система судових органів та порядок їх формування. Система судів. Призначення та обрання суддів. Конституційно-правовий статус суддів. Конституційно-правовий статус Вищої ради правосуддя.

Конституційно-правовий статус адвокатури в Україні. Конституційний статус органів прокуратури в Україні. Функції прокуратури. Система органів прокуратури, принципи їх організації і діяльності.

Конституційна юрисдикція. Конституційний Суд України, його місце та роль в системі органів державної влади. Склад і порядок формування Конституційного Суду України. Конкурсні засади відбору кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України. Правовий статус судді Конституційного Суду України. Структура та організація діяльності Конституційного Суду України. Функції та повноваження Конституційного Суду України. Суб'єкти та форми звернення до Конституційного Суду України. Конституційна скарга: поняття, критерії прийнятності, особливості розгляду.

Поняття й характеристика стадій конституційного судочинства. Поняття та юридична природа актів Конституційного Суду України. Види, порядок ухвалення та виконання актів Конституційного Суду України.

Модуль 3. Територіальний устрій України. Місцеве самоврядування в Україні

Розділ 11. Територіальний устрій України

Поняття територіального устрою держави. Територіальний та державний устрій. Конституційні засади територіального устрою України. Адміністративно-територіальний устрій України. Утворення, реорганізація або ліквідація адміністративно-територіальних одиниць. Найменування або перейменування адміністративно-територіальних одиниць. Зміна меж адміністративно-територіальних одиниць.

Автономія: поняття та види. Автономія установ і автономія колективів. Територіальна та екстериторіальна автономія колективів. Види та форми територіальної автономії. Адміністративно-територіальна, національно-територіальна і національно-державна автономія. Форма територіальної автономії в Україні. Конституційно-правовий статус Автономної Республіки Крим. Гарантії Автономної Республіки Крим. Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим.

Розділ 12. Місцеве самоврядування в Україні

Поняття місцевого самоврядування та його політико-правова природа. Основні наукові концепції місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування в системі організації публічної влади на місцях. Місцеве самоврядування і місцеве управління. Міжнародно-правова регламентація питань організації місцевого самоврядування. Європейська хартія про місцеве самоврядування. Визначення ознак місцевого самоврядування в Європейській хартії.

Історія становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні. Новітній етап розвитку місцевого самоврядування в Україні. Розвиток законодавства про місцеве самоврядування в Україні.

Територіальна, матеріальна і фінансова основи місцевого самоврядування. Фінансова підтримка місцевого самоврядування державою.

Система місцевого самоврядування. Форми здійснення місцевого самоврядування територіальною громадою як суб'єктом муніципальної влади. Безпосереднє здійснення муніципальної влади територіальною громадою.

Органи та посадові особи місцевого самоврядування. Статус сільських, селищних, міських рад як представницьких органів місцевого самоврядування. Компетенція сільської, селищної, міської ради. Статус голів, депутатів і виконавчих органів ради та їх повноваження. Надання органам місцевого самоврядування окремих повноважень органів виконавчої влади, сфера делегованих повноважень.

Відповідальність та підконтрольність органів і посадових осіб місцевого самоврядування.

Особливості статусу районних та обласних рад як органів місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст. Компетенція районних та обласних рад.

Рішення органів місцевого самоврядування: порядок прийняття та юридична сила. Зупинення та відміна актів органів місцевого самоврядування.

Гарантії прав місцевого самоврядування. Судовий захист прав місцевого самоврядування.

Рекомендовані джерела інформації:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 245к/96-ВР із змінами, внесеними згідно Закону України № 1401-VIII від 2 червня 2016 року // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 28. – Ст. 532 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

2. Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 року № 1427-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 38. – Ст. 502 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1427-12>

3. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року № 55-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1990. – № 31. – Ст. 429 [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/55-12>

4. Декларація прав національностей України від 1 листопада 1991 року № 1771-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 53. – Ст. 799 [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1771-12>

5. Конституційне право України: Академічний курс: Підруч.: У 2 т. – Т.1 / За ред. В.Ф.Погорілка. – К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2006. – 544 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://studies.in.ua/pogorilko-v-f-fedorenko-v-l-konstytuciyne-pravo-ukrainy.html>

6. Конституційне право України: підручник / [Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.]; за заг. ред. Т. М. Слінько. – Харків: Право, 2021. – 592 с.

7. Конституційне право України: підручник: [11-те вид., присвяч. 30-й річниці заснування юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»] / Ужгородський національний університет, Юридичний факультет, Кафедра конституційного права та порівняльного правознавства. – Ужгород: РІК-У, – 2023. – 536 с

8. Совгиря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 2021. – 556 с.

9. Федоренко В.Л. Конституційне право України: підруч. / До 20-ої річниці Конституції України та 25-ої річниці незалежності України / В. Л. Федоренко. – К.: Видавництво Ліра-К, 2016. – 616 с.

2. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО

Модуль 1. Адміністративне право як галузь національного права

Розділ 1. Адміністративне право як галузь публічного права

Становлення і розвиток адміністративного права. Передумови виникнення адміністративного права. Камералістика. Поліцейське право в країнах Західної Європи. Становлення та розвиток поліцейського та адміністративного права в українських землях ХІХ – початку ХХ століття. Трансформація поліцейського права в адміністративне право. Адміністративне право сучасної Української держави. Адміністративне право як юридична наука і навчальна дисципліна.

Сутність, зміст публічної влади та її структура. Влада Українського народу. Сутність, зміст публічного інтересу. Приватний інтерес. Сутність, зміст публічного управління та форми його здійснення. Публічне адміністрування та форма здійснення публічної влади в публічних інтересах. Суб'єкти публічного адміністрування.

Сутність, зміст публічного майна та його види. Використання публічного майна та розпорядження ним. Права та обов'язки приватних осіб щодо публічного майна. Відчуження публічного майна.

Публічне право та його сутність. Співвідношення публічного і приватного права. Теорія субординації (теорія влади-підпорядкування). Спеціально-правова теорія. Двоступенева (дворівнева) теорія. Адміністративне право в галузевій системі класифікації правової системи.

Сутність і призначення адміністративного права. Мета і завдання адміністративного права. Предмет адміністративного права. Метод адміністративно-правового регулювання суспільних відносин. Співвідношення адміністративного права з іншими галузями права.

Система адміністративного права. Галузевий та інституційний способи побудови системи адміністративного права.

Поняття та значення принципів адміністративного права. Система принципів адміністративного права. Класифікація принципів адміністративного права. Принцип верховенства права як основоположний принцип адміністративного права та його співвідношення з принципом законності. Принципи належного врядування та належної адміністрації. Базові (матеріальні) принципи належної адміністрації. Процедурні (процесуальні) принципи належної адміністрації.

Поняття адміністративно-правової норми. Відмінності адміністративно-правових норм від норм інших галузей права. Структура адміністративно-правової норми. Гіпотеза та її види. Диспозиція та її особливості. Санкція. Класифікація адміністративно-правових норм за спрямованістю змісту, за суб'єктами, за формою припису, за галузевою належністю, за межею дії, за юридичною силою. Реалізація норм адміністративного права. Види (способи) реалізації норм адміністративного права (додержання (дотримання), виконання, використання, застосування). Вимоги до застосування норм адміністративного права.

Поняття, особливості та класифікація адміністративно-правових відносин. Структура адміністративно-правових відносин. Суб'єкти адміністративно-правових відносин. Об'єкти адміністративно-правових відносин. Зміст адміністративно-правових відносин. Юридичні факти як підстава виникнення адміністративно-правових відносин.

Поняття, система та види джерел адміністративного права. Формалізовані національні та міжнародні джерела адміністративного права. Конституція України як акт найвищої юридичної сили і джерело адміністративного права. Міжнародні нормативно-правові акти у системі джерел адміністративного права. Конвенції. Міжнародні договори. Директиви. Правові акти Європейського Союзу як джерело адміністративного права України. Джерела *asguis communautaire*. Регламенти Європейського парламенту та Ради. Акти «м'якого» права.

Закони України та інші кодифіковані акти як джерела адміністративного права. Підзаконні нормативно-правові акти як джерела адміністративного права. Постанови Верховної Ради України. Укази Президента України. Акти Кабінету Міністрів України. Акти центральних органів виконавчої влади. Акти місцевих органів виконавчої влади. Акти органів влади Автономної Республіки Крим. Акти органів місцевого самоврядування. Рішення органів судової влади у системі джерел адміністративного права. Рішення Конституційного Суду України. Постанови Верховного Суду. Рішення вищих спеціалізованих судів України. Рішення пленумів вищих спеціалізованих судів. Рішення Європейського суду з прав людини. Неформалізовані джерела адміністративного права. Норми моралі, звичаї і традиції, правова доктрина.

Модуль 2. Суб'єкти адміністративного права

Розділ 2. Суб'єкти адміністративного права.

Суб'єкти адміністративного права. Суб'єкти адміністративних правовідносин. Адміністративна правосуб'єктність. Адміністративна правоздатність. Адміністративна дієздатність. Адміністративна деліктоздатність. Деліктоздатність юридичних осіб. Система та види суб'єктів адміністративного права. Класифікація суб'єктів адміністративного права. Індивідуальні та колективні суб'єкти адміністративного права. Адміністративно-правовий статус.

Громадяни України та інші фізичні особи як суб'єкти адміністративного права. Адміністративно-правовий статус громадян та інших фізичних осіб. Адміністративна правоздатність. Адміністративна дієздатність. Обставини, що характеризують адміністративну дієздатність фізичних осіб. Вік. Повна, обмежена і часткова адміністративна дієздатність. Права фізичних осіб у сфері публічного управління. Особисті (громадянські) права і свободи фізичних осіб. Політичні права і свободи фізичних осіб. Звернення громадян. Пропозиція(зауваження), заява(клопотання), скарга. Соціально-економічні права фізичних осіб. Адміністративно-правові обов'язки фізичних осіб.

Адміністративно-правовий статус іноземців та осіб без громадянства. Адміністративно-правовий статус біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту.

Адміністративно-правовий статус громадських об'єднань. Поняття та ознаки громадських об'єднань. Види громадських об'єднань. Принципи та умови створення і діяльності громадських об'єднань. Права громадських об'єднань. Припинення діяльності громадських об'єднань. Відповідальність за порушення законодавства про громадські об'єднання.

Поняття політичних партій. Принципи та умови створення і діяльності політичних партій. Права політичних партій. Припинення діяльності політичних партій. Відповідальність за порушення законодавства про політичні партії.

Президент України як суб'єкт адміністративного права. Повноваження Президента України в сфері виконавчої влади. Консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи і служби, що створюються Президентом України для здійснення своїх повноважень. Адміністративно-правовий статус Адміністрації Президента України.

Поняття та ознаки органів виконавчої влади. Система органів виконавчої влади та засади її структурної побудови. Класифікація орга-

нів виконавчої влади за різними критеріями. Кабінет Міністрів України як вищий орган виконавчої влади. Центральні органи виконавчої влади. Місцеві органи виконавчої влади. Органи виконавчої влади Автономної Республіки Крим та їх адміністративно-правовий статус. Місцеві (територіальні) органи центральних органів виконавчої влади. Військово-цивільні адміністрації. Підстави формування, функції та повноваження військово-цивільних адміністрацій.

Органи влади Автономної Республіки Крим як суб'єкти адміністративного права. Система органів влади Автономної Республіки Крим та її особливості. Верховна Рада Автономної Республіки Крим. Порядок формування та діяльність Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Рада Міністрів Автономної Республіки Крим. Міністерства Автономної Республіки Крим. Республіканські комітети Автономної Республіки Крим та інші органи виконавчої влади Автономної Республіки Крим. Органи виконавчої влади зі спеціальним статусом Автономної Республіки Крим. Фонд майна Автономної Республіки Крим. Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим.

Поняття місцевого самоврядування. Представницькі та виконавчі органи місцевого самоврядування. Адміністративно-правові повноваження сільських, селищних, міських рад. Адміністративно-правові повноваження районних і обласних рад. Самоврядні та делеговані повноваження. Акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Державний контроль за діяльністю органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Суб'єкти делегованих повноважень. Особи, яким делеговані функції органу державної влади або органу місцевого самоврядування. Види осіб, яким делеговані функції органу державної влади або органу місцевого самоврядування. Уповноважений Верховної Ради України, Урядовий уповноважений з питань антикорупційної політики, Представник Уряду України в Євразійській економічній комісії та інші.

Розділ 3. Підприємства, установи та інші колективні суб'єкти адміністративного права.

Юридичні особи публічного права, які не мають статусу органу публічної влади. Система юридичних осіб публічного права, які не мають статусу органу публічної влади. Підприємства, установи та інші юридичні особи публічного права, які не мають статусу органу публічної влади (далі підприємства, установи публічного права). Види

та правові засади діяльності підприємств, установ публічного права. Утворення і державна реєстрація підприємств, установ публічного права. Ліцензування діяльності підприємств, установ публічного права. Управління підприємствами, установами публічного права. Суб'єкти управління підприємствами установами публічного права. Адміністративно-правові гарантії самостійності підприємств, установ публічного права. Контроль за діяльністю підприємств, установ публічного права. Відповідальність підприємств, установ публічного права. Ліквідація та реорганізація підприємств, установ публічного права.

Фонди публічного права, які не мають статусу органу публічної влади (далі фонди публічного права). Види фондів публічного права.

Суб'єкти (утворення), які не мають ознак юридичної особи. Структурні підрозділи державних і недержавних органів, підприємств, установ, загальні збори громадян за місцем проживання, лічильна комісія.

Розділ 4. Публічна служба. Державна служба та служба в органах місцевого самоврядування.

Публічна служба та публічні службовці. Поняття та сутність публічної служби. Ознаки публічної служби. Види публічної служби. Правовий статус публічних службовців. Права та обов'язки публічних службовців. Заборони та обмеження щодо діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища. Обмеження щодо одержання подарунків. Запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поведіння з ними. Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності. Обмеження спільної роботи близьких осіб. Обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів. Правила етичної поведінки публічних службовців. Фінансовий контроль щодо публічних службовців.

Поняття, ознаки державної служби, її завдання, принципи та види. Поняття державного службовця. Посада державної служби. Класифікація посад державної служби. Категорії посад державної служби. Ранги державних службовців. Адміністративно-правовий статус державних службовців. Адміністративна правоздатність і адміністративна дієздатність державних службовців. Права державних службовців у

сфері публічного управління. Адміністративно-правові обов'язки державних службовців, види і характеристика обмежень щодо державних службовців. Відсторонення державного службовця від виконання повноважень за посадою. Проходження державної служби. Службова кар'єра. Підстави припинення державної служби. Відставка державного службовця. Управління державною службою.

Поняття служби в органах місцевого самоврядування, її завдання і принципи. Адміністративно-правовий статус посадових осіб/службовців місцевого самоврядування. Порядок прийняття на службу в органи місцевого самоврядування. Класифікація категорій посад в органах місцевого самоврядування. Ранги посадових осіб органів місцевого самоврядування. Формування кадрового резерву. Порядок проведення атестації посадових осіб місцевого самоврядування. Підстави припинення служби в органах місцевого самоврядування.

Модуль 3. Форми (інструменти) і методи публічного адміністрування. Адміністративна відповідальність

Розділ 5. Форми (інструменти) і методи публічного адміністрування

Поняття та ознаки форм (інструментів) публічного адміністрування, їх співвідношення з методами публічного адміністрування. Вимоги до використання форм публічного адміністрування. Класифікація форм публічного адміністрування. Правові форми публічного адміністрування. Встановлення норм права (видання нормативних актів публічного адміністрування, адміністративна правотворчість). Застосування норм права (видання ненормативних актів публічного адміністрування, актів застосування норм права). Укладання адміністративних договорів. Здійснення реєстраційних та інших юридично значущих дій. Неправові форми публічного адміністрування. Проведення організаційних дій. Виконання матеріально-технічних операцій.

Поняття, значення та ознаки нормативних (нормативно-правових) актів. Класифікація нормативних актів. Вимоги до нормативних актів та наслідки недотримання таких вимог. Дефектні нормативні акти. Нікчемні нормативні акти. Заперечні нормативні акти.

Поняття, значення та ознаки адміністративних (індивідуальних) актів. Класифікація адміністративних актів. Порядок (процедура) прийняття адміністративних актів. Поняття, стадії процедури прийняття адміністративних актів. Види та зміст стадій процедури прийняття

адміністративного акта. Етапи, процедурні дії, процедурні рішення. Суб'єктний склад процедури прийняття адміністративних актів. Вимоги до процедури прийняття адміністративних актів. Прийняття акта на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Використання повноваження з метою, з якою це повноваження надано. Обґрунтованість адміністративного акта. Безсторонність (неупередженість). Добросовісність і розсудливість. Рівність перед законом. Пропорційність. Урахування права особи на участь у процесі прийняття рішення. Право особи бути вислуханою. Право на доступ до матеріалів справи. Право особи на допомогу та представництво. Своєчасність прийняття адміністративного акта. Закон України «Про звернення» і процедура видання адміністративного акта. Чинність адміністративного акта. Способи доведення адміністративного акта до адресата. Дія адміністративного акта у часі. Виконання адміністративного акта. Закінчення строку дії адміністративного акта. Дострокове припинення дії адміністративного акта. Умови та визнання адміністративного акта правомірним. Дефектність адміністративного акта та її наслідки. Заперечний адміністративний акт. Нікчемний адміністративний акт. Формально незаконний адміністративний акт.

Поняття та ознаки адміністративного договору. Місце та значення адміністративного договору серед інших форм адміністративної діяльності суб'єктів публічного адміністрування. Адміністративні договори у судовій практиці. Класифікація адміністративних договорів. Передумови укладення адміністративного договору. Види передумов укладення адміністративного договору. Нормативні передумови укладення адміністративного договору. Програмно-цільові передумови укладення адміністративного договору. Компетенційні передумови укладення адміністративного договору. Адміністративно-процедурні передумови укладення адміністративного договору. Підстави укладення адміністративного договору.

Адміністративний розсуд у діяльності публічної адміністрації, його доктринальне та нормативне розуміння. Поняття адміністративного розсуду та його види. Дискреційні повноваження. Дискреційне право. Вимоги до застосування адміністративного розсуду. Законодавчі уповноваження на адміністративний розсуд. Оприлюднення норм, що уповноважують на адміністративний розсуд. Достатність юридичної визначеності уповноважень на адміністративний розсуд. Обов'язок

застосування адміністративного розсуду. Обов'язок публічної адміністрації дотримуватися мети уповноваження на адміністративний розсуд. Обов'язок публічної адміністрації ретельно зважити юридичну значущість кожного елемента справи. Обов'язок публічної адміністрації дотримуватися принципу рівності. Обов'язок публічної адміністрації дотримуватися критеріїв розсудливості. Обов'язок публічної адміністрації

Обов'язок публічної адміністрації застосовувати принцип пропорційності (розмірності чи адекватності). Обов'язок публічної адміністрації обґрунтовувати свої дії. Судовий контроль за застосуванням адміністративного розсуду.

Електронне урядування як інноваційна форма публічного адміністрування. Поняття електронного урядування. Елементи електронного урядування. Співвідношення понять «електронне урядування», «електронна держава», «електронна демократія», «електронний парламент», «електронний уряд», «електронний суд».

Поняття й ознаки адміністративної процедури. Види адміністративної процедури. Принципи адміністративної процедури. Система принципів адміністративної процедури. Рівність перед законом, доступ до інформації, право на допомогу та представництво, право бути вислуханим, ефективність, оперативність (розумні строки), вмотивованість рішення, ефективний засіб захисту.

Суб'єкти адміністративної процедури. Адміністративний орган як основний суб'єкт адміністративної процедури.

Стадії адміністративної процедури. Ініціювання та початок провадження. Підготовка справи до розгляду. Розгляд і вирішення справи. Оформлення адміністративного акта, доведення до відома адресатів та заінтересованих осіб. Перегляд адміністративного акта.

Поняття, ознаки адміністративних послуг. Класифікація адміністративних послуг. Відмінність адміністративних послуг від інших видів послуг у публічній сфері. Суб'єкти відносин щодо надання адміністративних послуг. Суб'єкт звернення. Суб'єкт надання адміністративних послуг. Центр надання адміністративних послуг. Адміністратор. Єдиний державний портал надання адміністративних послуг. Порядок надання адміністративних послуг. Стадії процедури надання адміністративних послуг. Документи та дії, що супроводжують процедуру надання адміністративних послуг. Строки надання адміністративних по-

слуг. Плата за надання адміністративних послуг (адміністративний збір). Вимоги до якості надання адміністративних послуг.

Поняття та особливості методів публічного адміністрування (адміністративно-правові методи). Класифікація методів публічного адміністрування залежно від конкретного засобу, який використовується для розв'язання управлінських завдань. Адміністративні (позаекономічні, безпосереднього управлінського впливу) та економічні (опосередкованого управлінського впливу) методи. Класифікація методів публічного управління залежно від потреб управлінського процесу. Методи переконання, заохочення, примусу. Співвідношення переконання, заохочення і примусу в публічному адмініструванні. Поняття, особливості та цілі адміністративного примусу. Види адміністративного примусу. Поняття та види заходів обліку контролю, адміністративного попередження. Поняття та види заходів адміністративного припинення. Цілі адміністративного припинення. Нормативне закріплення заходів адміністративного припинення. Поняття та види заходів адміністративного стягнення. Цільове призначення стягнень. Переконання, заохочення і примус у діяльності органів публічного адміністрування.

Розділ 6. Адміністративна відповідальність

Поняття, сутність та ознаки адміністративної відповідальності. Відокремлення адміністративної відповідальності від інших видів юридичної відповідальності. Підстави адміністративної відповідальності. Принципи адміністративної відповідальності. Вік, після досягнення якого настає адміністративна відповідальність. Відповідальність неповнолітніх. Відповідальність посадових осіб. Відповідальність військовослужбовців та інших осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів. Відповідальність іноземних громадян та осіб без громадянства. Обставини, що виключають адміністративну відповідальність (крайня необхідність, необхідна оборона, неосудність). Можливість звільнення від адміністративної відповідальності при малозначності правопорушення.

Поняття адміністративного правопорушення. Склад адміністративного правопорушення. Юридичний аналіз об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта, суб'єктивної сторони адміністративного правопорушення. Відокремлення адміністративних правопорушень від злочинів і дисциплінарних проступків. Вчинення адміністративного правопору-

шення умисно. Вчинення адміністративного правопорушення з необережності. Види адміністративних правопорушень. Запобігання адміністративним правопорушенням. Поняття адміністративного стягнення. Мета адміністративного стягнення. Система адміністративних стягнень. Заходи впливу, що застосовуються до неповнолітніх. Основні і додаткові адміністративні стягнення. Попередження. Штраф. Оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення. Конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення. Позбавлення спеціального права, наданого даному громадянинуві. Виправні роботи. Адміністративний арешт. Загальні правила накладення стягнень за адміністративне правопорушення. Обставини, що пом'якшують відповідальність за адміністративне правопорушення. Накладення адміністративних стягнень при вчиненні кількох адміністративних правопорушень. Обчислення строків адміністративного стягнення. Строки накладення адміністративного стягнення. Строк, після закінчення якого особа вважається такою, що не була піддана адміністративному стягненню. Покладення обов'язку відшкодувати заподіяну шкоду. Забезпечення законності при застосуванні заходів впливу на адміністративні правопорушення.

Рекомендовані джерела інформації:

1. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року // Офіційний вісник України. – 2008. – № 93. – Ст. 3103 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року зі змінами та доповненнями, внесеними згідно з протоколами № 11 і № 14 до Конвенції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_004
3. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 245к/96-ВР із змінами, внесеними згідно Закону України від 2 червня 2016 року № 1401-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 28. – Ст. 532 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
4. Адміністративне право України. Академічний курс: Підручник: У двох томах: Т. 1. Загальна частина / Ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова). – К.: Вид-во «Юридична думка», 2004. – 584 с.

5. Адміністративне право України. Академічний курс: Підручник: У двох томах: Т. 2. Особлива частина. - К.: Юридична думка, 2009. – 600 с.

6. Адміністративне право: підручник / Ю.П.Битяк (кер. авт. кол.), І.М. Балакарева, І.В.Бойко та ін.; за заг. ред. Ю.П.Битяка. – Харків: Право, 2020. – 392 с.

7. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін.; за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Видання четверте. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. – 656 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/15923/Хамходера%20О.П.Адміністративне%20право%20України.pdf?sequence=4&isAllowed=y>

8. Загальне адміністративне право України / Бевзенко М.В. та ін. – Київ: Видавничий дім «Гельветика», – 2023. – 688 с.

9. Коломоєць Т.О. Адміністративне право України: Підручник. – Вип. 2, змін. і доп. / За заг. ред. Т.О.Коломоєць. – К.: Істина, 2012. – 528 с.

10. Курс адміністративного права України: підручник / за ред. О. В. Кузьменко. 3-тє вид. допов. К.: Юрінком інтер, 2018. – 904 с.

3. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

Модуль 1

Теоретичні засади адміністративного процесуального права. Позовне провадження

Тема 1. Поняття, особливості та структура адміністративного процесуального права. Публічно-правові спори.

Загальне поняття юридичних процесів, їх види і характеристика. Поняття адміністративного процесу. Мета та завдання адміністративного процесу. Характерні риси адміністративного процесу. Адміністративне процесуальне право як галузь права. Адміністративне процесуальне право як галузь законодавства. Адміністративне процесуальне право як галузь юридичної науки. Адміністративне процесуальне право як навчальна дисципліна. Предмет адміністративного процесуального права, публічний та приватний його аспекти. Метод адміністративного процесуального права. Принципи адміністративного процесуального права. Система адміністративного процесуального права. Поняття та види джерел адміністративного процесу. Взаємодія адміністративного процесуального права з іншими галузями права. Адміністративні провадження, їх класифікація. Стадії адміністративного провадження. Адміністративно-процесуальні норми. Адміністративно-процесуальні відносини. Суб'єкти адміністративного процесуального права. Поняття та ознаки публічно-правових спорів.

Тема 2. Поняття та принципи адміністративного судочинства. Адміністративна юрисдикція.

Поняття адміністративного судочинства. Завдання адміністративного судочинства. Критерії, за якими суд оцінює рішення, дії чи бездіяльність суб'єкта публічного адміністрування. Джерела права (матеріального та процесуального), які застосовує адміністративний суд. Поняття та сутність принципів адміністративного судочинства. Верховенство права; законність; рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом; змагальність сторін та свобода в наданні ними своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості; гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами; презумпція правомірності дій і вимог суб'єкта звернення та заінтересованої особи; забезпечення апеляційного та касаційного оскарження

рішення суду, крім випадків, встановлених законом; обов'язковість рішень суду.

Суд як суб'єкт адміністративного судочинства. Система судів України, до повноважень яких належить вирішення публічно-правових спорів. Адміністративна юрисдикція. Предметна юрисдикція. Інстанційна юрисдикція. Територіальна юрисдикція. Виключна юрисдикція. Наслідки їх недотримання (порушення).

Тема 3. Учасники адміністративно-процесуальних відносин.

Поняття, види, процесуальні права і обов'язки учасників адміністративного процесу.

Сторони в адміністративному судочинстві. Треті особи в адміністративному судочинстві. Представництво в адміністративному процесі. Участь у справі органів та осіб, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб. Інші учасники адміністративного судочинства.

Зловживання процесуальними правами. Процесуальне правонаступництво. Обов'язки осіб, присутніх в залі судового засідання. Слова звернення до суду в залі судового засідання.

Склад суду. Відводи.

Тема 4. Докази та доказування в адміністративному судочинстві

Поняття адміністративного процесуального доказування. Поняття доказів, предмет доказування, обов'язок доказування, підстави звільнення від доказування. Подання, витребування та забезпечення доказів. Дослідження та оцінка доказів. Допустимість, достовірність, достатність доказів. Джерела доказів. Огляд речових доказів, що швидко псуються, судові доручення щодо збирання доказів, виконання судових доручень щодо збирання доказів, звернення адміністративного суду із судовим дорученням про надання правової допомоги до іноземного суду або іншого компетентного органу іноземної держави. Види судових доручень іноземних судів. Дослідження доказів. Установлення фактів протиправних рішень, дій чи бездіяльності органу владних повноважень, наявності чи відсутності адміністративно-правового спору чи спору про право, наявності інтересів третіх осіб, наявності адміністративного правопорушення та його складу, обставин, що пом'якшують і обтяжують відповідальність, наявність майнової шко-

ди тощо. Показання свідків. Письмові докази. Речові докази. Електронні докази. Висновок експерта. Висновок експерта в галузі права. Загальновідомі обставини та визнані факти, їх значення. Класифікація доказів. Прямі та непрямі докази.

Тема 5. Процесуальні строки та судові витрати в адміністративному судочинстві

Поняття процесуальних строків та їх значення в адміністративному процесі. Визначення процесуальних строків, порядок їх обчислення.

Строки звернення за захистом порушених прав, свобод та інтересів. Розмежування процесуальних строків від строку звернення до суду за захистом порушених прав та інтересів. Строк звернення до адміністративного суду. Наслідки пропущення строків звернення до адміністративного суду.

Види процесуальних строків. Строки, встановлені законом. Строки, встановлені судом. Строки повідомлення про час і місце розгляду справи. Строки розгляду адміністративної справи. Строки оскарження рішень у справі та перегляду справи. Строки виконання постанов у справі.

Поняття, значення та види судових витрат в адміністративному процесі. Судовий збір. Витрати, пов'язані з розглядом справ. Розподіл судових витрат.

Тема 6. Заходи процесуального примусу

Поняття заходів адміністративного примусу. Нормативно-правове закріплення підстав застосування заходів примусу.

Види заходів процесуального примусу у справах адміністративної юрисдикції: попередження, видалення із зали судового засідання, тимчасове вилучення доказів для дослідження судом, привід. Особи, уповноважені застосовувати заходи процесуального примусу.

Тема 7. Позовне провадження. Форми адміністративного судочинства.

Право на звернення з адміністративним позовом. Форми та зміст позовної заяви. Способи судового захисту прав, свобод, інтересів особи від порушень з боку суб'єкта владних повноважень.

Забезпечення адміністративного позову. Відзив. Відповідь на відзив. Заперечення. Пояснення третьої особи щодо позову або відзиву.

Зустрічний позов в адміністративному судочинстві. Загальна характеристика судових стадій провадження в адміністративному суді першої інстанції: звернення до суду та відкриття провадження у справі; підготовче провадження; врегулювання спору за участю судді, відмова відповідача від позову, примирення, розгляд справи по суті; судові дебати; ухвалення та проголошення судового рішення.

Форми адміністративного судочинства. Поняття адміністративної справи незначної складності (малозначна справа.).

Структура спрощеного провадження в адміністративному судочинстві та процесуальний порядок його проходження. Особливості окремих видів спрощених проваджень в адміністративному судочинстві. Клопотання про розгляд справи за правилами спрощеного позовного провадження. Вирішення питання про розгляд справи за правилами спрощеного позовного провадження. Особливості розгляду окремих категорій справ незначної складності.

Загальне позовне провадження, його відмінності від спрощеного. Судові рішення в адміністративних справах: види, вимоги, набрання законної сили.

Особливості розгляду типових та зразкових справ.

Тема 8. Розгляд справи по суті

Завдання розгляду справи по суті. Строки розгляду адміністративної справи. Розгляд справи в судовому засіданні. Участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції. Головуючий у судовому засіданні. Обов'язки осіб, присутніх у залі судового засідання.

Відкриття розгляду справи по суті. Роз'яснення перекладачеві його прав та обов'язків, присяга перекладача. Видалення свідків із зали судового засідання. Встановлення осіб, які прибули у судове засідання, оголошення складу суду і роз'яснення права відводу. Роз'яснення учасникам справи їхніх прав та обов'язків. Розгляд заяв та клопотань. Наслідки неявки в судове засідання учасника справи. Наслідки неявки в судове засідання свідка, експерта, спеціаліста. Роз'яснення прав і обов'язків експерта, присяга експерта.

З'ясування обставин справи та дослідження доказів. Вступне слово учасників справи. Порядок з'ясування обставин справи та дослідження доказів. Дослідження доказів. Порядок допиту свідків. Використання свідком письмових записів.

Дослідження письмових доказів. Дослідження речових та електронних доказів. Дослідження висновку експерта. Відкладення розгляду справи або перерва в судовому засіданні.

Судові дебати та ухвалення рішення. Вихід суду для ухвалення рішення. Таємниця нарадчої кімнати.

Модуль 2. Перегляд судових рішень в адміністративних справах. Виконання судових рішень. Інші провадження.

Тема 9. Апеляційне провадження

Апеляційна скарга. Суд апеляційної інстанції. Право на апеляційне оскарження. Ухвали, на які можуть бути подані апеляційні скарги окремо від рішення суду. Строк на апеляційне оскарження. Форма та зміст апеляційної скарги. Порядок подання апеляційної скарги.

Відкриття апеляційного провадження. Залишення апеляційної скарги без руху, повернення апеляційної скарги судом апеляційної інстанції. Відмова у відкритті апеляційного провадження. Надсилання копій апеляційної скарги та доданих до неї матеріалів учасникам справи. Приєднання до апеляційної скарги. Доповнення, зміна, відкликання апеляційної скарги чи відмова від неї. Відзив на апеляційну скаргу. Закриття апеляційного провадження.

Апеляційний розгляд. Підготовка справи до апеляційного розгляду. Призначення справи до розгляду в суді апеляційної інстанції. Межі перегляду судом апеляційної інстанції. Строк розгляду апеляційної скарги. Апеляційний розгляд справи у судовому засіданні. Апеляційний розгляд справи в порядку письмового провадження за наявними у справі матеріалами. Порядок розгляду апеляційної скарги на ухвалу суду першої інстанції. Наслідки неявки в судове засідання учасників справи. Відмова позивача від позову; примирення сторін під час апеляційного провадження. Судові рішення суду апеляційної інстанції. Зміст постанови суду апеляційної інстанції. Порядок розгляду апеляційної скарги, що надійшла до суду апеляційної інстанції після закінчення апеляційного розгляду справи. Повернення адміністративної справи.

Тема 10. Касаційне провадження

Касаційна скарга. Суд касаційної інстанції. Право на касаційне оскарження. Строк на касаційне оскарження. Форма і зміст касаційної скарги. Порядок подання касаційної скарги.

Відкриття касаційного провадження. Залишення касаційної скарги без руху, повернення касаційної скарги. Відмова у відкритті касаційного провадження. Надіслання копій касаційної скарги та доданих до неї матеріалів учасникам справи. Приєднання до касаційної скарги. Доповнення, зміна, відкликання касаційної скарги чи відмова від неї. Відзив на касаційну скаргу. Закриття касаційного провадження.

Касаційний розгляд. Підготовка справи до касаційного розгляду. Межі перегляду судом касаційної інстанції. Строк розгляду касаційної скарги. Попередній розгляд справи. Касаційний розгляд справи у судовому засіданні. Касаційний розгляд справи в порядку письмового провадження за наявними у справі матеріалами.

Підстави для передачі справи на розгляд палати, об'єднаної палати або Великої Палати Верховного Суду. Порядок передачі справи на розгляд палати, об'єднаної палати або Великої Палати Верховного Суду. Відмова позивача від позову; примирення сторін під час касаційного провадження. Повноваження суду касаційної інстанції за наслідками розгляду касаційної скарги.

Підстави для залишення касаційної скарги без задоволення, а судових рішень – без змін. Підстави для скасування судових рішень повністю або частково і ухвалення нового рішення у відповідній частині або зміни рішення. Підстави для скасування судового рішення суду апеляційної інстанції повністю або частково та залишення в силі судового рішення суду першої інстанції у відповідній частині. Підстави для скасування судових рішень з направленням справи для продовження розгляду або на новий розгляд. Підстави для скасування рішення повністю або частково із закриттям провадження в справі або залишенням позову без розгляду у відповідній частині. Судові рішення суду касаційної інстанції та порядок їх прийняття. Зміст постанови суду касаційної інстанції. Порядок розгляду касаційної скарги, що надійшла до суду касаційної інстанції після закінчення касаційного розгляду справи. Окрема ухвала суду касаційної інстанції. Набрання судовими рішеннями суду касаційної інстанції законної сили.

Тема 11. Провадження за нововиявленими або виключними обставинами

Підстави перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами. Право подати заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами. Порядок і строк подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами. Форма та зміст заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами. Порядок подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами. Відкриття провадження за нововиявленими або виключними обставинами. Відмова від заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами та її наслідки. Порядок здійснення перегляду судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами. Судове рішення за наслідками провадження за нововиявленими або виключними обставинами.

Тема 12. Виконання судових рішень в адміністративних справах. Відновлення втраченого судового провадження

Обов'язковість судових рішень. Судові рішення, які виконуються негайно. Порядок виконання судових рішень в адміністративних справах. Звернення судових рішень в адміністративних справах до виконання. виправлення помилки у виконавчому документі та визнання його таким, що не підлягає виконанню. Зупинення виконання судового рішення. Поновлення пропущеного строку для пред'явлення виконавчого листа до виконання. Примирення сторін у процесі виконання. Відстрочення і розстрочення виконання, зміна чи встановлення способу і порядку виконання судового рішення. Заміна сторони виконавчого провадження. Поворот виконання судових рішень. Судовий контроль за виконанням судових рішень в адміністративних справах. Визнання протиправними рішень, дій чи бездіяльності, вчинених суб'єктом владних повноважень – відповідачем на виконання рішення суду.

Відновлення втраченого судового провадження. Порядок відновлення втраченого судового провадження в адміністративній справі. Особи, які мають право звертатися до суду із заявою про відновлення втраченого судового провадження. Підсудність заяви про відновлення втраченого судового провадження. Форма та зміст заяви про відновлення втраченого судового провадження. Наслідки недодержання вимог до змісту та форми заяви про відновлення втраченого судового

провадження, залишення заяви без розгляду чи відмова у відкритті провадження за заявою. Розгляд заяви про відновлення втраченого судового провадження. Ухвала суду за наслідками розгляду заяви про відновлення втраченого судового провадження. Звільнення заявника від судових витрат.

Тема 13. Провадження у справах про адміністративні правопорушення

Структура проваджень в справах про адміністративні правопорушення. Відкриття справи про адміністративне правопорушення. Підстави відкриття справи про адміністративне правопорушення.

Розгляд справи про адміністративне правопорушення. Місце і строки розгляду. Порядок розгляду справи про адміністративне правопорушення. Обставини, що підлягають з'ясуванню при розгляді справи про адміністративне правопорушення. Протокол про адміністративне правопорушення.

Винесення постанови в справі про адміністративні правопорушення. Види постанов. Форма і зміст постанови, її структура. Порядок оголошення постанови та вручення її копії учасникам провадження та заінтересованим особам.

Строки і порядок оскарження постанови по справі про адміністративне правопорушення. Зупинення виконання постанови. Розгляд апеляційної скарги і прийняття рішення.

Виконання постанови по справі про адміністративне правопорушення. Особи, уповноважені здійснювати виконання постанови про адміністративне правопорушення. Порядок виконання постанови про накладення стягнення у вигляді: попередження, штрафу, про оплатне вилучення предмета, конфіскацію предмета і грошей, про позбавлення спеціального права, про застосування громадських та виправних робіт, про застосування адміністративного арешту, про відшкодування майнової шкоди.

Заходи забезпечення проваджень в справах про адміністративні правопорушення: поняття та види. Адміністративне затримання. Особистий огляд і огляд речей. Вилучення речей та документів. Тимчасове вилучення посвідчення водія. Тимчасове вилучення транспортних засобів. Відсторонення осіб від керування транспортними засобами, суднами та огляд осіб на стан сп'яніння. Доставлення правопорушни-

ка. Оскарження заходів забезпечення проваджень в справах про адміністративні правопорушення.

Тема 14. Неюрисдикційні провадження

Поняття адміністративного неюрисдикційного провадження. Види адміністративних неюрисдикційних проваджень та процедур, їх структура. Поняття, класифікація суб'єктів адміністративного неюрисдикційного провадження. Адміністративна процесуальна правосуб'єктність суб'єктів адміністративних неюрисдикційних проваджень.

Поняття та основні положення нормотворчого провадження. Процедура розгляду звернень громадян: поняття та види звернень громадян. Правова основа та процесуальний порядок розгляду звернень громадян. Процедурні питання доступу до публічної інформації. Особливості та поняття, основні положення реєстраційно-дозвільних процедур. Поняття та основні положення контрольно-наглядового провадження.

Поняття та основні положення атестаційного провадження.

Рекомендовані джерела інформації:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 245к/96-ВР із змінами, внесеними згідно Закону України № 1401-VIII від 2 червня 2016 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 28. Ст. 532. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення 02.08.2022).

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та протоколи до неї. *Офіційний вісник України* 1998. № 13 (16.04.1998). *Офіційний вісник України*. 2006. № 32 (23.08.2006). Ст. 2371.

3. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6 липня 2005 року № 2747-IV. *Офіційний вісник України*. 2005. № 32. Ст. 1918.

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 7 грудня 1984 року № 8073-X. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. № 51. Ст. 1122.

5. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / за ред. В. Галунька, О. Правоторової. Видання четверте. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 656 с. URL:

<http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/15923/Хамходера%20О.П.Адміністративне%20право%20України.pdf?sequence=4&isAllowed=y/>

6. Адміністративне процесуальне право: навч. посібник за заг. ред.: Т. П. Мінки / Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. Дніпро, 2017. 320 с.

7. Дмитрук І. М. Адміністративний процес: навчальний посібник. Олді+, 2021. 164 с.

8. Смокович М. І., Бевзенко В. М. Адміністративний процес України: теорія, практика: підручник. Київ: ВД «Дакор», 2021. 1204 с.

4. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

Модуль 1. Загальні положення цивільного права. Цивільні правовідносини

Тема 1. Цивільне право в системі права України. Цивільне право як наука

Цивільне право як галузь приватного права. Предмет цивільного права. Метод цивільно-правового регулювання. Принципи цивільного права. Система цивільного права. Співвідношення цивільного права з іншими галузями права.

Цивільно-правові норми: поняття, види. Оцінювальні поняття в цивільному праві.

Поняття, предмет та метод цивільного права як науки. Цивільне право як навчальна дисципліна. Становлення цивілістичної науки в Україні та її сучасний стан.

Тема 2. Джерела цивільного права

Загальна характеристика джерел цивільного права. Цивільне законодавство України: поняття і структура. Конституція України – основа цивільного законодавства України. Цивільний кодекс України як основний акт цивільного законодавства України, історія його прийняття та структура. Інші акти цивільного законодавства. Дія актів цивільного законодавства в часі, просторі та за колом суб'єктів. Міжнародні договори та їх значення у регулюванні цивільних правовідносин.

Договір як джерело цивільного права, акти цивільного законодавства і договір. Нормативний договір. Типові та примірні договори.

Звичай як джерело цивільного права. Звичаї ділового обороту.

Судова практика та її роль в удосконаленні, тлумаченні та застосуванні норм цивільного права. Аналогія в цивільному праві.

Тема 3. Загальна характеристика цивільного правовідношення

Поняття цивільного правовідношення. Елементи цивільного правовідношення. Особливості цивільних правовідносин.

Класифікація цивільних правовідносин. Види цивільних правовідносин. Майнові відносини та їх види. Особисті немайнові відносини у цивільному праві.

Суб'єкти цивільних правовідносин. Правове становище учасників цивільних правовідносин, відмінних від фізичних та юридичних осіб. Участь держави, органів місцевого самоврядування та інших публічно-правових утворень у цивільних правовідносинах.

Об'єкти цивільних правовідносин.

Зміст цивільних правовідносин. Поняття та зміст суб'єктивних прав та обов'язків.

Підстави виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин.

Особливості охорони та захисту цивільних прав.

Тема 4. Фізична особа як суб'єкт цивільного правовідношення

Поняття фізичної особи. Цивільна правоздатність фізичної особи. Виникнення і припинення цивільної правоздатності фізичної особи. Обсяг цивільної правоздатності фізичної особи. Нікчемність правочинів та недійсність актів, що обмежують можливість фізичної особи мати не заборонені законом цивільні права та обов'язки. Співвідношення цивільної правоздатності та суб'єктивного цивільного права. Цивільна дієздатність фізичної особи та її обсяг. Обмеження цивільної дієздатності фізичної особи. Визнання фізичної особи недієздатною.

Опіка та піклування над фізичною особою.

Місце проживання фізичної особи та його цивільно-правове значення. Підстави, порядок та правові наслідки визнання фізичної особи безвісно відсутньою та оголошення її померлою. Акти цивільного стану.

Фізична особа – підприємець. Принципи та умови здійснення підприємницької діяльності фізичною особою. Цивільно-правова відповідальність фізичної особи-підприємця. Управління майном, що використовується для підприємницької діяльності органом опіки та піклування. Банкрутство фізичної особи-підприємця.

Тема 5. Юридичні особи

Поняття й ознаки юридичної особи. Правосуб'єктність юридичної особи та порядок її реалізації. Цивільна право- і дієздатність юридичної особи. Місцезнаходження юридичної особи. Найменування юридичної особи. Особисті немайнові права юридичної особи.

Види та організаційно-правові форми юридичних осіб. Юридичні особи приватного права та юридичні особи публічного права. Установи.

Підприємницькі товариства: поняття та види. Господарські товариства.

Непідприємницькі товариства: поняття та види. Кооперативи як юридичні особи. ОСББ.

Правове становище філій і представництв юридичної особи.

Порядок створення юридичної особи. Установчі документи юридичних осіб. Державна реєстрація юридичної особи. Припинення юридичних осіб, їх реорганізація та ліквідація.

Управління юридичною особою. Відповідальність юридичних осіб.

Правові форми участі держави, територіальних громад у цивільних відносинах.

Тема 6. Об'єкти цивільних правовідносин

Поняття та види об'єктів цивільних прав. Обороздатність об'єктів цивільних прав.

Речі як об'єкти цивільних прав. Поняття та класифікація речей. Нерухомі та рухомі речі. Державна реєстрація прав на нерухоме майно. Речі подільні та неподільні, визначені індивідуальними або родовими ознаками, споживні та неспоживні. Головна річ і приналежність, складові речі. Складні речі. Продукція, плоди та доходи. Майно. Підприємство як єдиний майновий комплекс.

Цифрові речі. Віртуальні активи, цифровий контент.

Гроші (грошові кошти). Валютні цінності. Поняття, групи та види цінних паперів як об'єктів цивільних прав.

Дії, послуги як об'єкти цивільного прав. Нематеріальні блага як об'єкти цивільного прав. Результати інтелектуальної, творчої діяльності та інші об'єкти права інтелектуальної власності. Інформація, особисті немайнові блага. Службова та комерційна таємниця як об'єкти цивільних правовідносин.

Тема 7. Правочини

Поняття та види юридичних фактів в цивільному праві. Юридичні склади.

Поняття та види правочинів. Одно-, дво- або багатосторонні правочини. Загальні вимоги, додержання яких є необхідним для чинності правочину. Презумпція правомірності правочину.

Форма правочину, способи волевиявлення. Правочини, які можуть вчинятися усно. Правочини, які належить вчинити у письмовій формі. Вимоги до письмової форми правочину. Нотаріальне посвідчення правочину. Державна реєстрація правочину. Місце вчинення правочину. Правочини, щодо яких правові наслідки пов'язуються з настанням певної обставини (відкладальна, скасувальна обставина). Тлумачення змісту правочину. Відмова від правочину.

Недійсні правочини, їх юридична природа та види. Загальні правові наслідки недійсності правочину. Правові наслідки недійсності окремих частин правочину.

Правові наслідки окремих видів правочинів із вадами: Правові наслідки недодержання вимоги щодо письмової форми правочину, вимоги закону про нотаріальне посвідчення одностороннього правочину, договору. Правові наслідки вчинення правочину малолітньою, неповнолітньою особою за межами їхньої цивільної дієздатності. Правові наслідки вчинення правочину фізичною особою, цивільна дієздатність якої обмежена, за межами її цивільної дієздатності. Правові наслідки вчинення правочину без дозволу органу опіки та піклування. Правові наслідки вчинення правочину дієздатною фізичною особою, яка у момент його вчинення не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними, правові наслідки вчинення правочину недієздатною фізичною особою. Правові наслідки укладення юридичною особою правочину, якого вона не мала права вчиняти. Правові наслідки вчинення правочину, який порушує публічний порядок. Правові наслідки правочину, який вчинено під впливом помилки, обману, насильства, у результаті зловмисної домовленості представника однієї сторони з другою стороною, під впливом тяжкої обставини. Правові наслідки фіктивного, удаваного правочину.

Правові наслідки вчинення недійсних правочинів. Момент недійсності правочину.

Тема 8. Представництво в цивільному праві

Поняття та підстави представництва. Суб'єкти представництва. Повноваження представника. Правові наслідки перевищення повноважень представником. Передоручення.

Види представництва. Представництво за законом. Представництво за довіреністю. Довіреність: поняття, види. Форма довіреності. Зміст довіреності. Довіреність юридичної особи. Термін довіреності.

Припинення представництва за довіреністю, скасування довіреності. Відмова представника від вчинення дій визначених довіреністю.

Тема 9. Строки та терміни в цивільному праві. Позовна давність

Поняття та визначення строку та терміну. Види цивільно-правових строків та термінів. Способи визначення строків і термінів. Порядок обчислення строків. Початок перебігу та закінчення строку. Порядок вчинення дій в останній день строку.

Поняття, види та значення позовної давності. Зміна тривалості позовної давності. Обчислення позовної давності. Початок перебігу, зупинення і переривання позовної давності. Правові наслідки спливу позовної давності. Поновлення позовної давності. Вимоги, на які позовна давність не поширюється.

Тема 10. Здійснення та захист цивільних прав. Цивільно-правова відповідальність

Поняття здійснення цивільних прав та виконання цивільних обов'язків. Межі здійснення цивільних прав. Зловживання правом. Виконання цивільних обов'язків. Право на захист цивільних прав та інтересів. Захист цивільних прав та інтересів судом. Захист цивільних прав та інтересів компетентними органами державної влади та посадовими особами. Самозахист суб'єктивних цивільних прав та інтересів. Визнання незаконним правового акта органу влади.

Поняття, ознаки та функції цивільно-правової відповідальності. Види та форми цивільно-правової відповідальності. Підстави та умови цивільно-правової відповідальності. Цивільно-правова відповідальність без наявності вини. Підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності.

Тема 11. Особисті немайнові права фізичної особи

Поняття та ознаки особистих немайнових прав фізичної особи. Класифікація особистих немайнових прав в цивільному праві. Загальні засади здійснення особистих немайнових прав.

Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи.

Загальна характеристика способів захисту особистих немайнових прав.

Спростування недостовірної інформації та відповідь як способи захисту особистих немайнових прав. Поняття «поширення недостовірної інформації». Оціночні судження. Презумпція недостовірності негативної інформації про особу. Спростування недостовірної інформації, поширеної через ЗМІ.

Заборона поширення інформації, якою порушуються особисті немайнові права фізичної особи.

Відшкодування майнової та моральної шкоди як способи захисту особистих немайнових прав фізичної особи.

Модуль 2. Право власності та інші речові права. Право інтелектуальної власності

Тема 12. Право власності: загальні положення

Поняття та ознаки речових прав. Види речових прав.

Поняття власності і права власності. Зміст права власності.

Об'єкти та суб'єкти права власності. Право власності Українського народу. Право приватної власності. Право державної власності. Право комунальної власності.

Здійснення права власності. Межі здійснення права власності. Обов'язки власника. Тягар утримання майна. Ризик випадкового знищення та випадкового пошкодження майна.

Тема 13. Набуття і припинення права власності

Підстави (способи) набуття права власності: поняття, види.

Набуття права власності на новостворену річ. Переробка (специфікація) як підстава набуття права власності. Набуття права власності на прирощення, які приносить річ. Привласнення загальнодоступних дарів природи. Набуття права власності на безхазяйну річ. Знахідка та порядок набуття права власності на неї. Бездоглядна домашня тварина. Набуття права власності на скарб. Набуття права власності за давністю володіння (набувальна давність).

Набуття права власності за договором. Момент виникнення права власності у набувача за договором. Інші похідні способи набуття права власності.

Загальна характеристика підстав (способів) припинення права власності. Співвідношення понять «припинення права власності» і «позбавлення права власності». Відчуження речі як підстава припинення права власності. Відмова власника від права власності. Припинення права власності особи на майно, яке не може їй належати. Викуп пам'ятки історії та культури. Викуп земельної ділянки у зв'язку із суспільною необхідністю. Націоналізація, конфіскація і реквізиція як підстави припинення права власності. Інші підстави припинення права власності.

Тема 14. Право спільної власності

Поняття та види права спільної власності. Право спільної часткової власності: поняття, суб'єкти, підстави виникнення. Визначення часток у праві спільної часткової власності.

Здійснення права спільної часткової власності. Право переважної купівлі частки у праві спільної часткової власності. Припинення права спільної часткової власності.

Право спільної сумісної власності: поняття, суб'єкти, підстави виникнення. Здійснення права спільної сумісної власності. Припинення права спільної сумісної власності.

Тема 15. Захист права власності та інших речових прав

Поняття захисту права власності. Загальні засади захисту права власності. Підстави для захисту права власності. Види способів захисту права власності. Речово-правові способи захисту права власності. Витребування майна від особи, яка незаконно заволоділа ним (віндикаційний позов). Межі віндикації. Розрахунки при віндикації. Особливості витребування майна від добросовісного набувача. Витребування грошей та цінних паперів.

Захист права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння (негаторний позов). Визнання права власності. Визнання незаконним правового акту, що порушує право власності. Інші способи захисту права власності. Особливості відшкодування шкоди, завданої власникові земельної ділянки, житлового будинку, інших будівель у зв'язку із зниженням їх цінності. Зобов'язально-правові способи захисту права власності.

Тема 16. Речові права на чуже майно

Загальна характеристика речових прав на чуже майно, їх види.

Право володіння чужим майном: суб'єкти, підстави виникнення та припинення. Обов'язок недобросовісного володільця щодо повернення майна особі, яка має на нього право власності чи інше право, або яка є добросовісним володільцем.

Право обмеженого користування чужим майном (сервітут). Суб'єкти, об'єкти, види та зміст сервітуту, порядок його встановлення та припинення.

Право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис). Підстави виникнення та припинення. Строк договору про надання права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб. Права та обов'язки власника земельної ділянки, наданої у користування для сільськогосподарських потреб, та землекористувача. Право землекористувача на відчуження права користування земельною ділянкою.

Поняття та підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій). Права та обов'язки власника земельної ділянки, наданої для забудови, та землекористувача. Підстави та правові наслідки припинення права користування земельною ділянкою для забудови.

Тема 17. Право інтелектуальної власності

Поняття та джерела права інтелектуальної власності. Суб'єкти права інтелектуальної власності.

Об'єкти права інтелектуальної власності. Особисті немайнові і майнові права на об'єкти права інтелектуальної власності.

Підстави виникнення та зміст прав інтелектуальної власності. Строк чинності прав інтелектуальної власності. Використання об'єкта права інтелектуальної власності. Передання майнових прав інтелектуальної власності. Здійснення права інтелектуальної власності, яке належить кільком особам. Права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору. Права інтелектуальної власності на об'єкт за замовленням.

Наслідки порушення права інтелектуальної власності. Захист права інтелектуальної власності.

Поняття і джерела авторського права. Об'єкти авторського права. Твори, які не є об'єктами авторського права. Виникнення суб'єктивних авторських прав. Суб'єкти авторського права. Співавторство. Особисті немайнові права автора. Майнові права інтелектуальної власності на твір. Випадки вільного використання творів. Строки чинності майнових авторських прав. Спадкування авторських майнових прав.

Суміжні права, їх об'єкти, суб'єкти, виникнення і зміст. Види суміжних прав.

Патентне право та його джерела. Об'єкти патентного права (винахід, корисна модель, промисловий зразок). Суб'єкти патентних прав. Патент як форма охорони прав на винаходи, корисні моделі і промислові зразки. Особисті немайнові права винахідника (автора промислового зразка). Майнові права, що впливають з патенту. Дії, що не визнаються порушенням прав володільця патенту. Припинення дії патенту та визнання його недійсним.

Загальна характеристика правових засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг.

Комерційне (фірмове) найменування. Торговельна марка (знак для товарів і послуг): поняття, об'єкти, умови надання правової охорони. Суб'єкти та підстави набуття права інтелектуальної власності на торговельну марку. Зміст права інтелектуальної власності на торговельну марку. Припинення чинності свідоцтва та визнання його недійсним. Географічне зазначення як об'єкт права інтелектуальної власності.

Поняття наукового відкриття. Право на наукове відкриття. Поняття та загальна характеристика права інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми, раціоналізаторські пропозиції, сорти рослин і породи тварин комерційну тасмницю.

Види договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності.

Модуль 3. Зобов'язальне право. Окремі види договірних зобов'язань

Тема 18. Загальні положення про зобов'язання. Виконання зобов'язань

Зобов'язальне право та його місце в системі цивільного права.

Поняття зобов'язання. Підстави виникнення зобов'язань. Види зобов'язань. Система зобов'язань.

Елементи зобов'язання. Сторони і треті особи у зобов'язанні. Множинність сторін у зобов'язанні та її види. Заміна кредитора у зобов'язанні. Заміна боржника у зобов'язанні.

Поняття та принципи виконання зобов'язань. Загальні умови виконання зобов'язань. Поняття належного виконання зобов'язання. Суб'єкти виконання зобов'язання. Строк (термін) виконання зобов'язання. Місце виконання зобов'язання. Спосіб виконання зобов'язання. Особливості виконання грошових зобов'язань. Виконання зобов'язання шляхом внесення боргу в депозит нотаріуса. Зустрічне виконання зобов'язання. Підтвердження виконання зобов'язання.

Тема 19. Забезпечення виконання зобов'язань

Загальні положення про забезпечення виконання зобов'язання. Загальна характеристика видів (способів) забезпечення виконання зобов'язань, їх ознаки, види. Форма правочину щодо забезпечення виконання зобов'язання.

Неустойка як вид забезпечення виконання зобов'язань. Правові наслідки сплати (передання) неустойки.

Порука. Правові наслідки порушення зобов'язання, забезпеченого порукою.

Гарантія. Правові наслідки порушення зобов'язання, забезпеченого гарантією.

Завдаток. Правові наслідки порушення або припинення зобов'язання, забезпеченого завдатком.

Застава: поняття, предмет, види, підстави виникнення і припинення. Суб'єкти заставних правовідносин. Договір застави, його зміст та форма. Правові наслідки невиконання зобов'язання, забезпеченого заставою. Звернення стягнення на заставлене майно.

Притримання як вид забезпечення виконання зобов'язання.

Довірча власність: поняття, об'єкт, підстави виникнення і припинення.

Тема 20. Припинення зобов'язань. Порушення зобов'язання, цивільно-правова відповідальність

Загальна характеристика підстав (способів) припинення зобов'язань. Припинення зобов'язання виконанням. Припинення зобов'язання за вимогою кредитора.

бов'язання неможливістю його виконання. Припинення зобов'язання переданням відступного. Припинення зобов'язання зарахуванням. Припинення зобов'язання за домовленістю сторін. Новація. Прощення боргу.

Припинення зобов'язання поєднанням боржника і кредитора в одній особі. Припинення зобов'язання смертю фізичної особи, ліквідацією юридичної особи.

Поняття порушення зобов'язання. Правові наслідки порушення зобов'язання.

Поняття та ознаки цивільно-правової відповідальності.

Види цивільно-правової відповідальності.

Форми цивільно-правової відповідальності. Відшкодування збитків. Сплата неустойки. Співвідношення збитків і неустойки.

Умови цивільно-правової відповідальності.

Підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності за порушення зобов'язання. Випадок і непереборна сила, їх правове значення.

Тема 21. Загальні положення про договір

Поняття договору в цивільному праві. Співвідношення між поняттями «договір», «правочин», «домовленість», «контракт». Свобода договору та її межі. Види договорів. Консенсуальні і реальні договори. Односторонні і двосторонні договори. Відплатні та безвідплатні договори. Попередній договір. Змішаний договір. Публічний договір. Договір приєднання. Договір на користь третьої особи.

Зміст договору. Істотні, звичайні та випадкові умови договору. Предмет договору. Ціна в договорі. Строк договору. Типові і примірні договори.

Тема 22. Порядок укладення, зміни та припинення договору

Поняття та стадії укладення договору. Пропозиція укласти договір (оферта), вимоги до неї. Публічна оферта. Правове значення реклами та інших пропозицій, адресованих невизначеному колу осіб. Прийняття пропозиції (акцепт). Момент укладення договору. Місце укладення договору. Форма договору. Підстави для зміни і розірвання договору. Правові наслідки зміни і розірвання договору. Співвідношення між поняттями «розірвання договору» і «відмова від договору».

Тема 23. Договір купівлі-продажу: загальні положення

Поняття та ознаки договору купівлі-продажу, його значення в сучасних умовах, сфера застосування та джерела правового регулювання.

Сторони в договорі купівлі-продажу. Право продажу речі. Форма договору купівлі-продажу.

Зміст договору купівлі-продажу. Предмет договору. Кількість, асортимент, комплектність, якість товару, тара і упаковка. Комплект товару. Ціна в договорі купівлі-продажу.

Права та обов'язки покупця і продавця у разі пред'явлення третьою особою позову про витребування купленого товару.

Права та обов'язки продавця. Правові наслідки порушення продавцем своїх зобов'язань. Права та обов'язки покупця. Правові наслідки порушення покупцем своїх зобов'язань.

Види договорів купівлі-продажу. Договір поставки. Договір контракції сільськогосподарської продукції. Договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу. Договір міни.

Тема 24. Договір роздрібної купівлі-продажу. Цивільно-правовий захист прав споживачів

Договір роздрібної купівлі-продажу та його види.

Загальна характеристика джерел споживчого права України. Основні поняття споживчого права. Цивільно-правові відносини, на які розповсюджують свою дію норми споживчого права. Права споживачів. Судовий захист прав споживачів. Відшкодування шкоди, завданої життю, здоров'ю чи майну споживача.

Тема 25. Договір дарування. Договір довічного утримання (догляду). Договір ренти

Договір дарування: поняття, ознаки, сфера застосування. Сторони в договорі. Предмет договору дарування. Форма договору. Обов'язки дарувальника. Відмова від договору дарування. Розірвання договору дарування. Пожертва як різновид дарування.

Договір довічного утримання: поняття, ознаки. Сторони у договорі. Форма договору довічного утримання (догляду). Зміст договору. Обов'язки набувача за договором. Забезпечення виконання договору довічного утримання (догляду). Припинення договору довічного утримання (догляду).

Договір ренти: поняття, ознаки. Сторони в договорі ренти. Форма договору. Зміст договору ренти. Передання майна під виплату ренти. Форма і розмір ренти, строк її виплати. Забезпечення виплати ренти. Припинення договору ренти.

Тема 26. Договори про передавання майна у користування

Договір найму (оренди): поняття, ознаки, сфера застосування та джерела правового регулювання. Сторони в договорі. Форма договору

найму (оренди). Предмет договору найму (оренди). Плата за користування майном. Строк договору найму (оренди). Права і обов'язки сторін за договором найму (оренди). Ремонт орендованої речі. Правові наслідки поліпшень орендованого майна. Припинення договору найму (оренди). Права третіх осіб на річ, яка передана у найм. Правові наслідки зміни власника речі, переданої у найм. Піднайм. Припинення договору найму.

Окремі види договору найму (оренди). Договір прокату. Договір найму (оренди) земельної ділянки. Договір найму (оренди) будівлі або іншої капітальної споруди. Договір найму (оренди) транспортного засобу. Договір лізингу та його види. Договір фінансового лізингу.

Договір позички: поняття, ознаки, сфера застосування. Зміст договору позички. Сторони у договорі. Форма договору позички. Права та обов'язки сторін за договором. Припинення договору позички.

Тема 27. Договір найму (оренди) житла

Договір найму (оренди) житла: поняття, ознаки, джерела правового регулювання та його види. Предмет договору найму житла. Плата за користування житлом. Строк договору найму житла. Права та обов'язки сторін за договором найму житла. Припинення договору найму житла. Підстави та правові наслідки розірвання договору. Сторони у договорі. Особи, які постійно проживають з наймачем, порядок їх вселення і правовий статус. Тимчасові мешканці. Договір піднайму житла. Заміна наймача у договорі. Предмет та форма договору комерційного найму (оренди) житла.

Тема 28. Договори про виконання робіт

Поняття та види договорів про виконання робіт. Договір підряду: поняття, ознаки, сфера застосування, джерела правового регулювання. Сторони в договорі підряду. Система генерального підряду. Предмет договору підряду. Ціна в договорі підряду. Кошторис.

Права та обов'язки сторін за договором підряду. Ризики підрядника. Правові наслідки порушення сторонами зобов'язань за договором підряду.

Види договору підряду. Договір побутового підряду. Договір будівельного підряду. Договір підряду на проектні та пошукові роботи.

Поняття та предмет договорів на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт. Сторони договору, їх права та обов'язки. Ризики та відповідальність сторін за договором.

Тема 29. Договір про надання послуг: загальні положення. Договори в сфері надання транспортних послуг

Договір про надання послуг та його загальна характеристика. Виконання договору про надання послуг. Плата за договором про надання послуг. Відшкодування виконавцеві фактичних витрат за договором про безоплатне надання послуг. Строк договору про надання послуг. Відповідальність виконавця за порушення договору про надання послуг. Розірвання договору про надання послуг.

Загальні положення про перевезення. Поняття та види перевезень, джерела їх правового регулювання. Договір перевезення вантажу: поняття, ознаки. Сторони в договорі. Укладення договору перевезення вантажу. Перевізні документи. Довгострокові договори. Права та обов'язки сторін за договором. Відповідальність за порушення договору перевезення вантажу.

Договір перевезення пасажирів і багажу: поняття, ознаки. Сторони в договорі. Укладення договору. Проїзні документи. Права, обов'язки та відповідальність сторін за договором перевезення пасажирів і багажу.

Договір транспортного експедирування.

Тема 30. Договір зберігання

Загальні положення про зберігання. Договір зберігання: поняття, ознаки, сфера застосування, джерела правового регулювання. Сторони в договорі зберігання. Професійний зберігач. Форма договору зберігання.

Зміст договору зберігання. Права та обов'язки сторін, порядок їх виконання.

Відповідальність зберігача за втрату (нестачу) чи пошкодження речі. Особливості відповідальності професійного зберігача. Зберігання на товарному складі. Договір складського зберігання. Складські документи. Права володільця складського та заставного свідоцтва.

Спеціальні види зберігання. Договір охорони.

Тема 31. Договір страхування

Поняття страхування та джерела його правового регулювання. Види і форми страхування. Страховик, страховальник, застрахована особа, вигодонабувач.

Поняття та юридична характеристика договору страхування. Форма договору. Страхове свідоцтво (поліс, сертифікат). Істотні умови договору страхування. Предмет договору страхування. Страховий ризик і страховий випадок. Страхова сума.

Сторони договору страхування, їхні права та обов'язки. Відмова від здійснення страхової виплати. Припинення договору страхування. Недійсність договору страхування.

Співстрахування. Договір перестрахування.

Тема 32. Договори доручення, комісії, управління майном. Договір про спільну діяльність

Поняття та юридична характеристика договору доручення. Сфери застосування договору доручення. Сторони договору доручення. Зміст договору доручення. Права та обов'язки сторін договору доручення, їх зміст та порядок виконання. Припинення договору доручення. Співвідношення між поняттями «доручення» і «довіреність».

Поняття та юридична характеристика договору комісії. Сфери застосування договору комісії. Сторони договору комісії, їхні права та обов'язки. Припинення договору комісії. Договір консигнації.

Поняття та юридична характеристика договору управління майном. Істотні умови договору управління майном. Сторони договору управління майном, їхні права та обов'язки. Припинення договору управління майном.

Договір про спільну діяльність: поняття, ознаки, сфера застосування, джерела правового регулювання. Сторони в договорі. Форма договору про спільну діяльність. Зміст договору.

Поняття договору простого товариства. Вклади учасників простого товариства. Правовий режим спільного майна. Порядок ведення спільних справ учасників простого товариства. Розподіл між учасниками прибутків, спільних витрат і збитків. Припинення договору простого товариства.

Тема 33. Зобов'язання з надання фінансових послуг

Поняття та правове регулювання фінансових послуг. Види фінансових послуг та їх договірне оформлення.

Зобов'язання з розрахунків.

Поняття та ознаки договору позики. Сторони у договорі. Форма договору позики. Зміст договору позики. Проценти за договором позики. Обов'язки позичальника та правові наслідки їх порушення. Оспорювання позики.

Поняття, ознаки та види кредитних договорів. Сторони кредитного договору. Порядок укладення та форма кредитного договору. Зміст кредитного договору. Проценти за кредитним договором. Забезпечення виконання кредитних зобов'язань. Іпотечне кредитування в Україні. Відповідальність сторін за кредитним договором.

Поняття та юридична характеристика договору банківського рахунка. Види банківських рахунків та договорів банківського рахунка. Рахунок умовного зберігання (ескроу). Платіжний рахунок.

Сторони договору банківського рахунка, їхні права та обов'язки. Порядок відкриття рахунка та укладення договору банківського рахунка. Розірвання договору банківського рахунка. Підстави та черговість списання грошових коштів з рахунка. Обмеження права розпорядження рахунком.

Припинення договору банківського рахунка. Відповідальність сторін за договором. Банківська таємниця.

Поняття та юридична характеристика договору банківського вкладу (депозиту). Сторони договору банківського вкладу (депозиту), їхні права та обов'язки. Зміст договору банківського вкладу. Проценти на банківський вклад. Порядок укладення та форма договору банківського вкладу. Зміна та розірвання договору банківського вкладу. Відповідальність банку.

Поняття та ознаки договору факторингу. Види факторингу. Сторони договору факторингу. Порядок укладення та форма договору факторингу. Зміст договору факторингу. Відповідальність сторін.

Тема 34. Договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності

Загальна характеристика договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, їх види, вимоги до форми.

Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності: поняття, види. Ліцензійний договір: поняття, ознаки, сфера застосування. Сторони у ліцензійному договорі. Зміст ліцензійного договору. Типові ліцензійні договори.

Договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності. Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності.

Договір комерційної концесії (франчайзингу): поняття, ознаки, сфера застосування, сторони, зміст, форма.

Модуль 4. Зобов'язання з односторонніх дій та інші позадоговірні зобов'язання. Спадкування

Тема 35. Недоговірні зобов'язання з односторонніх правомірних дій. Кондикційні зобов'язання

Недоговірні зобов'язання, їх особливості та види.

Зобов'язання із публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу. Публічна обіцянка нагороди за результатами конкурсу.

Зобов'язання із вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення. Зобов'язання із рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи.

Створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи.

Поняття та підстави виникнення зобов'язання із набуття чи збереження майна без достатньої правової підстави (кондикційні зобов'язання). Об'єкт, суб'єкти та зміст зобов'язання із набуття чи збереження майна без достатньої правової підстави. Відшкодування доходів від безпідставно набутого майна і витрат на його утримання.

Тема 36. Зобов'язання із відшкодування шкоди

Поняття і значення зобов'язань із відшкодування шкоди. Елементи зобов'язання із відшкодування шкоди. Підстави (умови) виникнення зобов'язання із відшкодування шкоди.

Підстави відповідальності за завдану моральну шкоду.

Способи відшкодування шкоди, завданої майну потерпілого. Врахування вини потерпілого та матеріального становища фізичної особи, яка завдала шкоду при вирішенні питання про відшкодування шкоди.

Відшкодування шкоди, завданої при здійсненні особою права на самозахист та у стані крайньої необхідності.

Відшкодування юридичною або фізичною особою шкоди, завданої їхнім працівником чи іншою особою.

Відшкодування шкоди, завданої органами публічної влади, їх службовими чи посадовими особами

Особливості відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури чи суду.

Відшкодування шкоди, завданої малолітніми, неповнолітніми, недієздатними фізичними особами, фізичними особами, цивільна дієздатність яких обмежена, та фізичними особами, які не усвідомлювали значення своїх дій та (або) не могли керувати ними.

Відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки.

Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я. Відшкодування шкоди, завданої смертю потерпілого. Особи, які мають право на відшкодування шкоди, завданої смертю потерпілого. Розмір і порядок відшкодування такої шкоди. Відшкодування витрат на лікування особи, яка потерпіла від злочину.

Зобов'язання із відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт чи послуг.

Тема 37. Поняття та види спадкування

Спадкове право та його місце в системі цивільного права.

Поняття спадкування. Спадщина, її склад. Об'єкти, які не входять до складу спадщини. Підстави для відкриття спадщини. Час і місце відкриття спадщини. Спадкоємці. Право на спадкування. Усунення від права на спадкування.

Поняття заповіту. Види заповітів. Право на заповіт, його суб'єкти та особливості здійснення. Свобода заповіту та її межі. Право на обов'язкову частку у спадщині, його суб'єкти.

Зміст заповіту. Заповідальний відказ. Покладення на спадкоємця інших обов'язків.

Форма заповіту. Посвідчення заповіту. Право заповідача на скасування та зміну заповіту. Недійсність заповіту.

Умови спадкування за законом. Черговість спадкування за законом, зміна такої черговості. Спадкування утриманцями. Спадкування за правом представлення.

Тема 38. Здійснення права на спадкування. Оформлення права на спадщину

Загальний порядок прийняття спадщини. Особливості прийняття спадщини окремими категоріями спадкоємців. Строки для прийняття спадщини та правові наслідки їх пропуску. Право на відмову від прийняття спадщини, порядок його реалізації, правові наслідки.

Перехід права на прийняття спадщини (спадкова трансмісія). Відумерлість спадщини. Поділ та перерозподіл спадщини між спадкоємцями. Виконання заповіту.

Задоволення спадкоємцями вимог кредиторів спадкодавця. Свідоцтво про право на спадщину та порядок його одержання. Внесення змін до свідоцтва про право на спадщину. Визнання свідоцтва недійним.

Поняття та ознаки спадкового договору. Сторони у спадковому договорі. Особливості спадкового договору з участю подружжя. Забезпечення виконання спадкового договору.

Рекомендовані джерела інформації:

1. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. *Офіційний вісник України*. 2003. № 11. Ст. 462.
2. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21-22. Ст. 135.
3. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. *Офіційний вісник України*. 2003. № 11. Ст. 461.
4. Красіліч Н. Д. Цивільне право : навч. посібник / Н. Д. Красіліч, Л. М. Іваненко. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. 396 с.

5. Мічурін Є. О. Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. У 2 ч. Ч. 2 / Є. О. Мічурін, О. Р. Шишка. 5-те вид., перероб. Харків : Право, 2018. 222 с.
6. Мічурін Є. О. Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. У 2 ч. Ч. 1 / Є. О. Мічурін, О. Р. Шишка. 5-те вид., перероб. Харків : Право, 2018. 232 с.
7. Цивільне право України. Загальна частина : підручник / Ю. Л. Бошицький, Р. Б. Шишка, О. Р. Шишка, І. Р. Шишка. К. : Ліра-К, 2016. 760 с.
8. Цивільне право України. Особлива частина : підручник / за ред. Р. Б. Шишка. К. : Ліра-К, 2015. 1024 с.
9. Цивільне право України. У 2 т. Т. 1 : підр. / за ред. Г. Б. Яновицька, В. О. Кучер. Л. : Новий світ-2000, 2016. 444 с.
10. Цивільне право України. У 2 т. Т. 2 : підр. / за ред. Г. Б. Яновицька, В. О. Кучер. Л. : Новий світ-2000, 2016. 428 с.
11. Цивільне право України : навчальний посібник для складання вступного випробування в магістратуру у форматі ЗНО / В. І. Борисова, К. Ю. Іванова, Б. П. Карнаух, та ін. Харків : Право, 2021. 396 с.

5. ЦИВІЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

Модуль 1.

Загальні положення цивільного процесуального права

Тема 1. Поняття, загальна характеристика та джерела цивільного процесуального права. Цивільний процес.

Судовий захист прав і охоронюваних законом інтересів. Сутність правосуддя в цивільних справах і цивільного судочинства. Система судів цивільної юрисдикції. Поняття цивільного процесу (цивільного судочинства). Цивільне судочинство й інші форми судочинства.

Форми та способи захисту прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб. Конституція України про право громадян на судовий захист.

Поняття цивільного процесуального права. Предмет, метод і система цивільного процесуального права. Значення цивільного процесуального права в сучасній правовій доктрині.

Співвідношення цивільного процесуального права з цивільним, сімейним, трудовим, аграрним, державним і адміністративним правом, кримінальним процесуальним та адміністративним процесуальним правом. Цивільне процесуальне право та організація судової та правоохоронної системи України.

Джерела цивільного процесуального права. Цивільно-процесуальні норми, їх структура. Межі дії цивільного процесуального закону. Судова практика в цивільному судочинстві.

Предмет науки цивільного процесуального права. Система науки цивільного процесуального права.

Поняття цивільного судочинства (процес) і його завдання. Види цивільного судочинства. Стадії цивільного процесу.

Суть, основні риси і значення цивільної процесуальної форми.

Тема 2. Принципи цивільного процесуального права України.

Поняття та система принципів цивільного судочинства. Загально-визнані принципи права та судове правозастосування. Правові аксіоми в цивільному судочинстві. Конституційні основи (принципи) правосуддя у цивільних справах.

Галузеві принципи цивільного процесуального права. Взаємний зв'язок і взаємозалежності принципів цивільного процесуального права.

Характеристика основних принципів цивільного процесу: принцип верховенства права; принцип права на суд; принцип правової визна-

ченості; принцип пропорційності; принцип доступності правосуддя; здійснення правосуддя виключно судами; незалежність суддів і підкорення їх лише закону; державної мови судочинства; гласність судового процесу; законності; диспозитивності; змагальності; публічності та судового керівництва; процесуальної рівноправності сторін; забезпечення апеляційного та касаційного оскарження судових рішень; усності та писемності; безпосередності судового розгляду; обов'язковості рішень суду.

Тема 3. Цивільні процесуальні правовідносини.

Поняття, ознаки і види цивільних процесуальних правовідносин. Підстави виникнення цивільних процесуальних правовідносин. Розвиток, зміна і припинення цивільних процесуальних правовідносин. Система і структура цивільних процесуальних відносин.

Об'єкт і зміст цивільних процесуальних відносин.

Поняття суб'єкта цивільних процесуальних правовідносин. Види суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин.

Тема 4. Суд як суб'єкт цивільного процесу.

Суд як обов'язковий суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин. Правосуб'єктність органів судової влади. Правові засади діяльності суду. Правовий статус і роль суду у цивільному процесі. Склад суду. Секретар судового засідання. Судовий розпорядник. Помічник судді.

Відвід судді. Відвід секретаря судового засідання, експерта, спеціаліста, перекладача.

Тема 5. Сторони та інші учасники цивільного процесу. Представництво у цивільному процесі.

Склад учасників справи. Процесуальні права та обов'язки учасників справи. Неприпустимість зловживання процесуальними правами.

Цивільна процесуальна правоздатність. Цивільна процесуальна дієздатність.

Сторони в цивільному процесі, їхні спеціальні процесуальні права та обов'язки. Основні риси сторін у цивільному процесі, види сторін. Характеристика прав і обов'язків сторін. Спеціальні права сторін.

Процесуальна співучасть. Мета і підстави співучасті. Види співучасті. Процесуальні права і обов'язки співучасників.

Поняття належної та неналежної сторони. Умови і порядок заміни неналежної сторони.

Процесуальне правонаступництво (поняття і підстави). Порядок вступу в процес правонаступника і його правовий статус.

Зловживання процесуальними правами як наукова проблема. Поняття зловживання процесуальними правами. Види зловживань процесуальними правами. Протидія зловживанню процесуальними правами.

Поняття та види третіх осіб у цивільному процесі. Основні ознаки третіх осіб.

Треті особи, які заявляють самостійні вимоги. Підстави та процесуальний порядок їх вступу у справу. Процесуальні права і обов'язки третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги. Відмінність третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги, від співпозивачів.

Треті особи, які не заявляють самостійних вимог. Підстави і процесуальний порядок їх вступу (залучення) у справу. Процесуальні права і обов'язки третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог.

Відмінність третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог, від співучасників (співпозивачів, співвідповідачів).

Участь у судовому процесі органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб. Підстави та форми участі в цивільному процесі Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, прокурора, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, фізичних та юридичних осіб, які захищають права інших осіб. Порядок відкриття провадження у справі про захист прав та охоронюваних законом інтересів інших осіб. Участь органів державної влади та місцевого самоврядування в процесі для подання висновку у справі.

Поняття представництва у цивільному процесі. Види представництва у цивільному судочинстві.

Особи, які можуть бути представниками. Особи, які не можуть бути представниками.

Процесуальне становище та повноваження представника у цивільному процесі. Документи, які підтверджують повноваження представника та їх оформлення.

Особи, які беруть участь у справі, як суб'єкти цивільних процесуальних відносин. Поняття і склад осіб, які беруть участь у справі, їх права і обов'язки. Склад інших учасників судового процесу. Цивільний процесуальний статус інших учасників судового процесу.

Особи, які сприяють розглядові справи, їх класифікація. Свідки, експерт, експерт з питань права, перекладач, спеціаліст, їх процесуальне становище та функції, права і обов'язки. Помічник судді, секретар судового засідання, судовий розпорядник.

Тема 6. Цивільна юрисдикція та підсудність цивільних справ суду.

Органи, які захищають суб'єктивні права і інтереси громадян і організацій. Поняття цивільної юрисдикції.

Предметна та суб'єктна юрисдикція. Інстанційна юрисдикція. Відмежування цивільної юрисдикції від конституційної, адміністративної, господарської.

Юрисдикція суду щодо розгляду справ позовного, наказного та окремого провадження.

Територіальна юрисдикція (підсудність). Територіальна підсудність, її види: загальна, альтернативна, виключна, договірна, дискреційна (за вказівкою суду) і за зв'язком справ.

Порядок передачі справи в інший суд, порядок вирішення справ між судами про підсудність. Наслідки порушення правил про підсудність.

Тема 7. Цивільні процесуальні строки. Судові витрати.

Поняття процесуальних строків та їх види. Обчислення процесуальних строків. Продовження та поновлення процесуальних строків. Службові строки.

Наслідки порушення процесуальних строків.

Поняття і види судових витрат у цивільному процесі. Судовий збір. Визначення ціни позову. Витрати, пов'язані з розглядом справи. Витрати, пов'язані з залученням свідків, спеціалістів, перекладачів, експертів та проведенням експертизи.

Порядок визначення сум витрат, пов'язаних з оглядом на місці. Витрати на розшук відповідача, боржника, житини або транспортних засобів. Витрати, пов'язані з виконанням рішення. Оплата послуг адвоката. Звільнення від сплати судових витрат. Відстрочення та розстрочення сплати судових витрат. Розподіл судових витрат. Повернення судового збору.

Тема 8. Судові виклики та повідомлення. Заходи процесуального примусу.

Поняття судових викликів і повідомлень та їх види. Способи та порядок вручення судових повісток та повідомлень. Розшук відповідача.

Особливості здійснення викликів і повідомлень за допомогою Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи.

Поняття процесуального примусу. Види заходів процесуального примусу. Підстави застосування заходів процесуального примусу. Порядок застосування окремих заходів процесуального примусу. По-

передження і видалення із залу судового засідання. Тимчасове вилучення доказів для дослідження судом. Привід свідка. Штраф.

Тема 9. Докази, доказування та доведення у цивільному процесі.

Поняття і мета судового доказування. Поняття судового доказу. Докази і засоби доказування.

Суб'єкти та предмет доказування. Поняття предмета доказування. Визначення предмету доказування по конкретних цивільних справах. Факти, які не підлягають доказуванню.

Розподіл між сторонами обов'язку по доказуванню. Роль суду у збиранні доказів та підтвердженні суттєвих для справи фактів. Права і обов'язки суб'єктів процесу по поданні доказів. Строки подання доказів. Правові наслідки несвоєчасного подання доказів.

Класифікація доказів: первісні і похідні; прямі і побічні; усні і письмові; особисті і речові.

Належність доказів і допустимість засобів доказування.

Пояснення сторін і третіх осіб. Визнання сторони (третьої особи) як засіб доказування. Види визнання. Правові наслідки визнання. Оцінка доказів.

Показання свідків. Процесуальний порядок допиту свідків. Права і обов'язки свідків.

Письмові докази. Види письмових доказів (за змістом і формою). Порядок витребування письмових доказів.

Речові докази. Відмінність речових доказів від письмових. Порядок подання речових доказів і їх зберігання. Огляд на місці. Протокол огляду.

Поняття та особливості електронних доказів. Проблемні питання застосування електронних доказів.

Експертиза. Підстави для проведення експертизи. Порядок призначення і проведення експертизи. Висновок експерта та його зміст. Процесуальні права та обов'язки експерта. Додаткова і повторна експертиза.

Забезпечення доказів. Підстави і способи забезпечення доказів. Порядок забезпечення доказів. Витребування доказів.

Судові доручення. Процесуальний порядок виконання судового доручення.

Модуль 2.

Правове регулювання окремих видів та стадій цивільного процесу

Тема 10. Наказне провадження.

Поняття, ознаки і суть наказного провадження. Вимоги, за якими може бути видано судовий наказ. Звернення до суду з заявою про видачу судового наказу. Підстави для відмови у прийнятті заяви про видачу судового наказу. Правові наслідки повернення заяви або відмови у її прийнятті.

Поняття судового наказу. Зміст судового наказу. Набрання судовим наказом законної сили. Скасування судового наказу.

Тема 11. Позовне провадження.

Поняття позовного провадження, його характерні ознаки та види.

Поняття позову та його елементи. Право на позов, право на пред'явлення позову та процесуальний порядок його реалізації. Види позовів та їх класифікація.

Процесуальний порядок пред'явлення позову. Наслідки його недотримання; позовна заява як процесуальна форма виразу позову, її зміст (реквізити). Порядок виправлення недоліків; підстави для відмови у відкритті провадження у справі; правові наслідки відкриття провадження у справі.

Загальна характеристика суб'єктів позовного провадження. Сторони як суб'єкти позовного провадження. Поняття сторін, їх риси, процесуальні права та обов'язки. Процесуальна співучасть та її види. Заміна неналежного відповідача, залучення співвідповідачів. Процесуальне наступництво.

Захист відповідача від пред'явленого позову. Заперечення проти позову (матеріально-правові і процесуальні).

Умови об'єднання і роз'єднання позовів. Загальні умови об'єднання позовів. Роз'єднання позовів.

Зміна позову. Відмова від позову, визнання позову. Мирова угода. Правові наслідки вчинення вказаних процесуальних дій. Врегулювання спору за участю судді.

Забезпечення позову. Підстави забезпечення позову. Способи забезпечення позову. Заміна виду забезпечення позову або скасування заходів забезпечення позову. Відшкодування збитків, завданих забезпеченням позову, та повернення предмета застави.

Справи, що розглядаються в порядку спрощеного позовного провадження.

Тема 12. Стадії цивільного процесу у суді першої інстанції.

Відкриття провадження у справі.

Поняття та значення підготовчого провадження. Підготовче судове засідання: мета і строки, порядок призначення, значення.

Класифікація дій з підготовки справи до судового розгляду. Процесуальне оформлення закінчення провадження у справі до судового розгляду. Призначення справи до судового розгляду.

Значення судового розгляду. Роль суду у керівництві судовим розглядом справи.

Зміст судового розгляду. Підготовча частина судового розгляду. Наслідки неявки до суду осіб, викликаних у судове засідання. Відводи суддів (судді) та інших учасників процесу (підстави і порядок вирішення). Відкладення розгляду справи. Зупинення провадження у справі. Відмінність відкладення розгляду справи від зупинення провадження у справі.

Розгляд справи по суті. Відкриття розгляду справи по суті. Порядок з'ясування обставин справи та дослідження доказів. Судові дебати. Ухвалення і оголошення судового рішення.

Закінчення справи без ухвалення судового рішення: закриття провадження у справі; залишення заяви без розгляду. Відмінність закриття провадження у справі від залишення заяви без розгляду (за підставами і правовими наслідками).

Особливості розгляду справ у порядку спрощеного провадження.

Поняття та підстави (умови) заочного розгляду справи. Порядок повідомлення відповідача про заочне рішення. Перегляд заочного рішення. Повноваження суду при перегляді заочного рішення.

Тема 13. Фіксування цивільного процесу. Електронне судочинство.

Фіксування цивільного процесу технічними засобами Журнал судового засідання, його зміст та значення. Протоколи окремих процесуальних дій. Право осіб, які беруть участь у справі, знайомитись з журналом судового засідання. Зауваження на технічний запис або журнал. Порядок розгляду зауважень.

Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система та її функції.

Електронне судочинство.

Тема 14. Рішення суду першої інстанції.

Поняття і види судових рішень. Відмінність судового рішення від судової ухвали та судового наказу.

Поняття, суть і значення судового рішення. Судове рішення – акт правосуддя. Виховна роль судового рішення. Вимоги, яким повинно відповідати судове рішення.

Усунення недоліків судового рішення судом, який його постановив. Додаткове рішення. Роз'яснення рішення. Виправлення опісок і явних арифметичних помилок.

Зміст рішення суду (його складові частини). Порядок і час складання мотивувальної частини рішення суду.

Негайне (попереднє) виконання рішення (підстави і види). Відстрочка, розстрочка, зміна порядку і способу виконання рішення.

Законна сила рішення суду. Вступ рішення в законну силу. Правові наслідки вступу рішення в законну силу (незмінність, обов'язковість, преюдиціальність, виконавчість).

Ухвали суду першої інстанції. Види ухвал (за змістом, формою, порядком постановлення). Законна сила судових ухвал. Окремі ухвали, їх зміст та значення.

Тема 15. Окреме провадження.

Поняття і суть окремого провадження. Відмінність окремого провадження від наказного та позовного провадження. Порядок розгляду справ окремого провадження.

Визнання громадянина безвісно відсутнім і оголошення громадянина померлим. Підсудність справи. Зміст заяви. Дії судді після прийняття заяви. Особи, які беруть участь у цих справах. Рішення суду. Наслідки, виявлення місця перебування громадянина, який визнаний безвісно відсутнім або оголошений померлим.

Визнання громадянина обмежено дієздатним або недієздатним. Підсудність. Зміст заяви. Особи, які беруть участь у справі. Особливості доказування. Розгляд справи. Рішення суду. Поновлення громадянина в дієздатності.

Встановлення неправильності запису в актах цивільного стану. Зміст заяви. Підсудність. Рішення суду.

Провадження по справах про усиновлення дітей, які проживають на території України громадянами України та іноземними громадянами. Передумова права на звернення до суду. Процесуальна діяльність судді в процесі підготовки справи до судового розгляду. Особливості судового розгляду справ про усиновлення дітей. Зміст рішення суду.

Підвідомчість суду справ про встановлення фактів, які мають юридичне значення. Підсудність цих справ. Зміст заяви. Особи, які беруть участь у цих справах. Умови встановлення судом юридичних фактів. Рішення суду.

Відновлення прав на втрачені цінні папери на пред'явника (визивне провадження). Порядок подання заяви та її зміст. Підготовка справи до судового розгляду. Розгляд справи. Рішення суду.

Визнання спадщини відумерлою. Розгляд справи. Рішення суду.

Передавання нерухомої безхазяйної речі у комунальну власність. Розгляд справи. Рішення суду.

Розгляд заяви про надання особі психіатричної допомоги у примусовому порядку. Розгляд судом справ про обов'язкову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу. Особливості суб'єктного складу та розгляду.

Особливості розгляду справ про розкриття банківської таємниці.

Розгляд у окремому провадженні справ, що впливають з сімейних правовідносин.

Тема 16. Апеляційне провадження. Касаційне провадження.

Суть і завдання інституту апеляційного провадження. Суб'єкти апеляційного оскарження.

Строки та порядок апеляційного оскарження. Об'єкти оскарження. Підготовка справи до апеляційного провадження та призначення до слухання. Порядок розгляду справ апеляційної інстанції. Межі розгляду справи судом апеляційної інстанції. Права та обов'язки суб'єктів апеляційного провадження під час розгляду справи. Повноваження суду апеляційної інстанції: а) відхилення апеляційної скарги; б) підстави для скасування рішення суду і передачу на новий розгляд; в) підстави для скасування рішення і закриття провадження у справі або залишення заяви без розгляду; г) підстави для скасування рішення суду першої інстанції і ухвалення нового рішення. Постанови суду апеляційної інстанції та порядок їх ухвалення. Порядок апеляційного оскарження ухвал суду першої інстанції.

Суть і значення касаційного перегляду постанов суду апеляційної інстанції. Суб'єкти та об'єкти касаційного оскарження, касаційне подання. Відмінність між об'єктами оскарження в касаційному та апеляційному порядку. Строки та порядок касаційного оскарження, касаційне подання. Процесуальні засоби звернення до суду касаційної інстанції. Зміст касаційних звернень. Приєднання до касаційної скарги. Суди касаційної інстанції, що уповноважені переглядати справи у порядку касації. Порядок вирішення питання про передачу справи на розгляд складу судової палати. Порядок розгляду справи судом касаційної інстанції. Межі розгляду справи. Права та обов'язки осіб, які беруть участь в касаційному провадженні. Повноваження суду касаційної інстанції. Зміст та порядок постановлення ухвали суду касаційної інстанції. Порядок розгляду касаційної скарги, касаційного подан-

ня прокурора, що надійшли до суду касаційної інстанції після закінчення касаційного розгляду справи.

Тема 17. Перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами. Відновлення втраченого судового провадження.

Загальна характеристика перегляду судових рішень у зв'язку з виключними обставинами. Підстави перегляду судових рішень за виключними обставинами. Порядок відкриття провадження у зв'язку з виключними обставинами. Строки відкриття провадження. Суди, які вправі переглядати справи з виключними обставинами.

Загальна характеристика перегляду судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами. Підстави перегляду рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами. Порядок відкриття провадження у зв'язку з нововиявленими обставинами. Строки відкриття провадження. Суди, які вправі переглядати справи у зв'язку нововиявленими обставинами. Порядок перегляду судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами. Повноваження суду.

Поняття втрати судового провадження. Процесуальний порядок відновлення втраченого судового провадження. Рішення суду про відновлення втраченого судового провадження.

Тема 18. Звернення судових рішень до виконання. Судовий контроль.

Поняття та загальні засади виконавчого провадження.

Органи примусового виконання. Роль суду у виконавчому провадженні. Сторони у виконавчому провадженні, їх права і обов'язки. Захист прав стягувача, боржника та інших осіб у виконавчому провадженні.

Акти, які підлягають примусовому виконанню (підстави виконання). Виконавчі документи, їх види і правове значення. Порядок видання виконавчого листа. Дублікат виконавчого листа. Виконавча давність. Перерва і зупинення строків виконавчої давності. Поновлення строків виконавчої давності.

Загальні правила виконавчого провадження. Звернення виконавчого документу до виконання. Добровільне виконання. Заходи примусового виконання. Час вчинення виконавчих дій.

Зупинення і закриття виконавчого провадження. Повернення виконавчого документа стягувачу. Витрати, пов'язані з виконанням рішень. Звернення стягнення на майно боржника. Виявлення та арешт майна боржника. Майно, на яке не може бути звернено стягнення. Продаж арештованого майна. Звернення стягнення на майно боржника, яке зна-

ходиться у інших осіб. Звернення стягнення на будівлі. Звернення стягнення на майно боржника – юридичної особи. Звернення стягнення на заробітну плату та інші види доходів боржника. Захист прав стягувача, боржника та інших осіб під час провадження виконавчих дій.

Виконання судових рішень у немайнових спорах.

Тема 19. Провадження у справах за участю іноземних осіб. Визнання та виконання рішень іноземних судів в Україні.

Поняття міжнародного цивільного процесу. Джерела міжнародного цивільного процесу. Правове становище іноземних осіб у цивільному процесі.

Підсудність цивільних справ за участю іноземних осіб. Провадження у справі за участю іноземної особи до судового розгляду.

Визнання і виконання рішень іноземних судів в Україні. Порядок подання клопотання про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду. Розгляд клопотання про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду, підстави для відмови у його задоволенні. Порядок подання клопотання про визнання рішення іноземного суду, що не підлягає примусовому виконанню та його розгляд.

Статус Європейського суду з прав людини. Порядок звернення до Європейського суду з прав людини. Процедура прийняття скарги Європейським судом з прав людини та її розгляд. Рішення Європейського суду з прав людини та їх виконання в національних правових порядках.

Рекомендовані джерела інформації:

1. Конституція України : станом на 10.08.2015: офіц. текст. К. : Правова єдність; Алерта, 2015. 78 с.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV (зі змінами і доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.
3. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV (зі змінами і доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40-41, 42. Ст. 492.
4. Васильєв С. В. Цивільний процес : підручник. Київ : Алерта, 2019. 506 с.
5. Ізарова І. О., Ханик-Посполітак Р. Ю. Цивільний процес України : Навч. посіб. для студ. юрид. спец. закладів вищої освіти. 3-ге вид., перероб. і доп. Київ : ВД «Дакор», 2019. 274 с.
6. Цивільне право та процес: підготовка до іспиту. Частина друга : навч. посіб. / кол. авт. Резворович К. Р. (кер.), Юнін О. С., Юніна М. П. та ін. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 216 с.

7. Цивільне процесуальне право України : підручник / В. М. Коссаk, Р. Я. Лемик, Ю. В. Навроцька, та ін. ; за заг. ред. В. М. Коссаk. Харків : Право, 2020. 752 с.

6. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО

Модуль 1

Загальні положення кримінального права

Тема 1. Поняття, система, функції та принципи кримінального права. Значення Загальної частини кримінального права

Поняття кримінального права, його предмет і метод. Кримінальне право як галузь права, галузь законодавства, науки та навчальна дисципліна. Кримінально-правові відносини: їх юридичний зміст, суб'єкти та предмет.

Завдання кримінального права.

Функції кримінального права. Охоронна, виховна, регулятивна, попереджувальна функції кримінального права.

Система кримінального права. Структура Загальної та Особливої частин кримінального права.

Принципи кримінального права. Система принципів кримінального права.

Кримінальне право у системі права України. Зв'язок кримінального права з іншими галузями права.

Тема 2. Закон про кримінальну відповідальність

Поняття закону про кримінальну відповідальність, його ознаки та значення. Завдання закону про кримінальну відповідальність. Закон про кримінальну відповідальність як форма вираження кримінального права.

Кримінальний кодекс України як основне джерело кримінального права України. Структура Кримінального кодексу України. Загальна і Особлива частини КК України. Структура статей Особливої частини КК України. Види диспозицій (проста, описова, банкетна, відсильна) і санкцій (відносно визначена, альтернативна). Кримінально-правові норми, їх види.

Тлумачення закону про кримінальну відповідальність: поняття, види та значення. Тлумачення кримінально-правових норм за суб'єктом (офіційне, судове, доктринальне), за обсягом (буквальне, поширювальне, обмежувальне), за способом (філологічне, логічне, системне, історичне).

Чинність закону про кримінальну відповідальність у часі. Принципи чинності закону України про кримінальну відповідальність у часі. Час вчинення кримінального правопорушення. Набуття чинності законом про кримінальну відповідальність. Зворотна дія закону про кримінальну відповідальність у часі. Поняття ретроактивності (зворо-

тної дії закону про кримінальну відповідальність). Умови зворотної дії закону про кримінальну відповідальність. Види законів України про кримінальну відповідальність, які мають зворотню дію і не мають зворотної дії.

Чинність закону про кримінальну відповідальність в просторі, його принципи. Територіальний принцип. Місце вчинення кримінального правопорушення. Територія України та об'єкти, на які поширюється юрисдикція України. Дипломатичний імунітет. Принцип громадянства. Місце вчинення різних видів кримінальних правопорушень.

Правовий статус громадянина, іноземця, особи без громадянства. Універсальний та реальний принципи. Екстрадиція у кримінальному праві. Правова допомога.

Тема 3. Підстави та зміст кримінальної відповідальності

Поняття та ознаки кримінальної відповідальності. Співвідношення кримінальної відповідальності з юридичною. Законність та ретроспективність як ознаки кримінальної відповідальності. Специфічні ознаки кримінальної відповідальності. Співвідношення кримінальної відповідальності з покаранням. Співвідношення кримінальної відповідальності з іншими примусовими заходами.

Підстави кримінальної відповідальності. Фактична підстава кримінальної відповідальності. Юридична підстава кримінальної відповідальності.

Форми реалізації кримінальної відповідальності. Компоненти кримінальної відповідальності.

Модуль 2

Поняття, склад та стадії вчинення кримінального правопорушення. Множинність кримінального правопорушення та обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння

Тема 4. Поняття та ознаки кримінального правопорушення

Поняття кримінального правопорушення. Формальне, матеріальне і формально-матеріальне визначення кримінального правопорушення.

Ознаки кримінального правопорушення. Суспільна небезпечність, протиправність, винність, караність як ознаки кримінального правопорушення.

Малозначність діяння за ч. 2 ст. 11 Кримінального кодексу України та її кримінально-правове значення. Кримінально-правове значення малозначності. Відмінність кримінального правопорушення від інших правопорушень.

Класифікація кримінальних правопорушень. Поняття кримінального проступку. Класифікація злочинів.

Тема 5. Склад кримінального правопорушення

Поняття складу кримінального правопорушення, його значення. Співвідношення понять кримінального правопорушення і складу кримінального правопорушення. Функції складу кримінального правопорушення.

Елементи та ознаки складу кримінального правопорушення. Об'єкт кримінального правопорушення. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення. Суб'єкт кримінального правопорушення. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення. Обов'язкові і факультативні ознаки складу кримінального правопорушення.

Класифікації складів кримінального правопорушення. Формальний, матеріальний, усічений склад кримінального правопорушення. Основний та похідні склади кримінального правопорушення (кваліфікований, особливо кваліфікований, привілейований).

Тема 6. Об'єкт та предмет кримінального правопорушення

Поняття об'єкта кримінального правопорушення. Структура суспільних відносин, які складають об'єкт кримінального правопорушення. Місце об'єкту кримінального правопорушення в системі ознак складу кримінального правопорушення. Значення об'єкта кримінального правопорушення.

Види об'єктів кримінальних правопорушень. Класифікація об'єктів кримінальних правопорушень «по вертикалі». Загальний об'єкт кримінального правопорушення. Родовий об'єкт кримінального правопорушення. Безпосередній об'єкт кримінального правопорушення. Класифікація об'єктів кримінального правопорушення «по горизонталі». Основний і додатковий безпосередні об'єкти кримінальних правопорушень. Додаткові обов'язковий і факультативний безпосередні об'єкти кримінальних правопорушень.

Ознаки об'єкта кримінального правопорушення. Обов'язкові та факультативні ознаки. Суспільні відносини як обов'язкова ознака кримінального правопорушення. Факультативні ознаки, що характеризують об'єкт кримінального правопорушення. Поняття предмету кримінального правопорушення, його місце в структурі об'єкта кримінального правопорушення. Значення об'єкта і предмета кримінального правопорушення. Поняття, ознаки та основні різновиди потерпілого від кримінального правопорушення.

Тема 7. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення

Об'єктивна сторона кримінального правопорушення: поняття, ознаки, значення. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення як елемент складу кримінального правопорушення.

Обов'язкові та факультативні ознаки об'єктивної сторони кримінального правопорушення.

Суспільно небезпечне діяння як обов'язкова ознака об'єктивної сторони кримінального правопорушення: поняття, форми, ознаки, значення. Усвідомленість як ознака діяння. Вольовий характер діяння. Вплив нездоланної сили, фізичного та психічного примусу на кримінальну відповідальність. Особливості відображення діяння в статтях Особливої частини КК України. Дія та бездіяльність як окремі форми діяння. Особливості бездіяльності та їх вплив на кримінальну відповідальність особи.

Суспільно небезпечні наслідки: поняття, види, значення.

Причинний зв'язок між діянням та наслідками: поняття, правила встановлення, види.

Факультативні ознаки об'єктивної сторони кримінального правопорушення: час, місце, спосіб, обстановка, знаряддя та засоби вчинення кримінального правопорушення, їх поняття та значення.

Тема 8. Суб'єкт кримінального правопорушення

Суб'єкт кримінального правопорушення: поняття, ознаки, види.

Фізична особа як обов'язкова ознака суб'єкта. Проблема кримінальної відповідальності юридичних осіб.

Вік кримінальної відповідальності як ознака суб'єкту кримінального правопорушення. Загальний та знижений вік кримінальної відповідальності.

Осудність як обов'язкова ознака суб'єкту кримінального правопорушення. Неосудність: поняття, ознаки, критерії, значення. Медичний критерій неосудності. Юридичний критерій неосудності, його об'єктивний та суб'єктивний моменти.

Обмежена осудність: поняття, ознаки, критерії, значення. Медичний критерій обмеженої осудності. Юридичний критерій обмеженої осудності, його об'єктивний та суб'єктивний моменти.

Спеціальний суб'єкт кримінального правопорушення: поняття, ознаки, види і значення для вирішення питання про кримінальну відповідальність.

Вчинення кримінального правопорушення у стані сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції. Види стану сп'яніння. Кримінально-правове значення вчинення кримінального правопорушення в стані сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції.

Тема 9. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення

Поняття суб'єктивної сторони кримінального правопорушення, її обов'язкові і факультативні ознаки та значення.

Вина: поняття та значення. Форми вини. Сутність, зміст та ступінь вини.

Умисел та його види. Прямий умисел, його інтелектуальний та вольовий моменти. Непрямий умисел, його інтелектуальний та вольовий моменти. Розмежування прямого та непрямого умислу. Класифікація видів умислу за часом виникнення і формування – заздалегідь обдуманий, раптовий. Класифікація видів умислу за ступенем уявлення про наслідки – визначений, невизначений.

Необережність та її види. Кримінальна протиправна самовпевненість, її інтелектуальний та вольовий моменти. Розмежування кримінальної протиправної самовпевненості та непрямого умислу. Кримінальна протиправна недбалість, її інтелектуальний та вольовий моменти. Відмінність кримінальної протиправної недбалості від казусу (випадку).

Змішана форма вини та її значення для кваліфікації кримінального правопорушення.

Факультативні ознаки суб'єктивної сторони кримінального правопорушення: поняття, види, значення. Мотив кримінального правопорушення. Мета кримінального правопорушення. Емоційний стан.

Помилка та її юридичне значення для кримінальної відповідальності. Юридична помилка та її види. Фактична помилка та її види.

Тема 10. Стадії вчинення умисного кримінального правопорушення

Поняття, види та значення стадій умисного кримінального правопорушення.

Закінчене кримінальне правопорушення. Момент закінчення кримінальних правопорушень із формальним, матеріальним та усіченим складом.

Готування до кримінального правопорушення і його види. Підготовчі дії, що можуть утворювати готування до вчинення кримінального правопорушення. Відмежування готування до кримінального правопорушення від виявлення умислу.

Замах на кримінальне правопорушення: поняття та ознаки. Відмежування замаху на кримінальне правопорушення від готування до кримінального правопорушення та закінченого кримінального правопорушення. Види замаху на кримінальне правопорушення: закінчений, незакінчений, непридатний.

Кримінальна відповідальність за незакінчене кримінальне правопорушення.

Добровільна відмова при незакінченому кримінальному правопорушенні: поняття, ознаки, наслідки. Відмежування добровільної відмови від дійового каяття.

Тема 11. Співучасть у вчиненні кримінального правопорушення

Поняття співучасті у кримінальному правопорушенні. Об'єктивні і суб'єктивні ознаки співучасті. Значення співучасті.

Види співучасників. Виконавець (співвиконавець) кримінального правопорушення. Організатор кримінального правопорушення. Підбурювач до кримінального правопорушення. Пособник кримінального правопорушення.

Форми співучасті. Класифікація форм співучасті за об'єктивними та суб'єктивними ознаками. Вчинення кримінального правопорушення групою осіб, групою осіб за попередньою змовою, організованою групою осіб, злочинною організацією.

Кримінальна відповідальність співучасників. Особливості кримінальної відповідальності організаторів та учасників організованої групи чи злочинної організації.

Підстава кримінальної відповідальності співучасників кримінального правопорушення. Межі кримінальної відповідальності співучасників кримінального правопорушення залежно від їх рольового розподілу. Межі кримінальної відповідальності співучасників кримінального правопорушення залежно від форми співучасті. Спеціальні питання кримінальної відповідальності співучасників кримінального правопорушення.

Спеціальні питання відповідальності за співучасть. Провокація кримінального правопорушення. Посереднє виконавство. Невдале підбурювання. Співучасть у кримінальних правопорушеннях зі спеціальним суб'єктом. Екссес виконавця. Добровільна відмова співучасників.

Причетність до кримінального правопорушення. Відмінність співучасті від причетності до кримінального правопорушення. Види причетності до кримінального правопорушення. Приховування кримінального правопорушення. Неповідомлення про кримінальне правопорушення. Потурання кримінального правопорушення.

Тема 12. Повторність, сукупність і рецидив кримінальних правопорушень

Поняття та види множинності кримінальних правопорушень.

Одиничне кримінальне правопорушення як складовий елемент множинності кримінальних правопорушень. Поняття одиничного кримінального правопорушення. Види одиничних кримінальних правопорушень. Продовжувані, триваючі та складені кримінальні правопорушення.

Поняття та ознаки повторності кримінальних правопорушень. Відмінність повторності кримінальних правопорушень від продовжуваних кримінальних правопорушень. Види повторності кримінальних правопорушень. Кримінально-правове значення повторності кримінальних правопорушень.

Поняття та ознаки сукупності кримінальних правопорушень. Відмінність сукупності кримінальних правопорушень від конкуренції кримінально-правових норм. Види сукупності кримінальних правопорушень. Реальна та ідеальна сукупність кримінальних правопорушень.

Поняття та ознаки рецидиву кримінальних правопорушень. Відмінність рецидиву кримінальних правопорушень від повторності кримінальних правопорушень. Види рецидиву кримінальних правопорушень. Кримінально-правове значення рецидиву кримінальних правопорушень.

Тема 13. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння

Поняття обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння. Ознаки обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння. Класифікація обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння.

Необхідна оборона: поняття, підстави, ознаки та умови правомірності. Перевищення меж необхідної оборони.

Уявна оборона: поняття, умови правомірності.

Затримання особи, що вчинила кримінальне правопорушення: поняття, умови правомірності. Перевищення заходів, необхідних для затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення.

Крайня необхідність: поняття, ознаки, умови правомірності. Відмежування необхідної оборони від крайньої необхідності. Перевищення меж крайньої необхідності.

Фізичний або психічний примус: поняття та зміст.

Виконання наказу або розпорядження: поняття, ознаки правомірності.

Діяння, пов'язане з ризиком: поняття та зміст. Виправданий та невиправданий ризику.

Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття кримінально протиправної діяльності організованої групи чи злочинної організації. Підстави та умови правомірності.

Виконання обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України.

Тема 14. Звільнення від кримінальної відповідальності

Поняття звільнення від кримінальної відповідальності. Підстави та правові наслідки такого звільнення. Класифікація видів звільнення від кримінальної відповідальності та їх значення. Загальні види звільнення від кримінальної відповідальності.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною обстановки.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності.

Спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності, передбачені в нормах Особливої частини КК України.

Модуль 3

Покарання та його види. Призначення покарання. Звільнення від покарання та його відбування. Судимість, її значення та місце в механізмі кримінальної відповідальності

Тема 15. Покарання та його види

Поняття, ознаки та мета покарання.

Поняття та ознаки системи покарань. Класифікація покарань.

Характеристика окремих видів покарань, передбачених КК України. Штраф. Позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Громадські роботи. Виправні роботи. Службові обмеження для військовослужбовців. Конфіскація майна. Арешт. Обмеження волі. Тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців. Позбавлення волі на певний строк. Довічне позбавлення волі.

Основні та додаткові покарання. Покарання, які можуть призначатися і як основні, і як додаткові.

Тема 16. Призначення покарання

Загальні засади призначення покарання.

Обставини, які пом'якшують та обтяжують покарання.

Спеціальні засади призначення покарання.

Призначення покарання за незакінчене кримінальне правопорушення та за кримінальне правопорушення, вчинене у співучасті.

Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом.

Призначення покарання за наявності обставин, що пом'якшують покарання.

Призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень.

Призначення покарання за сукупністю вироків.

Правила складання покарань та зарахування строку попереднього ув'язнення. Обчислення строків покарання.

Тема 17. Звільнення від покарання та його відбування

Поняття та види звільнення від покарання та його відбування. Відмінність звільнення від покарання та його відбування і звільнення від кримінальної відповідальності.

Загальна характеристика видів звільнення від покарання та його відбування.

Звільнення від покарання у зв'язку з втратою особою суспільної небезпечності.

Звільнення від відбування покарання з випробуванням. Обов'язки, які суд покладає на особу, звільнену від відбування покарання з випробуванням. Застосування додаткових покарань у разі звільнення від відбування основного покарання з випробуванням. Правові наслідки звільнення від відбування покарання з випробуванням.

Звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років.

Звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку.

Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання.

Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким.

Звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років.

Звільнення від покарання за хворобою.

Звільнення від покарання на підставі закону України про амністію або акта про помилування.

Тема 18. Поняття судимості, її значення та місце в механізмі кримінальної відповідальності

Поняття, ознаки і значення судимості. Передумови виникнення судимості. Правові підстави судимості. Кримінально-правові та загально-правові наслідки судимості.

Погашення судимості. Строки погашення судимості. Особливості обчислення строків погашення судимості. Зняття судимості.

Тема 19. Інші заходи кримінально-правового характеру. Обмежувальні заходи

Поняття та мета примусових заходів медичного характеру. Підстави їх застосування. Особи, до яких застосовуються примусові заходи медичного характеру.

Види примусових заходів медичного характеру. Надання амбулаторної психіатричної допомоги в примусовому порядку. Госпіталізація до закладу з надання психіатричної допомоги із звичайним наглядом. Госпіталізація до закладу з надання психіатричної допомоги з посиленням наглядом. Госпіталізація до закладу з надання психіатричної допомоги із суворим наглядом.

Продовження, зміна або припинення застосування примусових заходів медичного характеру.

Поняття примусового лікування. Підстави застосування примусового лікування. Відмінність примусового лікування та примусових заходів медичного характеру.

Поняття спеціальної конфіскації. Відмінність спеціальної конфіскації та конфіскації майна. Випадки застосування спеціальної конфіскації. Майно, що підлягає спеціальній конфіскації.

Обмежувальні заходи, що застосуються до осіб, які вчинили домашнє насильство.

Заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства.

Обмеження спілкування з дитиною у разі, якщо домашнє насильство вчинено стосовно дитини або у її присутності.

Заборона наблизатися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин.

Заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від домашнього насильства, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб.

Направлення для проходження програми для кривдників або апробаційної програми.

Тема 20. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб

Юридичні особи, до яких застосовуються заходи кримінально-правового характеру. Підстави для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру. Підстави для звільнення юридичної особи від застосування заходів кримінально-правового характеру.

Види заходів кримінально-правового характеру, які застосовуються до юридичних осіб. Штраф. Конфіскація майна. Ліквідація.

Загальні правила застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру. Застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру за сукупністю кримінальних правопорушень.

Тема 21. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх

Звільнення від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру.

Види покарань, які застосовуються до неповнолітніх. Штраф. Громадські та виправні роботи. Арешт. Позбавлення волі на певний строк.

Призначення покарання неповнолітнім.

Звільнення від відбування покарання з випробуванням.

Звільнення від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру.

Звільнення від кримінальної відповідальності та відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності.

Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання.

Погашення та зняття судимості.

Модуль 4

Особлива частина кримінального права

Тема 22. Особлива частина кримінального права, її система і значення. Наукові основи кваліфікації кримінальних правопорушень

Поняття Особливої частини кримінального права та її значення. Співвідношення Загальної і Особливої частин кримінального права.

Система Особливої частини кримінального законодавства України. Критерії систематизації. Особливості систем Особливої частини кримінального законодавства інших країн.

Роль науки кримінального права в розкритті змісту норм Особливої частини кримінального права, вирішенні питань правильної кваліфікації.

Значення вивчення судової практики та її узагальнень з окремих категорій кримінальних проваджень для правильного розуміння й застосування кримінально-правових норм Особливої частини. Джерела судової практики.

Поняття кваліфікації кримінальних правопорушень. Правові основи кваліфікації кримінальних правопорушень. Склад кримінального правопорушення – правова модель і юридична підстава кваліфікації кримінальних правопорушень. Формула кваліфікації.

Кваліфікація кримінального правопорушення і склад кримінального правопорушення. Значення об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта й суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення для кваліфікації.

Значення правильної кваліфікації кримінальних правопорушень для здійснення правосуддя. Правильна кваліфікація як необхідна умова дотримання законності, прав і свобод громадян.

Подолання конкуренції і колізії статей закону в процесі кримінально-правової кваліфікації.

Наскрізні кримінально-правові поняття. Корупційні кримінальні правопорушення. Близькі родичі, близькі особи, члени сім'ї. Малолітній, неповнолітній, дитина. Насильство. Насильство, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я особи. Насильство, яке є небезпечним для життя чи здоров'я особи. Втручання. Перешкоджання. Знищення. Пошкодження. Примушування. Погроза. Тяжкі наслідки. Загибель людей. Посягання на життя. Істотна шкода. Проникнення в житло. Викрадення. Збут та розповсюдження. Підроблення. Особлива жорстокість.

Тема 23. Злочини проти основ національної безпеки України

Поняття, загальна характеристика і види злочинів проти основ національної безпеки України.

Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади: аналіз юридичного складу злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Посягання на територіальну цілісність і недоторканість України:

аналіз юридичного складу злочину. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України: аналіз юридичного складу злочину. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Спеціальні умови звільнення від кримінальної відповідальності.

Державна зрада: аналіз юридичного складу злочину. Спеціальні умови звільнення від кримінальної відповідальності за державну зраду.

Колабораційна діяльність: аналіз юридичного складу злочину.

Пособництво державі-агресору: аналіз юридичного складу злочину.

Посягання на життя державного чи громадського діяча: аналіз юридичного складу злочину.

Диверсія: аналіз юридичного складу злочину.

Шпигунство: аналіз юридичного складу злочину. Спеціальні умови звільнення від кримінальної відповідальності за шпигунство.

Розмежування державної зради, шпигунства і диверсії.

Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань: аналіз юридичного складу злочину. Кваліфікуючі ознаки.

Несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану: аналіз юридичного складу злочину.

Тема 24. Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи

Кримінальні правопорушення проти життя особи.

Загальна характеристика і види кримінальних правопорушень проти життя.

Поняття вбивства та його види. Ознаки вбивства.

Умисне вбивство без обтяжуючих та пом'якшуючих обставин.

Умисне вбивство при обтяжуючих обставин. Класифікація обставин, що обтяжують умисне вбивство.

Умисне вбивство при пом'якшуючих обставин і його види.

Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Вбивство через необережність: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Доведення до самогубства: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Кримінальні правопорушення проти здоров'я особи

Загальна характеристика і види кримінальних правопорушень проти здоров'я.

Поняття й види тілесних ушкоджень. Ступінь тяжкості тілесних ушкоджень. Критерії для визначення тяжкості тілесних ушкоджень. Розлад здоров'я як ознака окремих видів тілесних ушкоджень. Втрата працездатності як ознака окремих видів тілесних ушкоджень.

Умисне тяжке тілесне ушкодження: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки. Відмінність тяжкого тілесного ушкодження, що спричинило смерть потерпілого від умисного вбивства та вбивства через необережність.

Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне у стані сильного душевного хвилювання: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Умисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень у разі перевищення меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Умисне легке тілесне ушкодження: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Необережне тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Побіи і мордування: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки. Відмінність від тілесних ушкоджень.

Домашнє насильство: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Катування: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Погроза вбивством: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення. Кваліфікуючі ознаки.

Зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної

інфекційної хвороби : аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Зараження венеричною хворобою: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Кримінальні правопорушення, що становлять небезпеку для життя і здоров'я людини, які вчиняються у сфері медичного обслуговування

Неналежне виконання професійних обов'язків, що спричинило зараження особи вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Розголошення відомостей про проведення медичного огляду на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Незаконна лікувальна діяльність: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Ненадання допомоги хворому медичним працівником: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Порушення прав пацієнта: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Незаконне проведення дослідів над людиною: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Насильницьке донорство: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Незаконне розголошення лікарської таємниці: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Інші кримінальні правопорушення, що ставлять в небезпеку життя і здоров'я особи

Незаконне проведення абортів або стерилізації: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Залишення в небезпеці: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Тема 25. Кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності особи

Загальна характеристика і види кримінальних правопорушень проти волі, честі та гідності.

Незаконне позбавлення волі або викрадення людини: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Насильницьке зникнення: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення. Кваліфікуючі ознаки.

Захоплення заручників: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення. Кваліфікуючі ознаки.

Підміна дитини: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Торгівля людьми: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення. Кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Експлуатація дітей: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Незаконне поміщення особи в заклад з надання психіатричної допомоги: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Примушування до шлюбу: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення. Кваліфікуючі ознаки.

Тема 26. Кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи

Загальна характеристика і види кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи

Зґвалтування: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Сексуальне насильство: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Примушування до вступу в статевий зв'язок: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Вчинення дій сексуального характеру з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку: аналіз юридичного складу кримінального

правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Розбещення неповнолітніх: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Домагання дитини для сексуальних цілей: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Тема 27. Кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина

Поняття, загальна характеристика і види кримінальних правопорушень проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина.

Кримінальні правопорушення проти виборчих прав громадян

Перешкоджання здійсненню виборчого права або права брати участь у референдумі, роботі виборчої комісії або комісії референдуму чи діяльності офіційного спостерігача: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Надання неправдивих відомостей до органу ведення Державного реєстру виборців або інше несанкціоноване втручання в роботу Державного реєстру виборців: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Незаконне використання виборчого бюлетеня, бюлетеня для голосування на референдумі, голосування виборцем, учасником референдуму більше одного разу, викрадення, пошкодження, приховування або знищення виборчого бюлетеня, бюлетеня для голосування на референдумі: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Незаконне знищення або пошкодження виборчої документації або документації референдуму: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Фальсифікація, підроблення, викрадення, пошкодження або знищення виборчої документації, документації референдуму, викрадення, пошкодження, приховування, знищення печатки виборчої комісії, комісії референдуму, виборчої скриньки, списку виборців чи учасників референдуму: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення. Кваліфікуючі ознаки. Спеціальні умови звільнення від кримінальної відповідальності.

Порушення таємниці голосування: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Порушення порядку фінансування політичної партії, передвиборної агітації чи агітації референдуму: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Підкуп виборця, учасника референдуму члена виборчої комісії або комісії з референдуму: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки. Спеціальні умови звільнення від кримінальної відповідальності.

Кримінальні правопорушення проти трудових прав громадян

Перешкоджання законній діяльності професійних спілок, політичних партій, громадських організацій: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Грубе порушення законодавства про працю: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Грубе порушення угоди про працю: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Примушування до участі у страйку або перешкоджання участі у страйку: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Невиплата заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки. Умови звільнення від кримінальної відповідальності за невиплату заробітної плати, стипендії, пенсій чи інших установлених законом виплат.

Кримінальні правопорушення у сфері охорони права на об'єкт інтелектуальної власності

Порушення авторського права і суміжних прав: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Кримінальні правопорушення, що посягають на інші особисті права і свободи громадян:

Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Порушення недоторканності житла: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через

комп'ютер: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Порушення недоторканності приватного життя: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Порушення права на отримання освіти: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Порушення права на безплатну медичну допомогу: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Кримінальні правопорушення проти сім'ї

Ухилення від сплати аліментів на утримання дітей: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Ухилення від сплати коштів на утримання непрацездатних батьків: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Зловживання опікунськими правами: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Розголошення таємниці усиновлення (удочеріння): аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Незаконні дії щодо усиновлення (удочеріння): аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Тема 28. Кримінальні правопорушення проти власності

Поняття, загальна характеристика й види кримінальних правопорушень проти власності.

Корисливі кримінальні правопорушення, пов'язані з незаконним обертанням чужого майна на користь винного або інших осіб

Крадіжка: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Відмежування від суміжних кримінальних правопорушень.

Грабіж: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Відмежування від суміжних кримінальних правопорушень.

Розбій: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Відмежування від суміжних кримінальних правопорушень.

Вимагання: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Відмежування від суміжних кримінальних правопорушень.

Відмінність вимагання від розбою та грабежу.

Шахрайство: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Способи вчинення шахрайства. Відмежування від суміжних кримінальних правопорушень. Відмінність шахрайства та заподіяння майнової шкоди шляхом обману чи зловживання довірою.

Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Корисливі кримінальні правопорушення проти власності, не пов'язані з обертанням чужого майна на свою користь або на користь інших осіб

Викрадення води, електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Незаконне привласнення особою знайденого або чужого майна, що випадково опинилося у неї: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Придбання, отримання, зберігання чи збут майна, одержаного кримінально протиправним шляхом: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Некорисливі кримінальні правопорушення проти власності

Умисне знищення або пошкодження майна: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Погроза знищення майна: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Необережне знищення або пошкодження майна: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Порушення обов'язків щодо охорони майна: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Тема 29. Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності

Поняття, загальна характеристика та види кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності.

Виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою використання при продажу товарів, збуту або збут підірваних грошей, державних цінних паперів, білетів державної лотереї, марок акцизного податку чи голографіч-

них захисних елементів: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Контрабанда: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Незаконний обіг дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Незаконна діяльність з організації або проведення азартних ігор, лотерей: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Протидія законній господарській діяльності: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів): аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Спеціальні умови звільнення від кримінальної відповідальності.

Ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Спеціальні умови звільнення від кримінальної відповідальності.

Доведення банку до неплатоспроможності: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Доведення до банкрутства: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Шахрайство з фінансовими ресурсами: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Маніпулювання на організованих ринках: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Тема 30. Кримінальні правопорушення проти довкілля

Поняття, загальна характеристика та види кримінальних правопорушень проти довкілля.

Кримінальні правопорушення проти екологічної безпеки.

Порушення правил екологічної безпеки: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Невжиття заходів щодо ліквідації наслідків екологічного забруднення: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Кримінальні правопорушення у сфері землевикористання, охорони надр, атмосферного повітря.

Порушення правил охорони або використання надр: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Незаконне видобування, збут, придбання, передача, пересилання, перевезення, переробка бурштину: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Забруднення атмосферного повітря: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Кримінальні правопорушення у сфері охорони водних ресурсів.

Порушення правил охорони вод: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Забруднення моря: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Кримінальні правопорушення у сфері лісовикористання, захисту рослинного і тваринного світу.

Знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Незаконна порубка або незаконне перевезення, зберігання, збут лісу: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Порушення законодавства про захист рослин: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Незаконне полювання: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Тема 31. Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки

Поняття та види кримінальних правопорушень проти громадської безпеки.

Створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а також участь у ній: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення. Спеціальні умови звільнення від кримінальної відповідальності.

Встановлення або поширення злочинного впливу: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Організація, сприяння у проведенні або участь у злочинному зібранні (сході): аналіз юридичного складу кримінального правопорушення. Спеціальні умови звільнення від кримінальної відповідальності.

Звернення за застосуванням злочинного впливу: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Бандитизм: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Терористичний акт: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Спеціальні умови звільнення від кримінальної відповідальності.

Втягнення у вчинення терористичного акту: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Публічні заклики до вчинення терористичного акту: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Створення терористичної групи чи терористичної організації: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення. Спеціальні умови звільнення від кримінальної відповідальності.

Фінансування тероризму: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Спеціальні умови звільнення від кримінальної відповідальності.

Завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки. Спеціальні умови звільнення від кримінальної відповідальності.

Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення. Спеціальні умови звільнення від кримінальної відповідальності.

Незаконне виготовлення, переробка чи ремонт вогнепальної зброї або фальсифікація, незаконне видалення чи зміна її маркування, або незаконне виготовлення бойових припасів, вибухових речовин чи вибухових пристроїв: аналіз юридичного складу кримі-

нального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Порушення правил поведінки з вибуховими, легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Порушення вимог режиму радіаційної безпеки: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Порушення встановлених законодавством вимог пожежної або техногенної безпеки: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Тема 32. Кримінальні правопорушення проти безпеки виробництва

Поняття та види кримінальних правопорушень проти безпеки виробництва.

Порушення вимог законодавства про охорону праці: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Порушення правил безпеки на вибухонебезпечних підприємствах або у вибухонебезпечних цехах: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Порушення правил ядерної або радіаційної безпеки: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Тема 33. Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту

Порушення правил безпеки руху або експлуатації залізничного, водного чи повітряного транспорту: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Самовільне без нагальної потреби зупинення поїзда: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами в стані сп'яніння: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Випуск в експлуатацію технічно несправних транспортних засобів або інше порушення їх експлуатації: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Незаконне заволодіння транспортним засобом: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Спеціальні умови звільнення від кримінальної відповідальності.

Знищення, підробка або заміна номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Тема 34. Кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності

Поняття, загальна характеристика та види кримінальних правопорушень проти громадського порядку і моральності.

Кримінальні правопорушення проти громадського порядку

Групове порушення громадського порядку: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Масові заворушення: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Заклики до вчинення дій, що загрожують громадському порядку: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Хуліганство: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Відмінність хуліганства, вчиненого групою осіб, від групового порушення громадського порядку.

Кримінальні правопорушення проти суспільної моральності

Наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Знищення, пошкодження або приховування документів чи унікальних документів Національного архівного фонду: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Жорстоке поводження з тваринами: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Одержання доступу до дитячої порнографії, її придбання, зберігання, ввезення, перевезення чи інше переміщення, виготовлення, збут і розповсюдження: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Проведення видовищного заходу сексуального характеру за участю неповнолітньої дитини: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Створення або утримання місць розпусти і звідництво: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Сутенерство або втягнення особи у заняття проституцією: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Тема 35. Кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення

Поняття, загальна характеристика і види кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів.

Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Спеціальні умови звільнення від кримінальної відповідальності.

Викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Спеціальні умови звільнення від кримінальної відповідальності.

Посів або вирощування снотворного маку чи конопель: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання прекурсорів: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Спеціальні умови звільнення від кримінальної відповідальності.

Викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Незаконне введення в організм наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Схиляння до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Незаконне публічне вживання наркотичних засобів: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Організація або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Незаконне виготовлення, підроблення, використання чи збут підроблених документів на отримання наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Незаконна видача рецепта на право придбання наркотичних засобів або психотропних речовин: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Фальсифікація лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Спеціальні умови звільнення від кримінальної відповідальності.

Спонукування неповнолітніх до застосування допінгу: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Схиляння неповнолітніх до вживання одурманюючих засобів: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Тема 36. Кримінальні правопорушення у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації

Поняття, загальна характеристика і види кримінальних правопорушень у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації.

Розголошення державної таємниці: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Втрата документів, що містять державну таємницю: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Незаконне переправлення осіб через державний кордон України: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Незаконне перетинання державного кордону України: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Ухилення від призову на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Ухилення від призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період, на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Ухилення від військового обліку або навчальних (спеціальних) зборів: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Тема 37. Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів

Поняття, загальна характеристика і види кримінальних правопорушень проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян та кримінальних правопорушень проти журналістів.

Наруга над державними символами: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Незаконне перешкоджання організації або проведенню зборів, мітингів, походів і демонстрацій: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Захоплення державних або громадських будівель чи споруд: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Опір представникові влади, працівникові правоохоронного органу, державному виконавцю, приватному виконавцю, члену громадського формування з охорони громадського порядку, і державного кордону або військовослужбовцеві, уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Втручання в діяльність працівника правоохоронного органу, судового експерта, працівника державної виконавчої служби, приватного виконавця: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Втручання у діяльність державного діяча: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Погроза або насильство щодо журналіста: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Умисне знищення або пошкодження майна журналіста: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Посягання на життя журналіста: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Захоплення представника влади або працівника правоохоронного органу як заручника: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Захоплення журналіста як заручника: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Тема 38. Кримінальні правопорушення у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку

Несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Створення з метою використання, розповсюдження або збуту шкідливих програмних чи технічних засобів, а також їх розповсюдження або збут: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Несанкціоновані збут або розповсюдження інформації з обмеженим доступом, яка зберігається в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих систем, комп'ютерних мережах або на носіях такої інформації, створеної та захищеної відповідно до законодавства: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Несанкціоновані дії з інформацією, яка обробляється в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих систем, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, вчинені особою, яка має право доступу до неї: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Порушення правил експлуатації електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку або порядку чи правил захисту інформації, яка в них обробляється: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Перешкоджання роботі електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку шляхом масового розповсюдження повідомлень електрозв'язку: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Тема 39. Кримінальні правопорушення в сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг

Поняття та ознаки кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг.

Зловживання владою або службовим становищем: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Здійснення народним депутатом України на пленарному засіданні Верховної Ради України голосування замість іншого народного депутата: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Бездіяльність працівника правоохоронного органу щодо незаконної діяльності з організації або проведення азартних ігор, лотерей: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Службове підроблення: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Декларування недостовірної інформації: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Службова недбалість: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Незаконне збагачення: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Зловживання впливом: аналіз кримінального правопорушення.

Провокація підкупу: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Тема 40. Кримінальні правопорушення проти правосуддя

Поняття, загальна характеристика і види кримінальних правопорушень проти правосуддя.

Завідомо незаконні затримання, привід, домашній арешт або тримання під вартою: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Примушування давати показання: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Порушення права на захист: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Втручання в діяльність судових органів: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Погроза або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Умисне знищення або пошкодження майна судді, народного засідателя чи присяжного: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Посягання на життя судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Невжиття заходів безпеки щодо осіб, взятих під захист: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Невиконання судового рішення: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Завідомо неправдиве повідомлення про вчинення кримінального правопорушення: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Введення в оману суду або іншого уповноваженого органу: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Ухилення від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Умисне невиконання угоди про примирення або про визнання винуватості: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Порушення правил адміністративного нагляду: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Приховування злочину: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Погроза або насильство щодо захисника чи представника особи: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Тема 41. Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення)

Поняття, загальна характеристика і види військових кримінальних правопорушень. Поняття військового кримінального правопорушення.

Непокора: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Невиконання наказу: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Опір начальників або примушування його до порушення службових обов'язків: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Самовільне залишення військової частини або місця служби: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Дезертирство: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Ухилення від військової служби шляхом самокалічення або іншим способом: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Умисне знищення або пошкодження військового майна: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

Необережне знищення або пошкодження військового майна: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Втрата військового майна: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Мародерство: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Образа честі і гідності військовослужбовця, погроза військовослужбовцю: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Тема 42. Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку

Пропаганда війни: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Виговлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганда комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікація її учасників: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Порушення законів та звичаїв війни: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Застосування зброї масового знищення: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Розроблення, виробництво, придбання, зберігання, збут, транспортування зброї масового знищення: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Екоцид: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Геноцид: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Посягання на життя представника іноземної держави: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Злочини проти осіб та установ, що мають міжнародний захист: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

Піратство: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

Найманство: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Спеціальні умови звільнення від кримінальної відповідальності.

Рекомендовані джерела інформації:

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Вереша Р. В. Кримінальне право України. Загальна частина: навч. посіб. Вид. 9-ме, перероб. та допов. Київ : Алерта, 2023. 576 с.
3. Вереша Р. В. Кримінальне право України. Загальна частина: навч. посіб. Вид. 8-ме, перероб. та допов. Київ : Алерта, 2022. 574 с.
4. Вереша Р. В. Кримінальне право України на сучасному етапі. Загальна частина: навч. посіб. Київ : Алерта, 2022. 612 с.
5. Вереша Р. В. Курс кримінального права України. Загальна частина. Том І. Вчення про кримінальне правопорушення: підручник. Київ : Алерта, 2022. 574.
6. Вереша Р. В. Курс кримінального права України. Загальна частина. Том ІІ. Вчення про покарання: підручник. Київ : Алерта, 2021. 468 с.
7. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / [В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін, В. І. Борисов та ін.]. Харків, 2020. 584 с.
8. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / [В. Я. Тацій, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]. Харків, 2020. 768 с.

9. Сухонос В.В. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник. Суми : Університетська книга, 2023. 375 с.

7. КРИМІНАЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

Модуль 1

Загальні положення. Заходи забезпечення кримінального провадження

Тема 1. Загальні положення кримінального процесуального права.

Поняття та завдання кримінального процесу. Кримінальні процесуальні відносини, поняття та структура. Історичні форми (типи) кримінального процесу.

Поняття та предмет кримінального процесуального права як галузі права. Взаємозв'язок кримінального процесуального права з іншими галузями права та суміжними галузями знань.

Кримінальний процес як наука та навчальна дисципліна.

Система стадій кримінального процесу, їх характеристика, завдання та особливості. Кримінальна процесуальна форма. Кримінальні процесуальні функції: поняття та види. Кримінальні процесуальні гарантії, їх характеристика.

Кримінальне процесуальне законодавство: поняття та система. Кримінальний процесуальний кодекс України, його структура і зміст. Джерела кримінального процесуального права. Дія кримінального процесуального законодавства у просторі. Дія кримінального процесуального законодавства в часі. Дія кримінального процесуального законодавства за колом осіб.

Поняття та завдання кримінального провадження.

Норми кримінального процесуального права, їх види та структура. Тлумачення норм кримінального процесуального права.

Тема 2. Засади кримінального провадження.

Поняття та система засад кримінального провадження.

Верховенство права. Законність. Рівність перед законом і судом. Повага до людської гідності. Забезпечення права на свободу та особисту недоторканність. Недоторканність житла чи іншого володіння особи. Таємниця спілкування. Невтручання у приватне життя. Недоторканність права власності. Презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини. Свобода від самовикриття та право не свідчити проти близьких родичів та членів сім'ї. Заборона двічі притягувати до кримінальної відповідальності за одне і те саме правопорушення. Забезпечення права на захист. Доступ до правосуддя та обов'язковість судових рішень. Змагальність сторін та свобода в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконли-

вості. Безпосередність дослідження показань, речей і документів. Забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності. Публічність. Диспозитивність. Гласність і відкритість судового провадження та його повне фіксування технічними засобами. Розумні строки. Мова, якою здійснюється кримінальне провадження.

Класифікація засад кримінального провадження. Загально-юридичні засади, їх нормативний зміст. Загально-процесуальні засади, їх нормативний зміст. Кримінальні процесуальні (або галузеві) засади, їх нормативний зміст.

Тема 3. Суд та учасники кримінального провадження.

Поняття та класифікація учасників кримінального провадження.

Суд. Здійснення правосуддя судом. Склад суду. Юридичний статус судді, слідчого судді, присяжного. Слідчий суддя, його повноваження у кримінальному провадженні. Поняття та види підсудності у кримінальному провадженні. Територіальна підсудність. Інстанційна підсудність. Предметна підсудність. Направлення кримінального провадження з одного суду до іншого. Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система.

Сторона обвинувачення. Прокурор, його повноваження у кримінальному провадженні. Призначення та заміна прокурора. Орган досудового розслідування. Керівник органу досудового розслідування. Керівник органу дізнання. Слідчий органу досудового розслідування. Дізнавач. Оперативні підрозділи.

Сторона захисту. Підозрюваний, обвинувачений. Виправданий, засуджений. Законний представник підозрюваного, обвинуваченого. Захисник. Загальні правила участі захисника у кримінальному провадженні. Обов'язки захисника. Залучення захисника. Обов'язкова участь захисника. Відмова від захисника або його заміна.

Потерпілий і його представник. Потерпілий, його права та обов'язки. Представник потерпілого. Законний представник потерпілого.

Інші учасники кримінального провадження. Заявник. Цивільний позивач та цивільний відповідач, їх представники. Законний представник цивільного позивача. Представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження. Третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт. Свідок, його права, обов'язки та відповідальність. Перекладач, його права та обов'язки. Експерт, його права, обов'язки та відповідальність. Спеціаліст, його права, обов'язки та відповідальність. Представник персоналу органу пробації, його права та обов'язки. Секретар судового засідання. Судовий розпорядник.

Обставини, що виключають можливість участі в кримінальному провадженні. Відводи, самовідводи і порядок їх вирішення.

Тема 4. Докази та доказування в кримінальному провадженні.

Поняття доказів. Класифікація доказів. Властивості доказів: належність, допустимість, достовірність, достатність. Недопустимість доказів, отриманих внаслідок істотного порушення прав та свобод людини. Недопустимість доказів та відомостей, які стосуються особи підозрюваного, обвинуваченого. Недопустимість доказів, отриманих у справах про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, а також у порядку одноразового (спеціального) добровільного декларування. Визнання доказів недопустимими. Значення рішень інших судів у питаннях допустимості доказів.

Поняття і значення кримінального процесуального доказування. Предмет та межі доказування. Суб'єкти та обов'язок доказування. Процес доказування. Збирання доказів. Перевірка доказів. Оцінка доказів.

Процесуальні джерела доказів та їх види.

Показання. З'ясування достовірності показань свідка. Показання з чужих слів.

Речові докази. Документи. Зберігання речових доказів і документів та вирішення питання про спеціальну конфіскацію.

Висновок експерта. Зміст висновку експерта.

Тема 5. Процесуальні строки та витрати. Відшкодування шкоди у кримінальному провадженні.

Поняття процесуальних строків. Класифікація строків у кримінальному провадженні. Встановлення процесуальних строків прокурором, слідчим суддею, судом. Обчислення процесуальних строків. Додержання процесуальних строків. Поновлення процесуального строку.

Види процесуальних витрат. Витрати на правову допомогу. Витрати, пов'язані із прибуттям до місця досудового розслідування або судового провадження. Витрати, пов'язані із залученням потерпілих, свідків, спеціалістів, перекладачів та експертів. Витрати, пов'язані із зберіганням і пересиланням речей і документів. Зменшення розміру процесуальних витрат або звільнення від їх оплати, відстрочення та розстрочення процесуальних витрат. Розподіл процесуальних витрат. Визначення розміру процесуальних витрат. Рішення щодо процесуальних витрат.

Відшкодування (компенсація) шкоди: поняття, учасники, види. Добровільне відшкодування (компенсація) шкоди у кримінальному провадженні. Примусове відшкодування (компенсація) шкоди у криміна-

льному провадженні. Цивільний позов у кримінальному провадженні. Форма і зміст позовної заяви. Пред'явлення, розгляд та вирішення цивільного позову в кримінальному провадженні. Відшкодування (компенсація) шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю.

Тема 6. Заходи забезпечення кримінального провадження.

Поняття, мета та види заходів забезпечення кримінального провадження. Загальні правила застосування заходів забезпечення кримінального провадження.

Виклик слідчим, прокурором, судовий виклик і привід. Порядок здійснення виклику в кримінальному провадженні. Повістка про виклик. Поважні причини неприбуття особи на виклик. Наслідки неприбуття на виклик. Привід та порядок його здійснення.

Накладення грошового стягнення. Загальні положення накладення грошового стягнення. Клопотання про накладення грошового стягнення. Розгляд питання про накладення грошового стягнення на особу.

Тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом. Загальні положення тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом та тимчасового вилучення документів, які посвідчують користування спеціальним правом. Клопотання про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом. Вирішення питання про тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом.

Відсторонення від посади. Загальні положення відсторонення від посади. Клопотання про відсторонення від посади. Тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та продовження строку такого тимчасового відсторонення. Вирішення питання про відсторонення від посади.

Тимчасовий доступ до речей і документів. Загальні положення тимчасового доступу до речей і документів. Клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів. Речі і документи, до яких заборонено доступ. Речі і документи, які містять охоронювану законом таємницю. Ухвала про тимчасовий доступ до речей і документів. Виконання ухвали слідчого судді, суду про тимчасовий доступ до речей і документів.

Тимчасове вилучення майна. Підстави та порядок тимчасового вилучення майна. Припинення тимчасового вилучення майна.

Арешт майна. Підстави арешту майна. Клопотання про арешт майна та його розгляд. Вирішення питання про арешт майна. Скасування арешту майна. Виконання ухвали про арешт майна.

Запобіжні заходи: поняття та види. Мета і підстави застосування запобіжних заходів. Обставини, що враховуються при обранні запобіжного заходу. Особисте зобов'язання. Особиста порука. Домашній арешт. Застава. Тримання під вартою.

Клопотання слідчого, прокурора про застосування запобіжних заходів. Відкликання, зміна або доповнення клопотання про застосування запобіжного заходу. Строки розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу. Забезпечення прибуття особи для розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу. Клопотання про дозвіл на затримання з метою приводу. Розгляд клопотання про дозвіл на затримання з метою приводу. Ухвала про дозвіл на затримання з метою приводу. Дії уповноважених службових осіб після затримання на підставі ухвали слідчого судді, суду про дозвіл на затримання. Подання клопотання про застосування запобіжного заходу після затримання особи без ухвали про дозвіл на затримання. Порядок розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу. Застосування запобіжного заходу. Застосування електронних засобів контролю. Ухвала про застосування запобіжних заходів. Строк дії ухвали про тримання під вартою, продовження строку тримання під вартою. Значення висновків, що містяться в ухвалі про застосування запобіжних заходів. Порядок продовження строку тримання під вартою. Клопотання слідчого, прокурора про зміну запобіжного заходу. Клопотання підозрюваного, обвинуваченого про зміну запобіжного заходу. Порядок звільнення особи з-під варти. Негайне припинення дії запобіжних заходів. Заборона затримання без дозволу слідчого судді, суду. Виконання ухвали щодо обрання запобіжного заходу. Загальні обов'язки судді щодо захисту прав людини.

Затримання особи без ухвали слідчого судді, суду. Законне затримання. Затримання уповноваженою службовою особою. Підстави затримання. Момент затримання. Доставлення до органу досудового розслідування. Строк затримання особи без ухвали слідчого судді, суду. Особа, відповідальна за перебування затриманих. Повідомлення інших осіб про затримання.

Модуль 2

Досудове розслідування. Судове провадження. Особливі порядки кримінального провадження. Виконання судових рішень. Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження

Тема 7. Досудове розслідування.

Поняття та значення досудового розслідування. Загальні положення досудового розслідування. Початок досудового розслідування. По-

рядок внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР). Форми досудового розслідування: дізнання та досудове слідство. Особливості досудового розслідування злочинів і кримінальних проступків. Поняття та види підслідності. Об'єднання і виділення матеріалів досудового розслідування. Місце проведення досудового розслідування. Строки досудового розслідування. Загальні положення продовження строку досудового розслідування. Порядок продовження строку досудового розслідування прокурором. Порядок продовження строку досудового розслідування слідчим суддею. Розгляд клопотань під час досудового розслідування. Ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення. Недопустимість розголошення відомостей досудового розслідування.

Особливості спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень. Загальні положення спеціального досудового розслідування. Клопотання слідчого, прокурора про здійснення спеціального досудового розслідування. Розгляд клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування. Вирішення питання про здійснення спеціального досудового розслідування.

Особливості досудового розслідування кримінальних проступків. Особливості початку досудового розслідування у формі дізнання. Процесуальні джерела доказів у кримінальних провадженнях про кримінальні проступки. Затримання уповноваженою службовою особою особи, яка вчинила кримінальний проступок. Вилучення речей і документів. Особливості повідомлення про підозру. Порядок продовження, зупинення строків дізнання. Запобіжні заходи під час досудового розслідування кримінальних проступків. Слідчі (розшукові) дії під час розслідування кримінальних проступків. Особливості закінчення дізнання. Клопотання прокурора про розгляд обвинувального акта у спрощеному провадженні.

Особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного стану.

Тема 8. Слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії.

Поняття, види та система слідчих (розшукових) дій. Вимоги до проведення слідчих (розшукових) дій.

Допит. Допит під час досудового розслідування в судовому засіданні. Особливості допиту малолітньої або неповнолітньої особи. Проведення допиту у режимі відеоконференції під час досудового розслідування.

Пред'явлення для впізнання та його види. Пред'явлення особи для впізнання. Пред'явлення речей для впізнання. Пред'явлення трупа для

впізнання. Протокол пред'явлення для впізнання. Проведення впізнання у режимі відеоконференції під час досудового розслідування.

Обшук та його види. Підстави та процесуальний порядок проведення обшуку.

Огляд, його види та процесуальний порядок проведення. Особливості проведення огляду трупа. Огляд трупа, пов'язаний з ексгумацією.

Слідчий експеримент. Мета та порядок проведення слідчого експерименту. Особливості проведення слідчого експерименту в житлі чи іншому володінні особи.

Освідування особи. Мета та порядок проведення освідування. Особливості порядку застосування технічних засобів фіксування при проведенні освідування.

Підстави проведення експертизи. Порядок залучення експерта. Розгляд слідчим суддею клопотання про проведення експертизи. Отримання зразків для експертизи.

Зняття показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису.

Негласні слідчі (розшукові) дії: поняття, підстави проведення. Суб'єкти, уповноважені на проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Використання конфіденційного співробітництва.

Фіксація ходу і результатів негласних слідчих (розшукових) дій. Використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у доказуванні, в інших цілях або передання інформації.

Види негласних слідчих (розшукових) дій та процесуальний порядок їх проведення. Загальні положення про втручання у приватне спілкування. Аудіо-, відео контроль особи. Накладення арешту на кореспонденцію. Огляд і виїмка кореспонденції. Зняття інформації з електронних комунікаційних мереж. Зняття інформації з електронних інформаційних систем. Інші види негласних слідчих (розшукових) дій. Обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи. Установлення місцезнаходження радіообладнання (радіоелектронного засобу). Спостереження за особою, річчю або місцем. Моніторинг банківських рахунків. Аудіо-, відеоконтроль місця. Контроль за вчиненням злочину. Виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації. Негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження.

Тема 9. Повідомлення про підозру.

Повідомлення про підозру: суть та значення. Випадки повідомлення про підозру. Складання повідомлення про підозру. Зміст письмового повідомлення про підозру. Вручення письмового повідомлення про підозру. Зміна повідомлення про підозру. Особливості повідомлення про підозру окремій категорії осіб.

Тема 10. Зупинення та закінчення досудового розслідування.

Поняття, підстави та порядок зупинення досудового розслідування після повідомлення особі про підозру. Розшук підозрюваного. Відновлення досудового розслідування.

Форми закінчення досудового розслідування. Загальні положення закінчення досудового розслідування. Закриття кримінального провадження та провадження щодо юридичної особи.

Загальні положення кримінального провадження під час звільнення особи від кримінальної відповідальності. Порядок звільнення від кримінальної відповідальності. Клопотання прокурора про звільнення від кримінальної відповідальності.

Звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру. Відкриття матеріалів кримінального провадження іншої сторони. Обвинувальний акт, його зміст. Додатки до обвинувального акту. Клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, його зміст. Надання копії обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру та реєстру матеріалів досудового розслідування.

Тема 11. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування.

Оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування. Рішення, дії чи бездіяльність слідчого дізнавача або прокурора, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування, та право на оскарження. Строк подання скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача чи прокурора, її повернення або відмова відкриття провадження. Правові наслідки подання скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача чи прокурора під час досудового розслідування. Порядок розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача чи прокурора під час досудового розслідування. Рішення слідчого судді за результатами розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача чи прокурора під час досудового розслідування. Оскарження недотримання розумних строків.

Оскарження ухвал слідчого судді під час досудового розслідування. Ухвали слідчого судді, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування. Порядок оскарження ухвал слідчого судді.

Оскарження слідчим, дізнавачем рішень, дій чи бездіяльності прокурора. Рішення, дії чи бездіяльність прокурора, які можуть оскаржуватися слідчим або дізнавачем. Порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності прокурора. Порядок вирішення скарги на рішення, дії чи бездіяльність прокурора.

Тема 12. Судове провадження у першій інстанції.

Поняття, сутність і значення підготовчого провадження. Процесуальний порядок підготовчого провадження. Рішення, які приймаються за результатами підготовчого провадження. Складання досудової доповіді. Вирішення питань, пов'язаних з підготовкою до судового розгляду. Закінчення підготовчого провадження і призначення судового розгляду. Матеріали кримінального провадження (кримінальна справа) та право на ознайомлення з ними.

Сутність і значення стадії судового розгляду.

Загальні положення судового розгляду. Строки і загальний порядок судового розгляду. Незмінність складу суду. Запасний суддя. Головуючий у судовому засіданні. Безперервність судового розгляду. Учасники судового розгляду та наслідки їх неприбуття. Заходи до порушників порядку судового засідання. Обрання, скасування або зміна заповіжного заходу в суді. Застосування заходів забезпечення кримінального провадження та проведення слідчих (розшукових) дій під час судового провадження. Об'єднання і виділення матеріалів кримінального провадження. Зупинення судового провадження. Проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час судового провадження.

Межі судового розгляду. Визначення меж судового розгляду. Зміна обвинувачення в суді. Висунення додаткового обвинувачення, початок провадження щодо юридичної особи під час судового розгляду. Відмова від підтримання державного обвинувачення.

Процедура судового розгляду. Відкриття судового засідання. Оголошення складу суду і роз'яснення права відводу. Повідомлення про права і обов'язки. Заборона присутності свідків у залі судового засідання. Початок судового розгляду. Роз'яснення обвинуваченому суті обвинувачення. Визначення обсягу доказів, що підлягають дослідженню, та порядку їх дослідження. Розгляд судом клопотань учасників судового провадження. Допит обвинуваченого, свідка, потерпілого. Особливості допиту малолітнього або неповнолітнього свідка чи потерпілого. Пред'явлення для впізнання. Допит експерта в суді. Дос-

лідження речових доказів, документів, звуко- і відеозаписів. Консультації та роз'яснення спеціаліста. Огляд на місці. Закінчення з'ясування обставин та перевірки їх доказами. Судові дебати. Промови і репліки сторін. Останнє слово обвинуваченого. Вихід суду для ухвалення вироку. Питання, що вирішуються судом при ухваленні вироку.

Особливі порядки провадження в суді першої інстанції. Спрощене провадження щодо кримінальних проступків. Провадження в суді присяжних.

Тема 13. Судові рішення.

Поняття та види судових рішень. Вимоги до судових рішень. Законність, обґрунтованість і вмотивованість судового рішення. Порядок ухвалення судових рішень, їх форма. Зміст ухвали. Поняття, види та зміст вироків. Ухвалення судового рішення і окрема думка судді. Проголошення судового рішення. Роз'яснення судового рішення.

Тема 14. Провадження в суді апеляційної інстанції.

Сутність і завдання провадження в суді апеляційної інстанції. Судові рішення, які можуть бути оскаржені в апеляційному порядку. Право на апеляційне оскарження. Порядок і строки апеляційного оскарження. Вимоги до апеляційної скарги. Прийняття апеляційної скарги судом апеляційної інстанції. Залишення апеляційної скарги без руху, її повернення або відмова відкриття провадження. Наслідки подання апеляційної скарги. Підготовка до апеляційного розгляду. Заперечення на апеляційну скаргу. Відмова від апеляційної скарги, зміна і доповнення апеляційної скарги під час апеляційного провадження. Межі перегляду судом апеляційної інстанції. Апеляційний розгляд. Повноваження суду апеляційної інстанції за наслідками розгляду апеляційної скарги. Підстави для скасування або зміни судового рішення судом апеляційної інстанції. Судові рішення суду апеляційної інстанції. Вирок, ухвала про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру суду апеляційної інстанції.

Тема 15. Провадження в суді касаційної інстанції.

Сутність і завдання провадження в суді касаційної інстанції. Судові рішення, які можуть бути оскаржені в касаційному порядку. Право на касаційне оскарження. Порядок і строки касаційного оскарження. Вимоги до касаційної скарги. Відкриття касаційного провадження. Залишення касаційної скарги без руху або її повернення. Підготовка касаційного розгляду. Межі перегляду судом касаційної інстанції. Касаційний розгляд. Підстави та порядок для передачі кримінального провадження на розгляд палати, об'єднаної або Великої Палати Верхов-

ного Суду. Повноваження суду касаційної інстанції за наслідками розгляду касаційної скарги. Підстави для скасування або зміни судового рішення судом касаційної інстанції. Судові рішення суду касаційної інстанції.

Тема 16. Провадження за нововиявленими або виключними обставинами.

Сутність і значення провадження за нововиявленими або виключними обставинами. Підстави для здійснення кримінального провадження за нововиявленими або виключними обставинами. Право подати заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами. Строк звернення про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами або виключними обставинами. Вимоги до заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами. Порядок подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами. Відкриття кримінального провадження за нововиявленими або виключними обставинами. Порядок здійснення перегляду судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами. Судове рішення за наслідками кримінального провадження за нововиявленими або виключними обставинами.

Тема 17. Провадження з виконання судових рішень.

Поняття, завдання та значення виконання судових рішень. Набрання судовим рішенням законної сили. Наслідки набрання законної сили судовим рішенням. Порядок виконання судових рішень у кримінальному провадженні. Звернення судового рішення до виконання. Відстрочка виконання вироку. Питання, які вирішуються судом під час виконання вироків. Питання, які вирішуються судом після виконання вироку. Порядок вирішення судом питань, пов'язаних із виконанням вироку.

Тема 18. Особливі порядки кримінального провадження.

Види особливих проваджень у кримінальному процесі.

Кримінальне провадження на підставі угод. Угоди в кримінальному провадженні. Зміст угоди про примирення. Зміст угоди про визнання винуватості. Загальний порядок судового провадження на підставі угоди. Вирок на підставі угоди. Наслідки невиконання угоди.

Кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення. Поняття кримінального провадження у формі приватного обвинувачення. Початок кримінального провадження у формі приватного обвину-

вачення. Відшкодування шкоди потерпілому у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення.

Кримінальне провадження щодо окремої категорії осіб. Особи, щодо яких здійснюється особливий порядок кримінального провадження. Особливості порядку притягнення до кримінальної відповідальності окремої категорії осіб, їх затримання і обрання запобіжного заходу.

Кримінальне провадження щодо неповнолітніх. Порядок кримінального провадження щодо неповнолітніх. Обставини, що підлягають встановленню у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх. Особливості проведення процесуальних дій та застосування заходів примусу щодо неповнолітніх підозрюваних, обвинувачених. Порядок застосування до неповнолітнього обвинуваченого примусових заходів виховного характеру.

Застосування примусових заходів виховного характеру до неповнолітніх, які не досягли віку кримінальної відповідальності. Підстави для застосування примусових заходів виховного характеру. Особливості досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів виховного характеру. Порядок судового розгляду. Ухвали суду в кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів виховного характеру. Дostroкове звільнення від примусового заходу виховного характеру.

Кримінальне провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру. Підстави для здійснення кримінального провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру. Порядок здійснення досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів медичного характеру та щодо обмежено осудних осіб. Обставини що підлягають встановленню у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів медичного характеру. Проведення психіатричної експертизи. Закінчення досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів медичного характеру. Судовий розгляд. Ухвала суду у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів медичного характеру. Продовження, зміна або припинення застосування примусових заходів медичного характеру.

Особливості кримінального провадження, яке містить відомості, що становлять державну таємницю. Охорона державної таємниці під час кримінального провадження. Особливості проведення експертизи у кримінальному провадженні, яке містить державну таємницю.

Кримінальне провадження на території дипломатичних представництв, консульських установ України, на повітряному, морському чи

річковому судні, що перебуває за межами України під прапором або з розпізнавальним знаком України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні. Процесуальні дії під час кримінального провадження на території дипломатичних представництв, консульських установ України, на повітряному, морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором або з розпізнавальним знаком України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні. Місце проведення досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених на території дипломатичних представництв, консульських установ, суден України.

Тема 19. Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження.

Загальні засади міжнародного співробітництва у кримінальному судочинстві. Обсяг міжнародного співробітництва під час кримінального провадження. Законодавство, що регулює міжнародне співробітництво під час кримінального провадження. Надання та отримання міжнародної правової допомоги чи іншого міжнародного співробітництва без договору. Центральні органи України, що забезпечують міжнародне співробітництво у кримінальному провадженні. Виконання процесуальних дій дипломатичними представництвами або консульськими установами. Запит про міжнародне співробітництво.

Міжнародна правова допомога при проведенні процесуальних дій. Запит про міжнародну правову допомогу. Зміст та форма запиту про міжнародну правову допомогу. Наслідки виконання запиту в іноземній державі Розгляд запиту іноземного компетентного органу про міжнародну правову допомогу. Порядок виконання запиту (доручення) про міжнародну правову допомогу на території України. Процесуальні дії, які можуть бути проведені в порядку надання міжнародної правової допомоги. Створення і діяльність спільних слідчих груп.

Видача осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція). Направлення запиту про видачу особи (екстрадицію). Центральні органи України щодо видачі особи (екстрадиції). Порядок підготовки документів та направлення запитів. Межі кримінальної відповідальності виданої особи. Особливості затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення за межами України. Тимчасовий арешт. Екстрадиційний арешт. Проведення екстрадиційної перевірки. Відмова у видачі особи (екстрадиції). Рішення за запитом про видачу особи (екстрадицію), їх оскарження.

Кримінальне провадження у порядку перейняття. Порядок і умови перейняття кримінального провадження від іноземних держав. Порядок кримінального провадження, що перейняте від іншої держави.

Порядок і умови передання кримінального провадження компетентному органу іншої держави. Зміст та форма клопотання про передання кримінального провадження іншій державі. Наслідки передання кримінального провадження компетентному органу іншої держави.

Визнання та виконання вироків судів іноземних держав та передача засуджених осіб. Підстави і порядок виконання вироків судів іноземних держав. Виконання вироку суду іноземної держави. Умови передачі засуджених осіб і їх прийняття для відбування покарання. Розгляд судом питання про приведення вироку суду іноземної держави у відповідність із законодавством України. Визнання та виконання вироків міжнародних судових установ.

Рекомендовані джерела інформації

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
3. Канцір В. С. Кримінальний процес України : навч. посіб. Львів : Львівська політехніка, 2020. 444 с.
4. Кучинська О. П., Циганюк Ю. В. Кримінальний процес України : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 448 с.
5. Молдован А. В., Молдован В. В. Слідчі (розшукові) дії: навч. практ. посіб. Київ, 2019. 310 с.
6. Тертишник В. М. Кримінальний процес України. Загальна частина : підручник. 9-те вид., доповн. і перероб. Київ : Алерта, 2021. 458 с.
7. Тертишник В. М. Кримінальний процес України. Особлива частина : підручник. 9-те вид., доповн. і перероб. Київ : Алерта, 2021. 438 с.

8. МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ПРАВО

Модуль 1. Поняття та категорії міжнародного публічного права

Розділ 1. Поняття, предмет, метод, система та джерела міжнародного публічного права

Тема 1. Поняття, предмет, метод міжнародного публічного права. Співвідношення міжнародного публічного та національного права.

Поняття сучасного міжнародного публічного права, його характерні риси та природа. Походження терміна «міжнародне право» та поняття міжнародного публічного права. Становлення та розвиток міжнародного публічного права. Значення Вестфальського миру 1648 р. для становлення та розвитку міжнародного публічного права. Сфера дії міжнародного публічного права. Співвідношення міжнародного публічного права та міжнародного приватного права. Методи міжнародного публічного права. Функції міжнародного публічного права.

Теорії співвідношення міжнародного публічного права й внутрішньодержавного права. Дія міжнародного публічного права в національному праві, в тому числі, в національній правовій системі України. Конституційне право і судова практика держав щодо співвідношення національного та міжнародного права. Природа юридично обов'язкової сили міжнародного публічного права. Міжнародно-правові інструменти впливу правової системи Європейського Союзу на правопорядок України, зокрема питання наднаціональності.

Тема 2. Система та структура міжнародного публічного права

Поняття системи та структури міжнародного публічного права. Поняття, критерії відокремлення та види галузей міжнародного публічного права. Поняття, критерії відокремлення та класифікація інститутів міжнародного публічного права. Види міжнародно-правових норм, їх класифікація та ієрархія. Фрагментація міжнародного публічного права та її сутність. Концепція «м'якого права» (“soft law”), його місце в системі міжнародного права.

Кодифікація норм міжнародного права та їх прогресивний розвиток. Комісія з прогресивного розвитку і кодифікації міжнародного права ООН. Імплементация, трансформація норм міжнародного публічного права. Гармонізація норм права Європейського Союзу. Уніфі-

кація положень сучасного міжнародного права. Особливості застосування норм міжнародного права у законодавстві України.

Розділ 2. Принципи та джерела міжнародного публічного права

Тема 3. Принципи міжнародного публічного права

Загальна характеристика поняття «принципи права». Види та класифікація принципів права. Поняття та кодифікація основних принципів міжнародного публічного права. Функції, природа та ознаки основних принципів міжнародного права. Класифікація основних принципів міжнародного публічного права. Юридичний зміст та сфера застосування основних принципів міжнародного публічного права. Принципи міжнародного права в ієрархії норм міжнародного публічного права.

Принцип суверенної рівності держав. Принцип незастосування сили та погрози силою. Принцип непорушності державних кордонів. Принцип територіальної цілісності держав. Принцип мирного розв'язання міжнародних суперечок. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй 1970 р.

Принцип невтручання у внутрішні справи держав. Принцип загальної поваги прав людини. Принцип самовизначення народів і націй. Принцип співробітництва. Принцип сумлінного виконання міжнародних зобов'язань.

Тема 4. Джерела міжнародного публічного права

Джерела міжнародного публічного права, поняття та особливості становлення. Загальна характеристика та види джерел міжнародного публічного права. Стаття 38 Статуту Міжнародного Суду ООН. Міжнародний договір. Міжнародний звичай. Загальні принципи права. Рішення міжнародних органів та організацій. Рішення міжнародних судів та арбітражних трибуналів. Доктрина міжнародного права. Допоміжні засоби для визначення норм міжнародного публічного права. Односторонні акти держави як джерела міжнародного права.

Розділ 3. Суб'єкти міжнародного публічного права. Визнання та правонаступництво у міжнародному публічному праві

Тема 5. Суб'єкти міжнародного публічного права

Міжнародні правовідносини, поняття та риси сучасних міжнародних правовідносин. Система міжнародних правовідносин.

Співвідношення понять «суб'єкт міжнародного права» і «суб'єкт міжнародних правовідносин». Поняття і різновиди суб'єктів міжнародного права. Державоподібні утворення. Народи та нації, що борються за самовизначення. Зміст інституту міжнародної правосуб'єктності. Міжнародна правоздатність та дієздатність. Міжнародна правосуб'єктність міжнародних організацій. Міжнародна правосуб'єктність фізичних та юридичних осіб.

Держави як основні суб'єкти міжнародного права і міжнародних правовідносин. Основні права і обов'язки держав. Суверенітет та незалежність держави. Юрисдикція держави. Імунітет держави. Україна як суб'єкт міжнародного права і міжнародних правовідносин. Міжнародно-правові засади співробітництва України з суб'єктами міжнародного права.

Тема 6. Визнання у міжнародному публічному праві

Поняття визнання та його правова природа. Визнання держав та урядів. Теорії визнання держав. Інші види визнання у міжнародному публічному праві. Форми, типи, засоби та правові наслідки визнання у міжнародному праві. Визнання України як незалежної держави. Визнання Україною іноземних держав.

Тема 7. правонаступництво у міжнародному публічному праві

Поняття, види та об'єкт дії норм правонаступництва. Підстави виникнення правонаступництва. *Tabula rasa*.

Правонаступництво держав стосовно міжнародних договорів, державної власності, державних архівів і державних боргів. Віденська конвенція про правонаступництво держав щодо договорів 1978 р. Віденська Конвенція про правонаступництво держав щодо державної власності, державних архівів і державних боргів 1983 р. Правовий статус правонаступника у міжнародному праві. Права та обов'язки правонаступника. Врегулювання проблем правонаступництва у зв'язку з припиненням існування СРСР та правонаступництво України.

Розділ 4. Міжнародно-правове регулювання. Відповідальність у міжнародному публічному праві.

Тема 8. Міжнародний правотворчий процес і реалізація норм міжнародного публічного права

Поняття, сутність, принципи, суб'єкти та особливості міжнародного правотворчого процесу. Односторонні акти держави як елемент міжнародного правотворчого процесу. Участь громадськості у міжнародному правотворчому процесі. Поняття, форми, способи та механізм реалізації норм міжнародного публічного права.

Міжнародний правопорядок та його роль у забезпеченні функціонування правової держави. Основні функції міжнародного правопорядку. Учасники міжнародного правопорядку та вимоги до їх правового статусу. Загальні юридичні принципи міжнародного правопорядку.

Тема 9. Відповідальність у міжнародному публічному праві

Відповідальність у міжнародному публічному праві. Поняття, правова природа, цілі та функції інституту міжнародно-правової відповідальності. Принципи міжнародної відповідальності. Суб'єкти міжнародно-правової відповідальності. Підстави міжнародної відповідальності суб'єктів міжнародного права. Міжнародна відповідальність фізичних осіб. Індивідуальна міжнародна кримінальна відповідальність. Відповідальність міжнародних організацій. Міжнародно-правові зобов'язання *erga omnes* суб'єкта міжнародного права перед іншими державами та міжнародним співтовариством.

Поняття, ознаки та склад міжнародного правопорушення. Класифікація та види порушень міжнародного права. Елементи міжнародно-протиправного діяння.

Порушення міжнародного зобов'язання. Наслідки порушення міжнародно-правових зобов'язань у міжнародному публічному праві. Обставини, що виключають протиправність діяння. Види і форми міжнародної відповідальності держав. Відшкодування збитків. Поняття ревізій, контрибуцій, реторсій, реституцій, репресалій та репарацій. Контрзаходи і санкції в міжнародному публічному праві, їх поняття і характерні особливості. Типи і види міжнародно-правових санкцій. Умови правомірності застосування міжнародно-правових санкцій, механізм їх застосування. Поняття, підстави, умови правомірності та механізм застосування контрзаходів. Санкції щодо Російської Федерації та персональні спеціальні обмежувальні заходи, спрямовані на

припинення агресії РФ проти України. Міжнародна відповідальність за правомірні дії, її особливості.

Поняття етоппеля в міжнародному публічному праві та його застосування у випадках порушень міжнародно-правових зобов'язань. Концептуальні підходи до кваліфікації Меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (1994 р.) (Будапештський меморандум) та її юридичні наслідки.

Розділ 5. Міжнародно-правове регулювання становища населення

Тема 10. Міжнародно-правове регулювання становища населення

Поняття й основні категорії населення. Правове регулювання питань громадянства у міжнародному публічному праві. Європейська конвенція про громадянство 1997 р. (*European Convention on Nationality*). Справа Ноттебома 1955 р. (Міжнародний суд Організації Об'єднаних Націй).

Статус іноземців. Види правових режимів, порядок в'їзду, виїзду, оформлення перебування іноземних громадян. Право притулку, види притулку та умови надання. Права і свободи іноземних громадян і осіб без громадянства (апатридів). Конвенція про статус апатридів 1954 р. Конвенція про скорочення безгромадянства 1961 р. Множинне громадянство (поліпатризм). Конвенція, що регулює деякі питання, пов'язані з колізією законів про громадянство 1930 р. Конвенція про громадянство заміжньої жінки 1957 р.

Міжнародно-правове регулювання статусу біженців і вимушених переселенців. Конвенція про статус біженців 1951 р. та Протокол до неї 1967 р. Управління Верховного комісара ООН у справах біженців.

Розділ 6. Територія в міжнародному публічному праві

Тема 11. Територія в міжнародному публічному праві

Поняття і значення території у міжнародних відносинах і міжнародному праві. Види територій. Територія з міжнародним режимом. Території зі змішаним режимом. Території зі спеціальним міжнародним режимом. «Нічийні території» (*res nullius*). Поняття та ознаки державної території, її склад. Поняття територіального верховенства, юридична природа, склад, міжнародно-правові підстави та засоби зміни

державної території. Оренда території, її різновиди. Цесія. Ефективна окупація. Акреція. Протиправні зміни державної території. Анексія. Військова окупація. Державні кордони: поняття, види та правовий режим державних кордонів. Прикордонний режим. Види, способи, порядок встановлення й охорона державних кордонів. Правовий режим прикордонних зон.

Міжнародно-правовий режим водних об'єктів. Міжнародні ріки. Внутрішні води. Територіальне море, територіальні межі. Континентальний шельф. Виключна морська економічна зона, територіальні межі. Режим судноплавства по Дунаю. Прикордонні ріки. Міжнародні канали. Прикордонні озера. Міжнародні протоки. Відкрите море.

Території з особливим правовим режимом. Без'ядерні зони. Договір про Антарктику. Міжнародно-правовий режим Антарктики. Режим живих ресурсів. Принцип мирного використання Антарктики. Принцип свободи наукових досліджень в Антарктиці. Правовий статус Арктики. Секторний поділ арктичних територій. Концепція інтернаціоналізації Арктики. Арктична Рада: мета створення і членство.

Правовий статус космосу та космічних об'єктів.

Поняття і види територіальних спорів і претензій. Урегулювання територіальних спорів. Принцип *uti possidetis*.

Модуль 2. Міжнародно-правове регулювання у різних сферах. Мирне вирішення міжнародних спорів

Розділ 7. Міжнародно-правове регулювання у різних сферах Тема 12. Право міжнародних договорів

Право міжнародних договорів: поняття, джерела та принципи. Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 р. (*The Vienna Convention on the Law of Treaties*), Віденська конвенція про правонаступництво держав щодо договорів 1978 р. (*Vienna Convention on Succession of States in respect of Treaties*), Віденська конвенція про право договорів між державами й міжнародними організаціями 1986 р. (*Vienna Convention on the Law of Treaties between States and International Organizations or between International Organizations*).

Поняття міжнародного договору, суб'єкти права міжнародних договорів, сторони й учасники міжнародних договорів. Різновиди міжнародних договорів. *Modus vivendi*. Порядок і стадії укладання міжна-

родних договорів, правосуб'єктність на укладання договорів, повноваження. Суб'єкти укладення міжнародних договорів. Парафування договору. Конференція. Консенсус. Промульгація міжнародного договору. Пролонгація міжнародного договору. Застереження до договорів та їх юридичні наслідки. Ратифікація міжнародних договорів. Порядок укладення, виконання та припинення дії міжнародних договорів України.

Форма й структура договору. Мова договору. Тлумачення міжнародного договору і види тлумачення. Територіальна, просторова та суб'єктна дія міжнародного договору. Дія та дійсність міжнародного договору. Підстави та юридичні наслідки визнання договору недійсним. Нікчемність та оспорюваність міжнародного договору. Перегляд договору. Новація міжнародного договору. Факультативний протокол. Припинення й призупинення дії договору. Підстави припинення дії договору. Функції й повноваження депозитарію. Момент набрання чинності міжнародного договору. Реєстрація та публікування договору.

Тема 13. Право зовнішніх зносин

Поняття та основні функції права зовнішніх зносин. Принципи, система й джерела права зовнішніх зносин. Система органів зовнішніх зносин, загальна характеристика: глава держави, парламент, уряд, відомство зовнішніх справ, інші відомства, суд. Повноваження органів зовнішніх зносин. Система органів зовнішніх зносин в Україні, їх функції. Дипломатичні привілеї та імунітети. Привілеї та імунітети посадових осіб. Нотифікація. Міжнародно-правовий захист осіб, що користуються дипломатичним імунітетом.

Дипломатичне право: поняття і джерела. Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 р. Види дипломатичних представництв. Функції дипломатичних представництв. Торгові представництва. Дипломатичний корпус. Дуаен дипломатичного корпусу: поняття та функції. Вірча грамота. *Persona non grata*. Інсуррекція. Привілеї та імунітети дипломатичних представництв та їх персоналу.

Поняття та джерела консульського права. Консульські зносини. Віденська конвенція про консульські зносини 1963 р. Організація консульських установ, типи консульських установ. Консульський округ. Функції консульських установ. Призначення консула та припинення

його повноважень. Привілеї та імунітети консульських представництв та їх персоналу.

Дипломатичне право спеціальних місій і міжнародних організацій. Конвенція про спеціальні місії 1969 р. Віденська конвенція про представництво держав у їх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру 1975 р. Привілеї та імунітети міжнародних організацій та їх персоналу. Привілеї та імунітети представників держав при міжнародних організаціях.

Тема 14. Право міжнародних організацій

Поняття, функції, принципи й джерела права міжнародних організацій. Становлення й розвиток права міжнародних організацій.

Поняття, класифікація та роль міжнародних організацій у сучасних міжнародних відносинах. Історія виникнення міжнародних організацій та їх місце в житті сучасного міжнародного співтовариства. Правосуб'єктність міжнародних організацій. Юридична природа міжнародних організацій, їх компетенція і функції. Членство в міжнародних організаціях, порядок вступу й виходу з міжнародної організації. Міжнародно-правові питання участі України в міжнародних організаціях. Органи міжнародної організації, порядок їх формування, компетенція й діяльність. Правотворча діяльність міжнародних організацій та їх органів, юридична сила актів міжнародних організацій.

Поняття, ознаки та класифікація міжнародних міждержавних організацій. Організація Об'єднаних Націй (ООН) (*United Nations Organisation*): історія створення, цілі та принципи. Статут ООН 1945 р. Членство в ООН. Головні органи ООН. Спеціальні установи ООН. Представництва при міжнародних організаціях.

Організація Північноатлантичного договору (НАТО) (*North Atlantic Treaty Organization*).

Регіональні міжнародні організації: створення, цілі, керівні органи. Рада Європи (Council of Europe): історія створення, цілі та принципи. Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) (*Organization for Security and Co-operation in Europe*). Співдружність незалежних держав (СНД) (*Commonwealth of Independent States*).

Європейський Союз (ЄС) (*European Union*): історія створення, цілі та принципи. Передумови виникнення права ЄС. Поняття *acquis communautaire*. Поняття і структура права ЄС. Роль ЄС в правовому регулюванні європейської інтеграції. Договірний механізм ЄС. Інсти-

туційний механізм ЄС. Правове регулювання зовнішніх зносин ЄС. Загальні положення і правовий статус Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

Міжнародні неурядові організації.

Тема 15. Міжнародне гуманітарне право

Поняття, джерела, принципи та система міжнародного гуманітарного права. Співвідношення понять «міжнародне гуманітарне право», «право збройних конфліктів» та «право війни». Поняття і функції права збройних конфліктів. Система права збройних конфліктів. Становлення та кодифікація права збройних конфліктів. Джерела і принципи права збройних конфліктів. «Право Гааги» (*The Hague Conventions of 1899 and 1907*) і «Право Женеви» (*The Geneva Conventions*). Об'єкт і сфера застосування права збройних конфліктів. *Status quo ante bellum*. Ангарія. Кваліфікація збройних конфліктів та сфера застосування міжнародного гуманітарного права. Міжнародні збройні конфлікти та їх правове регулювання. Неміжнародні збройні конфлікти (збройні конфлікти неміжнародного характеру) та їх правове регулювання. Кваліфікація збройного конфлікту на території України (від 2014 р. до цього часу).

Принципи міжнародного гуманітарного права. Принцип гуманності. Принцип обмеження воюючих у виборі засобів і методів ведення війни. Принцип запобігання зайвим стражданням. Принцип чесності і сумлінності у виборі засобів і методів ведення воєнних дій. Принцип екологічної безпеки або захисту навколишнього середовища під час збройного конфлікту. Принцип поваги прав людини. Принцип захисту цивільного населення й цивільних об'єктів. Принцип захисту жертв війни. Принцип відповідальності за порушення норм і принципів міжнародного гуманітарного права.

Правовий статус учасників збройних конфліктів. Основні інститути права збройних конфліктів.

Захист жертв війни за міжнародним правом. Женевські конвенції 1949 р. та Додаткові протоколи до них 1977 р. Міжнародний рух Червоного Хреста і Червоного Півмісяця (*The International Red Cross and Red Crescent Movement*). Захист поранених, хворих та осіб, що потер-

піли корабельну аварію. Військовополонені. Інтерновані особи. Зони безпеки.

Методи й засоби ведення воєнних дій. Конвенція про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що завдають надмірних ушкоджень або мають невибіркову дію 1980 р. та додаткові Протоколи до неї. Відмітні емблеми та знаки, що використовуються у період збройного конфлікту.

Режим воєнної окупації: поняття окупації, дія режиму в часі. Управління окупованою територією. Правове становище населення окупованої території. Рух опору на окупованій території. IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі 1907 р.

Поняття та види нейтралітету. Контроль за виконанням права збройних конфліктів. Право збройних конфліктів і миротворчі сили ООН. Національні і міжнародні засоби забезпечення норм права збройних конфліктів.

Відповідальність за порушення норм міжнародного гуманітарного права. Імплементация норм міжнародного гуманітарного права. Правосуддя перехідного періоду.

Тема 16. Міжнародне кримінальне право

Поняття і розвиток міжнародного кримінального права. Система міжнародного кримінального права.

Загальна частина міжнародного кримінального права. Принципи та джерела міжнародного кримінального права. Взаємодія міжнародного і внутрішнього кримінального права. Міжнародно-правове регулювання загальних питань юрисдикції у різних територіальних просторах. Уніфікація кримінального законодавства держав. Відповідальність за міжнародним кримінальним правом. Кримінальна юрисдикція. Міжнародна кримінальна відповідальність фізичних осіб.

Особлива частина міжнародного кримінального права. Поняття міжнародної боротьби зі злочинністю. Її головні форми та тенденції розвитку. Міжнародні злочини та індивідуальна кримінальна відповідальність за міжнародним правом. Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього 1948 р. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 1984 р. Транснаціональні злочини. Зло-

чини за загальним міжнародним правом. Конвенційні злочини. Міжнародний тероризм.

Юрисдикційні питання у міжнародному кримінальному праві та міжнародний кримінальний процес. Інституційний механізм міжнародного кримінального права. Міжнародні кримінальні судові органи. Нюрнберзький і Токійський військові трибунали. Міжнародні кримінальні трибунали для Югославії і Руанди. Міжнародний кримінальний суд. Римський статут Міжнародного кримінального суду 1998 р. Структура, юрисдикція та рішення Міжнародного кримінального суду. Умови ратифікації Римського статуту Міжнародного кримінального суду Україною. Проблеми та перспективи ратифікації Римського статуту. Висновок Конституційного Суду України від 11 липня 2001 р. № 3-в/2001.

Форми та напрямки міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю. Міжнародні стандарти в галузі боротьби зі злочинністю і кримінального правосуддя. Система принципів міжнародного співробітництва в боротьбі зі злочинністю. Роль міжнародних організацій у боротьбі з міжнародною злочинністю. ООН і боротьба з міжнародною злочинністю.

Міжнародно-правова допомога в кримінальних справах. Видача злочинців. Екстрадиція. Проблема «видачі чи надання притулку». Проблема «видачі або кримінального переслідування за законом утримуючої держави». Положення Кримінального процесуального кодексу України стосовно екстрадиції.

Правові основи співробітництва держав у боротьбі з окремими видами злочинів: підробка грошових знаків, контрабанда, тероризм, найманство, рабство та работоргівля, незаконні операції з наркотичними засобами, розповсюдження порнографії, морське піратство, піратство у сфері порушення прав інтелектуальної власності, нелегальна міграція та ін.

Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол). Історія та умови створення. Правові основи діяльності. Структура Інтерполу, функції та повноваження. Регіональне співробітництво у боротьбі зі злочинністю. Європейське поліцейське управління (Європол): загальна характеристика, цілі та завдання, структура та механізм діяльності.

Попереднє розслідування ситуації в Україні Офісом Прокурора Міжнародного кримінального суду. Кваліфікація збройного конфлікту в Криму і на Сході України та визначення сторін конфлікту. Кваліфі-

кація вторгнення Російської Федерації на території України та збройного конфлікту, викликаного цим вторгненням. Питання притягнення до міжнародної кримінальної відповідальності російських посадових осіб, причетних до організації та керування вторгнення на територію України.

Тема 17. Міжнародне морське право

Поняття і розвиток міжнародного морського права. Принципи та джерела міжнародного морського права. Кодифікація норм міжнародного морського права. Участь України у міжнародних конвенційних механізмах у сфері міжнародного морського права.

Класифікація, юридичний статус та делімітація морських просторів. Конвенція ООН з морського права 1982 р.

Простори, що входять до складу території прибережної держави. Внутрішні морські води, їх правовий режим. «Історичні затоки». Морські порти. Поняття територіальних вод, кримінальна і цивільна юрисдикція. Право мирного проходу через територіальні води. Архіпелажні води.

Простори, що не входять до складу території прибережної держави, але прибережна держава має на неї певні суверенні права, визначені міжнародним правом. Прилегла зона і її правовий режим. Континентальний шельф. Виключна економічна зона: поняття, правовий режим.

Правовий режим відкритого моря (*altum mare*). Район відкритого моря. Правовий режим міжнародного морського дна. Замкнені і напівзамкнені моря.

Міжнародно-правове регулювання освоєння мінеральних ресурсів глибинного морського дна, правові проблеми судноплавства, іншої господарської діяльності й проведення науково-дослідницьких робіт. Міжнародно-правовий режим наукових досліджень Світового океану. Міжнародно-правовий режим захисту і охорони морського середовища. Мирне розв'язання спорів, що виникають при дослідженні й використанні Світового океану.

Міжнародні протоки, канали і річки, що використовуються для міжнародного судноплавства.

Міжнародні морські організації. Правові питання надання допомоги та порятунку на морі. Морські судна. Правові проблеми статусу військових кораблів.

Тема 18. Міжнародне повітряне право

Поняття міжнародного повітряного права. Основні джерела повітряного права. Юрисдикція держави у своєму повітряному просторі. Поняття повітряної лінії. Лінія Кармана. Міжнародні правила польотів у повітряному просторі держав і в міжнародному повітряному просторі. Свобода польотів в міжнародному повітряному просторі. Правовий статус повітряного судна і його екіпажу. Боротьба з актами незаконного втручання в діяльність цивільної авіації. Відповідальність в міжнародному повітряному праві.

Комерційні права в міжнародних повітряних сполученнях. Міжнародні авіаційні організації. Міжнародна організація цивільної авіації. Участь України у міжнародних конвенційних механізмах у сфері міжнародного повітряного права.

Тема 19. Міжнародне космічне право

Поняття й функції міжнародного космічного права. Джерела та головні принципи міжнародного космічного права. Договір про принципи діяльності держав по дослідженню і використанню космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла (1967 р.). Концепція “загальної спадщини людства” в космічному праві. Правовий режим космічного простору, небесних тіл і космічних об’єктів. Космічний екіпаж. Правовий статус космонавтів і космічних апаратів. Правові форми співробітництва держав у космосі. Спеціальні правові режими деяких видів космічної діяльності.

Міжнародно-правові обмеження військового використання космосу. Міжнародні космічні організації. Особливості міжнародно-правової відповідальності в космічному праві.

Участь України у міжнародних конвенційних механізмах у сфері міжнародного космічного права.

Тема 20. Міжнародне економічне право

Поняття міжнародного економічного права. Джерела, цілі, система і принципи міжнародного економічного права. Право стійкого розвитку. Держава в міжнародному економічному праві, юрисдикційні імунітети держав та їх власності. Європейська конвенція про імунітет держав 1972 р. Міжнародні організації в галузі міжнародного економічного співробітництва. Право Світової організації торгівлі (СОТ).

Угода про заснування СОТ 1994 р. Генеральна угода з тарифів і торгівлі 1994 р. Регулювання діяльності транснаціональних корпорацій у сфері міжнародних економічних відносин за міжнародним правом.

Міжнародне торговельне право. Міжнародне фінансове право. Міжнародне інвестиційне право. Сеульська конвенція 1985 р. про заснування багатостороннього агентства з гарантій інвестицій. Конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами 1965 р. Міжнародне податкове право. Міжнародне транспортне право. Поняття, види та система міжнародних економічних договорів. Поняття преференцій. Міжнародний економічний договір, угоди про товарообмін, міждержавні товарні угоди, кредитні угоди, угоди про міжнародні розрахунки. Інкотермс (*International Commercial Terms*). *Lex mercatoria*.

Міжнародно-правове регулювання співробітництва у промисловості та сільському господарстві. Правове регулювання міжнародного науково-технічного співробітництва. Поняття, принципи та джерела міжнародного митного права. Інститут митного простору. Міжнародні митні договори та їхня інкорпорація у внутрішнє право.

Вирішення міжнародних економічних спорів. Арбітражне застереження.

Тема 21. Міжнародне екологічне право

Поняття, предмет і джерела міжнародного екологічного права. Формування міжнародного права навколишнього середовища. Конвенція про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті 1991 р. Кіотський протокол до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату 1997 р. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля 1998 р.

Інституційний механізм міжнародного екологічного права. Принципи міжнародного екологічного права. Міжнародно-правове регулювання вирішення глобальних екологічних проблем.

Охорона рослинного та тваринного світу згідно норм міжнародного права. Охорона атмосфери і навколоземного космічного простору.

Міжнародна співпраця з охорони довкілля від радіоактивного забруднення. Міжнародні екологічні організації.

Міжнародні зобов'язання України у сфері охорони навколишнього середовища. Особливості гармонізації норм міжнародного екологічного права із чинним українським законодавством.

Розділ 8. Мирне вирішення міжнародних спорів

Тема 22. Міжнародно-правові засоби вирішення міжнародних спорів

Поняття, джерела, принципи мирного вирішення міжнародних спорів. Поняття та види міжнародних спорів. Рекомендації щодо мирного врегулювання міжнародних спорів. Мирні засоби – єдиний правомірний спосіб вирішення спорів і розбіжностей між державами. Класифікація мирних засобів вирішення міжнародних спорів. Безпосередні дипломатичні акції. Добрі послуги.

Міжнародні процедури примирення як урегулювання спору сторін за допомогою третіх елементів. Міжнародний юридичний розгляд.

Традиційні мирні засоби розв'язання міжнародних спорів. Безпосередні переговори, стадії переговорного процесу. Консультації (факультативні, обов'язкові) та їх особливості. Міжнародна процедура примирення. Посередництво. Міжнародні слідчі і погоджувальні комісії.

Міжнародне правосуддя та історія його становлення й розвитку. Постійна палата міжнародного правосуддя. Міжнародний суд ООН (*International Court of Justice*): склад, порядок утворення, компетенція, юрисдикція. Сучасна система міжнародних судових установ. Практика розгляду спорів за участі України у міжнародних судових установах.

Регіональні та спеціалізовані міжнародні судові установи. Міжнародний трибунал з морського права. Суд Європейського Союзу (*Court of Justice of the European Union*). Європейський Суд з прав людини (*European Court of Human Rights*). Економічний суд СНД. Міжнародні трибунали. Міжнародний арбітраж (третейський суд). Засади міжнародного арбітражу. Постійна палата третейського суду.

Вирішення міжнародних спорів у міжнародних організаціях. Механізм вирішення міжнародних спорів в рамках ООН (Генеральна Асамблея ООН, Рада Безпеки ООН) і регіональних організацій.

Розділ 9. Забезпечення міжнародної безпеки міжнародно-правовими засобами

Тема 23. Забезпечення міжнародної безпеки міжнародно-правовими засобами

Проблема міжнародної військової безпеки та визначення міжнародно-правових принципів її забезпечення. Міжнародно-правові нормативні засоби забезпечення міжнародної безпеки. Організаційно-правові засоби забезпечення міжнародної безпеки (системи міжнародної/колективної безпеки). Правове регулювання застосування сили у міжнародних відносинах та системах колективної безпеки.

Матеріальні засоби забезпечення міжнародної безпеки, роззброєння, обмеження озброєнь, заборона та знищення зброї масового знищення. Міжнародно-правове регулювання обмежень на випробування ядерної зброї.

Договір про нерозповсюдження ядерної зброї (1968 р.) (*the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons*). Заходи зміцнення довіри і міжнародний контроль обмежень озброєнь і роззброєння.

Рекомендовані джерела інформації

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Офіційний вісник України. – 2010. – № 72/1. – Ст. 2598.
2. Міжнародне публічне право: підручник : у 2 т. / [В. В. Мицик, М. В. Буроменський, О. В. Буткевич та ін.] ; за ред. В. В. Мицика. – Харків : Право, 2019. Т. 1 : Основи теорії. – 2019. – 416 с.
3. Міжнародне публічне право : підручник : у 2 т. / [В. В. Мицик, М. В. Буроменський, О. В. Буткевич та ін.] ; за ред. В. В. Мицика. – Харків : Право, 2019. Т. 2 : Основні галузі. – 2019. – 624 с.
4. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право : підручник / Т. Л. Сироїд. – Одеса Фенікс, 2018. – 744 с.
5. Міжнародне право: Підручник / Л. Д. Тимченко, В. П. Кононенко. – К.: Знання, 2012. – 631 с.
6. Репецький В. М. Міжнародне публічне право: підручник / В. М. Репецький, В. М. Лисик, М. М. Микієвич та ін.; за ред. В. М. Репецького. – 2-ге вид., стер. – К.: Знання, 2012. – 437 с.
7. Міжнародне право: підручник / М. Ю. Черкес. – 6-те вид., виправл. і доповн. – К.: Знання, 2011. – 397 с.

9. МІЖНАРОДНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ

Модуль 1. Міжнародне право з прав людини та міжнародний захист прав людини

Тема 1. Поняття, природа та сутність прав людини

Поняття прав і свобод людини. Класифікація прав людини. Соціальний, філософський та правовий аспекти прав людини. Визначення терміну «права людини». «Покоління» прав людини та їх принципові відмінності. Універсальність прав людини. «Права» та «свободи» людини: спільні риси та відмінності.

Природно-правова доктрина як основа ідеї прав і свобод людини. Концепція природних та невід’ємних прав людини. Позитивні права людини, закріплені в нормативно-правових актах (які включають і природні права) дотримання та застосування яких гарантується державними та міжнародними (судовими, контрольними, наглядовими тощо) органами.

Тема 2. Міжнародне право прав людини та міжнародний захист прав людини

Поняття, функції та принципи міжнародного права захисту прав людини та основних свобод. Система міжнародного права захисту прав людини та основних свобод. Джерела міжнародного права захисту прав людини та основних свобод.

Класифікація контрольних механізмів і процедур, що існують у галузі захисту прав людини. Універсальні та регіональні системи міжнародного захисту прав людини. Види міжнародних процедур у сфері захисту прав людини: розгляд періодичних доповідей держав; розгляд скарг-держав учасниць про порушення, здійснені іншими державами-учасницями; розгляд скарг індивідів; залучення спеціалізованих установ і компетентних органів ООН до подання експертних висновків та доповідей з приводу здійснення (виконання) конвенцій; запит у держав-учасниць додаткової відповідної інформації; розгляд справ міжнародними судовими органами. Міжнародні зобов’язання України у сфері захисту прав людини та міжнародні механізми контролю за їх виконанням.

Питання про міжнародну правосуб’єктність фізичної особи в галузі міжнародного права прав людини.

Тема 3. Захист прав людини в діяльності Організації Об’єднаних Націй

Роль ООН в забезпеченні прав людини. Статут ООН. «Хартія прав людини» (Загальна декларація прав людини 1948 р., Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права 1966 р.), її загальна характеристика, юридична сила.

Рада ООН з прав людини. Верховний Комісар ООН з прав людини. Процедура 1235. Процедура 1503. Комітет із прав людини. Комітет із економічних, соціальних та культурних прав. Комітет із ліквідації дискримінації щодо жінок. Комітет із прав дитини. Комітет проти катувань. Комітет із ліквідації расової дискримінації. Комітет з прав осіб з інвалідністю.

Повноваження спеціалізованих установ ООН у галузі захисту прав людини: Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ), Міжнародної організації праці (МОП), Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО). Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН). Внесок Міжнародного Суду ООН та Міжнародного кримінального суду в захист прав людини на універсальному рівні.

Тема 4. Європейська система захисту прав людини

Діяльність статутних органів Ради Європи в ділянці захисту прав людини. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р.: принципи тлумачення та особливості застосування в національному правопорядку. Протоколи до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Європейський суд із прав людини: юрисдикція та процедура звернення. Особливості розгляду Європейським судом з прав людини міждержавних скарг. Рішення про прийнятність у справі «Україна проти Російської Федерації (щодо Криму)» № 20298/14, 2021 р. Консультативні повноваження Європейського суду з прав людини.

Роль і значення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. та практики Європейського суду з прав людини для правової системи України. Виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні. Справа Бурмич та інші проти України (рішення 2017 р.), справа Бочан проти України 2015 р., Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» 2006 р. Контроль Комітету Міністрів Ради Європи за виконанням рішень Європейського суду з прав людини.

Європейська соціальна хартія 1961 р. (переглянута). Комітет Ради Європи проти катувань. Діяльність Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) в ділянці захисту прав людини («Московсь-

кий механізм», Бюро ОБСЄ з прав людини та демократичних інститутів, Верховний комісар ОБСЄ у справах національних меншин).

Тема 5. Інші регіональні системи захисту прав людини

Права людини в Європейському Союзі. Суд Європейського Союзу.

Міжамериканська система захисту прав людини: Статут Організації американських держав (ОАД) та Американська декларація прав і обов'язків людини; Міжамериканська комісія з прав людини; Американська конвенція з прав людини; Міжамериканський Суд з прав людини.

Африканська система захисту прав людини. Субрегіональні системи захисту прав людини в Африці: Африканська Хартія прав людини і народів; Африканська Комісія з прав людини і народів; Африканський Суд з прав людини. Арабська система захисту прав людини. Арабська хартія прав людини 2004 р. Захист прав людини в рамках АСЕАН (Асоціації держав Південно-Східної Азії). Захист прав і свобод людини в Співдружності Незалежних Держав (СНД).

Модуль 2. Міжнародний захист окремих прав і свобод та окремих категорій осіб

Тема 6. Право на життя. Заборона катувань, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання

Обсяг та складові права на життя. Заборона смертної кари. Умисне позбавлення життя, евтаназія. Аборти та право на життя. Зобов'язання держави щодо права на життя. Практика Європейського суду з прав людини щодо права на життя (справа Макканн та інші проти Сполученого Королівства 1995 р., справа Лопеш де Соуза Фернандеш проти Португалії 2017 р.).

Поняття катування, поняття нелюдського або такого, що принижує гідність людини, поводження чи покарання. Обсяг та складові заборони катувань, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання. Зобов'язання держави щодо заборони катувань, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання. Практика Європейського суду з прав людини щодо заборони катувань, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання (справа Сьорінг проти Сполученого Королівства 1989 р., справа Гефген проти Німеччини 2010 р., справа Каверзін проти України 2012 р.).

Законодавство України про право на життя, заборону катувань, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання.

Тема 7. Право на свободу та особисту недоторканність

Право на свободу та особисту недоторканність. Стаття 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод «Право на свободу та особисту недоторканність»: обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту, Habeas corpus, право на відшкодування. Протокол № 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Обсяг та складові права на свободу та особисту недоторканність. Зобов'язання держави щодо права на свободу та особисту недоторканність. Практика Європейського суду з прав людини щодо права на свободу та особисту недоторканність (справа Харченко проти України 2011 р., справа Остін та інші проти Сполученого Королівства 2012 р.).

Законодавство України про право на свободу і особисту недоторканність.

Тема 8. Право на повагу до приватного й сімейного життя, житла та кореспонденції

«Право на приватність»: право на повагу до приватного й сімейного життя, житла та кореспонденції. Обсяг та складові права на повагу до приватного й сімейного життя, житла та кореспонденції. Захист права на приватне життя осіб, хворих на тяжкі та невиліковні хвороби. Зобов'язання держави щодо права на повагу до приватного й сімейного життя, житла та кореспонденції. Практика Європейського суду з прав людини щодо права на повагу до приватного й сімейного життя, житла та кореспонденції. Справа Класс та інші проти Німеччини 1978 р., справа С. і Марпер проти Сполученого Королівства 2008 р., справа Денисов проти України 2018 р., справа Савіні проти України 2008 р., справа М.Р. і Д.Р. проти України 2018 р., справа Німіц проти Німеччини 1992 р., справа Кривіцька та Кривіцький проти України 2011 р., справа Роман Захаров проти Росії 2015 р., справа Барбулеску проти Румунії 2017 р.

Реалізація права на повагу до приватного й сімейного життя, житла та кореспонденції в Україні.

Тема 9. Свобода думки, совісті та релігії. Свобода вираження поглядів

Обсяг та складові права на свободу думки, совісті та релігії. Термін «вираження поглядів», за ст. 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Свобода преси. Свобода вираження поглядів та державна таємниця. Зобов'язання держави щодо права на свободу думки, совісті та релігії. Обмеження свободи думки, совісті і віросповідання. Практика Європейського суду з прав людини щодо права на

свободу думки, совісті та релігії (справа Коккінакіс проти Греції 1993 р., справа Швидка проти України 2014 р., справа С.А.С. проти Франції 2014 р., справа Евейда та інші проти Сполученого Королівства 2013 р.). Законодавство України про свободу думки, совісті і віросповідання.

Свобода вираження поглядів. Обсяг та складові права на свободу вираження поглядів. Зобов'язання держави щодо права на свободу вираження поглядів. Обмеження свободи вираження поглядів. Практика Європейського суду з прав людини щодо права на свободу вираження поглядів (справа Лінгенс проти Австрії 1986 р., справа Угорський Гельсінський Комітет проти Угорщини 2016 р., справа Аксель Шпрінгер АГ проти Німеччини 2012 р., справа Швидка проти України 2014 р.). Законодавство України про свободу вираження поглядів.

Тема 10. Свобода зібрань та об'єднання

Обсяг та складові права на свободу зібрань та об'єднання. Поняття мирних зібрань. Погляди, які висловлюються під час проведення зібрань. Допустимість контрзібрань (контрдемонстрацій). Зобов'язання держави щодо права на свободу зібрань та об'єднання. Практика Європейського суду з прав людини щодо права на свободу зібрань та об'єднання (справа Веренцов проти України 2013 р., справа Веніамін Тимошенко та інші проти України 2014 р., справа Букта та інші проти Угорщини 2007 р., справа Баранкевич проти Росії 2007 р.). Трискладовий тест обґрунтованості втручання у право на свободу мирних зібрань: втручання, яке передбачене законом; втручання, що переслідувало одну чи кілька легітимних цілей; необхідність втручання в демократичному суспільстві.

Реалізація в Україні свободи вираження поглядів та права на мирні зібрання.

Тема 11. Право на власність

Обсяг та складові права на власність. Положення ст. 17 Загальної декларації прав людини 1948 р., ст. 5 Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965 р. Резолюція Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй 1803(XVII) 1962 р. Протокол № 1 1952 р. до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Зобов'язання держави щодо права на власність. Практика Європейського суду з прав людини щодо права на власність (справа Лоїзиду проти Туреччини 1996 р., справа Спорронг і Льоннрот проти Швеції 1982 р., справа Фонд «Батьківська турбота проти України» 2018 р., справа Зеленчук і Цицюра проти України 2018 р.). Захист володіння своїм майном у практиці Європейського суду з прав людини.

Реалізація в Україні права власності, проблеми його захисту.

Тема 12. Заборона дискримінації

Обсяг та складові заборони дискримінації. Дискримінація та її види. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965 р. Зобов'язання держави щодо заборони дискримінації. Практичне застосування норми про заборону дискримінації за Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод. Практика Європейського суду з прав людини щодо заборони дискримінації (справа Маркс проти Бельгії 1979 р., справа Пічкур проти України 2013 р., справа D.H. та інші проти Чеської Республіки 2007 р.).

Практика Комітету ООН з прав людини. Висновки у справі за повідомленням О. Каташинського щодо порушення права та можливості взяти участь в управлінні державними справами, та бути обраним на періодичних виборах (2018 р.).

Реалізація заборони дискримінації в Україні.

Тема 13. Право на справедливий суд та на дієвий (ефективний) засіб юридичного захисту

Обсяг та складові права на справедливий суд та на дієвий (ефективний) засіб юридичного захисту. Зобов'язання держави щодо права на справедливий суд та на дієвий (ефективний) засіб юридичного захисту. Стаття 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: незалежний і безсторонній суд, встановлений законом, розумні строки, публічність проголошення судового рішення (ч. 1); презумпція невинуватості (ч. 2); процедурні гарантії (ч. 3).

Практика Європейського суду з прав людини щодо права на справедливий суд та на дієвий (ефективний) засіб юридичного захисту (справа Олександр Волков проти України 2013 р. і справа Бурмич та інші проти України 2017 р.).

Здійснення в Україні права на справедливий суд та на дієвий (ефективний) засіб юридичного захисту.

Тема 14. Правомірне обмеження прав людини та відступ держав від своїх зобов'язань у сфері прав людини за надзвичайних станів

Правомірне обмеження прав людини. Критерії можливості правомірного обмеження прав людини. Відступ держави від своїх зобов'язань у сфері прав людини за надзвичайних станів. Втручання у право власності з точки зору його відповідності статті 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Права людини і воєнний стан. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» 2015 р. Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» 2018 р. Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» 2022 р.

Тема 15. Колективні права та їх захист в універсальному міжнародному праві

Становлення інституту міжнародного захисту прав релігійних та національних меншин. Захист прав осіб, які належать до меншин, у рамках ООН. Універсальні та регіональні міжнародно-правові джерела про загальні та спеціальні права національних меншин. Національні меншини та право народів на самовизначення. Право національних меншин на культурну автономію. Політичні та представницькі права національних меншин. Декларація ООН про права осіб, що належать до національних або етнічних, релігійних та мовних меншин 1992 р.

Поняття «корінні народи» та особливості їх міжнародно-правового статусу. Конвенції Міжнародної організації праці № 107, № 169 про захист корінних народів. Декларація ООН про права корінних народів 2007 р. Правовий статус національних меншин в Україні.

Тема 16. Міжнародний захист окремих категорій та груп осіб. Міжнародний захист прав людини під час збройних конфліктів

Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 р. Захист прав дітей. Конвенція про права дитини 1989 р. Захист прав осіб із інвалідністю. Конвенція про права інвалідів 2006 р. Захист прав мігрантів, що працюють. Конвенція Міжнародної організації праці про працівників-мігрантів (переглянута 1949 р.) N 97. Міжнародна конвенція про захист прав всіх трудящих-мігрантів та членів їх сімей 1990 р. Захист прав біженців. Конвенція про статус біженців 1951 р. Захист прав ув'язнених осіб. Європейські пенітенціарні правила 1987 р. Захист прав пацієнтів. Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину 1997 р.

Застосування міжнародних стандартів прав людини у період збройних конфліктів. Застосування принципу *lex specialis* щодо міжнародного гуманітарного права. Захист поранених і хворих у діючих арміях, в тому числі після корабельної аварії на морі. Захист військовополонених, цивільного населення, жінок та дітей під час війни.

Рекомендовані джерела інформації

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Офіційний вісник України. – 2010. – № 72/1. – Ст.2598.
2. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду від 26 червня 1945 р. // Верховна Рада України. Офіційний інтернет-сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_010
3. Заключний акт НБСЄ, підписаний 1 серпня 1975 р. // Верховна Рада України. Офіційний інтернет-сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_055
4. Загальна декларація прав людини ООН. Міжнародний документ від 10 грудня 1948 р. // Верховна Рада України. Офіційний інтернет-сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. зі змінами та доповненнями, внесеними згідно з протоколами № 11 і № 14 до Конвенції // Верховна Рада України. Офіційний інтернет-сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_004
6. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18 грудня 1979 р. // Верховна Рада України. Офіційний інтернет-сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207
7. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1988 р. // Верховна Рада України. Офіційний інтернет-сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021
8. Конвенція про права інвалідів від 13 грудня 2006 р. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України // Верховна Рада України. Офіційний інтернет-сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_g71
9. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права ООН. Міжнародний документ від 16 грудня 1966 р. // Верховна Рада України. Офіційний інтернет-сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043
10. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Міжнародний документ від 04 листопада 1950 р. // Верховна Рада України. Офіційний інтернет-сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004

11. Перший протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 20 березня 1952 р. // Верховна Рада України. Офіційний інтернет-сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_535

12. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 року № 3477-IV // Офіційний вісник України. – 2006. – № 12. – Ст. 792 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>

13. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15 квітня 2014 року № 1207-VII (в редакції від 4 березня 2015 року) // Офіційний вісник України. – 2014. – № 36. – Ст. 957 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1207-vii>

14. Протокол № 11 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 11 листопада 1994 р. // Верховна Рада України. Офіційний інтернет-сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_536

15. Протокол № 12 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 2000 р. // Верховна Рада України. Офіційний інтернет-сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_537

16. Протокол № 13 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 3 травня 2002 р. // Верховна Рада України. Офіційний інтернет-сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_180.

17. Протокол № 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 16 вересня 1963 р. // Верховна Рада України. Офіційний інтернет-сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_059

18. Протокол № 6 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 28 квітня 1983 р. // Верховна Рада України. Офіційний інтернет-сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_802

19. Протокол № 7 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 22 листопада 1984 р. // Верховна Рада України. Офіційний інтернет-сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_804.

20. Протокол № 14 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 13.05.2004 р. // Верховна Рада України. Офіційний інтернет-сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_527

21. Рамкова конвенція про захист національних меншин від 1 лютого 1995 р. // Верховна Рада України. Офіційний інтернет-сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_055

22. Charter of Fundamental Rights of the European Union solemnly proclaimed at the Nice European Council on 7 December 2000. OJ C 326, 26.10.2012, p. 391–407. //

23. Дудаш Т. І. Практика Європейського суду з прав людини: навч. посіб. / Т. І. Дудаш. – 3-тє вид., стереотипне. – К.: Алерта, 2016. – 488 с.

24. Мицик В.В. Права людини у міжнародному праві. Міжнародно-правові механізми захисту. Підручник для ВУЗів / В.В. Мицик – К., 2010. – 722 с.

25. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини [Текст] : посібник для підготовки до ЗНО / за заг. ред. Т. Л. Сироїд. – Харків : ФОП Бровін О.В., 2018. – 292 с.

26. Тищенко І. О. Конспект лекцій з дисципліни «Міжнародний захист прав людини» / І. О. Тищенко. – Дніпро, 2019. – 133 с.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ»

1. Поняття, предмет і метод правового регулювання конституційного права України.
2. Принципи конституційного права України. Гідність людини як засадничий принцип і право людини.
3. Система галузі конституційного права України. Конституційно-правові норми їх особливості та класифікація, Структура конституційно-правової норми.
4. Конституційно-правові інститути їх особливості та види.
5. Джерела конституційного права України як галузі права.
6. Поняття, види та підстави конституційно-правової відповідальності.
7. Поняття, юридичні властивості та функції Конституції України як Основного Закону суспільства і держави.
8. Структура та система Конституції України. Призначення і зміст її преамбули.
9. Прийняття Конституції України. Порядок внесення змін і доповнень до Конституції України, набуття нею чинності, введення в дію та здійснення.
10. Поняття, сутність та зміст конституційного ладу України. Загальні засади конституційного ладу України.
11. Державний лад України та його засади. Конституційне закріплення і форми Української держави.
12. Конституційна характеристика України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави.
13. Конституційні засади функціонування духовної та національно-культурної сфер в Україні.
14. Конституційні засади розвитку та функціонування громадянського суспільства в Україні та його інститутів. Конституційно-правовий статус громадських об'єднань.
15. Поняття, сутність, структурні елементи та принципи конституційно-правового статусу людини і громадянина.
16. Громадянство України: поняття, принципи та етапи становлення.
17. Визнання, підстави набуття та припинення громадянства України: вихід з громадянства України та його втрата.
18. Конституційний статус іноземців, осіб без громадянства, біженців та осіб, що потребують тимчасового або додаткового захисту.
19. Поняття, природа та класифікація прав і свобод людини і громадянина.

20. Конституційні громадянські (особисті), політичні, соціально-економічні та культурні права і свободи людини і громадянина.
21. Конституційні гарантії захисту та практичного здійснення прав і свобод людини і громадянина.
22. Конституційні обов'язки людини і громадянина.
23. Поняття та форми прямого (безпосереднього) і представницького народовладдя.
24. Вибори і виборче право. Конституційні принципи виборчого права України.
25. Виборчі системи та їх види. Виборчі системи України.
26. Виборчий процес в Україні, його принципи та стадії.
27. Поняття та види референдумів. Призначення і проведення всеукраїнських та місцевих референдумів.
28. Місце та роль Верховної Ради України в системі органів державної влади.
29. Поняття та ознаки парламенту. Види парламентів. Верховна Рада України – єдиний орган законодавчої влади в Україні.
30. Кількісний склад, структура та порядок формування Верховної Ради України.
31. Конституційно-правовий статус народного депутата України.
32. Функції та повноваження Верховної Ради України. Дострокове припинення повноважень Верховної Ради України.
33. Сесія Верховної Ради України. Розгляд питань на пленарних засіданнях Верховної Ради України.
34. Органи та посадові особи Верховної Ради України: система, порядок формування, повноваження.
35. Законодавчий процес в Україні: поняття та стадії. Особливості проходження конституційних законів.
36. Спеціальні парламентські процедури.
37. Конституційний статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.
38. Місце та роль Президента України в системі органів державної влади. Порядок обрання Президента України.
39. Повноваження Президента України. Апарат Президента України. Акти Президента України.
40. Конституційний статус Ради національної безпеки і оборони України.
41. Конституційне регулювання питань припинення повноважень Президента України. Імпічмент і порядок його здійснення.

42. Система органів виконавчої влади в Україні. Конституційний статус Кабінету Міністрів України
43. Склад, порядок утворення та припинення повноважень Кабінету Міністрів України.
44. Повноваження Кабінету Міністрів України.
45. Центральні органи виконавчої влади: система, порядок утворення, повноваження.
46. Місцеві органи виконавчої влади: система, порядок утворення та припинення повноважень.
47. Судова влада в системі державної влади в Україні. Конституційні засади судочинства в Україні.
48. Конституційно-правовий статус суддів.
49. Конституційно-правовий статус Вищої ради правосуддя.
50. Конституційна юрисдикція. Місце та роль Конституційного Суду України в системі органів державної влади.
51. Склад і порядок формування Конституційного Суду України. Структура та організація діяльності Конституційного Суду України.
52. Правовий статус судді Конституційного Суду України.
53. Функції та повноваження Конституційного Суду України.
54. Суб'єкти та форми звернення до Конституційного Суду України. Конституційна скарга: поняття, критерії прийнятності, особливості розгляду.
55. Поняття й характеристика стадій конституційного судочинства.
56. Поняття та юридична природа актів Конституційного Суду України. Види, порядок ухвалення та виконання актів Конституційного Суду України.
57. Поняття та види автономії. Територіальна автономія в Україні. Конституційно-правове положення Автономної Республіки Крим у складі України.
58. Поняття місцевого самоврядування та його принципи. Система місцевого самоврядування в Україні.
59. Порядок формування, організація роботи органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Компетенції місцевого самоврядування. Акти органів місцевого самоврядування.
60. Конституційні гарантії місцевого самоврядування в Україні.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО»

1. Предмет і метод адміністративного права. Співвідношення адміністративного права з іншими галузями права.

2. Система адміністративного права.
3. Принципи адміністративного права. Принцип верховенства права та його складові.
4. Поняття, система та види джерел адміністративного права.
5. Адміністративно-правові норми, їх особливості, класифікація та реалізація.
6. Адміністративно-правові відносини, їх особливості та види. Суб'єкти та об'єкти адміністративно-правових відносин.
7. Поняття і види суб'єктів адміністративного права. Правоздатність та дієздатність суб'єктів адміністративного права.
8. Громадяни як суб'єкти адміністративного права та їх адміністративно-правовий статус. Права та обов'язки громадян у сфері публічного адміністрування.
9. Іноземці, особи без громадянства та їх адміністративно-правовий статус.
10. Адміністративно-правовий статус біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту. Адміністративно-правовий статус внутрішньо-переміщених осіб.
11. Поняття і види громадських об'єднань. Принципи та умови створення і діяльності громадських об'єднань. Припинення діяльності громадських об'єднань.
12. Адміністративно-правовий статус громадських об'єднань. Відповідальність за порушення законодавства про громадські об'єднання.
13. Поняття політичних партій. Принципи та умови створення і діяльності політичних партій. Припинення діяльності політичних партій.
14. Адміністративно-правовий статус політичних партій. Відповідальність за порушення законодавства про політичні партії.
15. Президент України як суб'єкт адміністративного права. Консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи і служби, що створюються Президентом України для здійснення своїх повноважень.
16. Поняття, система органів виконавчої влади та їх види.
17. Кабінет Міністрів України як вищий орган у системі органів виконавчої влади.
18. Центральні органи виконавчої влади та їх види.
19. Місцеві органи виконавчої влади. Відносини місцевих органів виконавчої влади з органами місцевого самоврядування.

20. Військово-цивільні адміністрації. Підстави формування, функції та повноваження військово-цивільних адміністрацій.
21. Органи влади Автономної Республіки Крим як суб'єкти адміністративного права.
22. Місцеве самоврядування: поняття, принципи, система органів.
23. Поняття, сутнісні ознаки публічної служби та її види.
24. Обмеження щодо діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а також осіб, які прирівнюються до них для цілей Закону України «Про запобігання корупції».
25. Обмеження щодо використання особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, службових повноважень чи свого становища та пов'язаних з цим можливостей.
26. Обмеження щодо одержання особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, подарунків. Запобігання одержанню цими особами, прирівняними до них особами, неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними.
27. Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності. Заборони щодо сумісництва осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.
28. Обмеження спільної роботи близьких осіб, що застосовуються до (поширюються на) осіб, які претендують на зайняття посад, що передбачають виконання функцій держави або місцевого самоврядування.
29. Обмеження щодо діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, після припинення перебування на посадах, що передбачають виконання цих функцій.
30. Поняття конфлікту інтересів. Потенційний конфлікт інтересів. Реальний конфлікт інтересів. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів.
31. Вимоги до поведінки осіб, уповноважених на виконання функцій держави і місцевого самоврядування. Загальні правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.

32. Поняття, види та завдання фінансового контролю за діяльністю осіб, уповноважених на виконання функцій держави.
33. Електронне декларування майна, доходів, витрат і зобов'язань фінансового характеру.
34. Поняття, ознаки державної служби та її завдання. Принципи державної служби.
35. Посада державної служби. Класифікація посад державної служби.
36. Права та обов'язки державних службовців.
37. Проходження державної служби.
38. Відповідальність державних службовців.
39. Поняття служби в органах місцевого самоврядування та її завдання. Принципи служби в органах місцевого самоврядування.
40. Посадові особи місцевого самоврядування та їх адміністративно-правовий статус.
41. Класифікація категорій посад в органах місцевого самоврядування. Ранги посадових осіб органів місцевого самоврядування.
42. Порядок прийняття на службу в органи місцевого самоврядування. Підстави припинення служби в органах місцевого самоврядування.
43. Поняття та види інструментів публічного адміністрування.
44. Нормативні акти, їх ознаки та види. Вимоги до нормативних актів та наслідки недотримання таких вимог.
45. Адміністративні акти, їх ознаки та види. Порядок (процедура) прийняття адміністративних актів. Чинність адміністративного акта. Припинення дії адміністративного акта. Нікчемний адміністративний акт.
46. Поняття, ознаки адміністративного договору. Передумови та підстави укладення адміністративного договору.
47. Адміністративний розсуд та його види. Дискреційні повноваження. Вимоги до застосування адміністративного розсуду.
48. Поняття електронного урядування та принципи його здійснення.
49. Поняття, ознаки адміністративної процедури та її види. Принципи адміністративної процедури.
50. Суб'єкти та учасники адміністративної процедури.
51. Стадії адміністративної процедури та їх зміст.
52. Поняття, ознаки адміністративних послуг та їх види.

53. Суб'єкти звернення та суб'єкти надання адміністративних послуг. Центри надання адміністративних послуг.
54. Порядок надання адміністративних послуг.
55. Поняття, сутність та ознаки адміністративної відповідальності. Відмежування адміністративної відповідальності від інших видів юридичної відповідальності.
56. Адміністративна відповідальність юридичних осіб та її особливості.
57. Адміністративне правопорушення (проступок) та його склад. Законодавчі акти, що регулюють відносини адміністративної відповідальності.
58. Система та види адміністративних стягнень.
59. Загальні правила і строки притягнення до адміністративної відповідальності.
60. Поняття та види адміністративних проваджень. Проведення у справах про адміністративні правопорушення.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО»

1. Поняття та особливості адміністративного процесу.
2. Адміністративно-процесуальні норми. Адміністративно-процесуальні відносини.
3. Основні стадії адміністративного провадження (процедури).
4. Завдання адміністративного судочинства.
5. Сутність поняття «публічно-правовий спір».
6. Система та компетенція адміністративних судів.
7. Критерії, за якими суд оцінює правомірність рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта публічного адміністрування.
8. Принципи адміністративного судочинства.
9. Офіційне з'ясування всіх обставин у справі.
10. Форми адміністративного судочинства.
11. Справи незначної складності.
12. Предметна юрисдикція.
13. Розмежування предметної юрисдикції адміністративних судів.
14. Інстанційна юрисдикція.
15. Територіальна юрисдикція (підсудність).
16. Наслідки недотримання (порушення) правил предметної, інстанційної та територіальної юрисдикції.
17. Склад суду.
18. Відводи.

19. Учасники адміністративної справи, їх представники.
20. Інші учасники судового процесу.
21. Докази та доказування.
22. Заява про забезпечення доказів та її розгляд.
23. Процесуальні строки.
24. Судові виклики і повідомлення.
25. Судові витрати.
26. Звернення до адміністративного суду. Позовна заява.
27. Заходи процесуального примусу.
28. Забезпечення позову.
29. Підстави залишення позовної зави без руху, повернення позовної заяви.
30. Відмова у відкритті провадження в адміністративній справі.
31. Розгляд адміністративних справ у порядку спрощеного позовного провадження.
32. Підготовче провадження.
33. Розгляд адміністративних справ у порядку загального позовного провадження.
34. Закриття провадження у справі, наслідки закриття провадження у справі.
35. Залишення позову без розгляду.
36. Особливості розгляду типових справ.
37. Особливості розгляду зразкових справ.
38. Судові рішення в адміністративних справах.
39. Повноваження суду при вирішенні справи.
40. Перегляд судового рішення в адміністративній справі.
41. Апеляційне провадження.
42. Підстави для скасування судового рішення повністю або частково та ухвалення нового рішення у відповідній частині або зміни рішення.
43. Сутність неправильного застосування норм матеріального та процесуального права.
44. Судові рішення суду апеляційної інстанції.
45. Касаційне провадження.
46. Залишення касаційної скарги без руху, повернення касаційної скарги.
47. Відмова у відкритті касаційного провадження.
48. Касаційний розгляд.
49. Повноваження суду касаційної інстанції за наслідками розгляду касаційної скарги.
50. Судові рішення суду касаційної інстанції та порядок їх прийняття.

51. Перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами.
52. Підстави перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами.
53. Підстави перегляду судових рішень за виключними обставинами.
54. Порядок і строк подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами.
55. Порядок здійснення перегляду судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами.
56. Судове рішення за наслідками провадження за нововиявленими або виключними обставинами.
57. Судові рішення, які виконуються негайно.
58. Порядок виконання судових рішень в адміністративних справах.
59. Звернення судового рішення до виконання.
60. Судовий контроль за виконанням судового рішення.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО»

1. Цивільне право, як приватне право. Предмет цивільного права. Місце цивільного права в системі галузей права.
2. Метод цивільно-правового регулювання. Принципи цивільного права. Система цивільного права.
3. Загальна характеристика джерел цивільного права. Судова практика та договір як джерела цивільного права. Дія актів цивільного законодавства в часі, просторі та за колом суб'єктів.
4. Цивільно-правові норми: поняття, види.
5. Поняття цивільного правовідношення. Елементи цивільного правовідношення. Види цивільних правовідносин.
6. Суб'єкти цивільних правовідносин. Об'єкти цивільних правовідносин.
7. Зміст цивільних правовідносин. Поняття та зміст суб'єктивних прав та обов'язків.
8. Підстави виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин.

9. Поняття фізичної особи. Цивільна правоздатність та дієздатність фізичної особи. Ім'я, місце проживання фізичної особи та їх цивільно-правове значення.

10. Фізична особа – підприємець. Принципи та умови здійснення підприємницької діяльності фізичною особою. Цивільно-правова відповідальність фізичної особи-підприємця.

11. Обмеження цивільної дієздатності фізичної особи. Визнання фізичної особи недієздатною. Опіка та піклування.

12. Підстави, порядок та правові наслідки визнання фізичної особи безвісно відсутньою та оголошення її померлою.

13. Поняття та ознаки особистих немайнових прав фізичної особи, їх класифікація.

14. Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи.

15. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи.

16. Класифікація юридичних осіб. Види (форми) юридичних осіб. Юридичні особи приватного права та юридичні особи публічного права.

17. Створення, державна реєстрація юридичної особи. Припинення юридичних осіб, їх реорганізація та ліквідація.

18. Поняття та види об'єктів цивільних прав. Речі як об'єкти цивільних прав. Поняття та класифікація речей.

19. Поняття, групи та види цінних паперів як об'єктів цивільних прав. Грошові кошти.

20. Дії, послуги як об'єкти цивільного права. Нематеріальні блага як об'єкти цивільних прав.

21. Поняття здійснення цивільних прав та виконання цивільних обов'язків. Межі здійснення цивільних прав. Зловживання правом.

22. Захист цивільних прав та інтересів судом та іншими суб'єктами.

23. Поняття, ознаки та функції цивільно-правової відповідальності. Підстави та умови цивільно-правової відповідальності. Цивільно-правова відповідальність без наявності вини, звільнення від відповідальності.

24. Поняття та визначення строку та терміну. Види цивільно-правових строків та термінів. Поняття, значення і види дії позовної давності, її перебіг та обчислення.

25. Поняття, ознаки та види правочинів. Форми правочинів.
26. Загальні вимоги, додержання яких є необхідним для дійсності правочину. Нотаріальне посвідчення правочину. Державна реєстрація правочину. Правочини, щодо яких правові наслідки пов'язуються з настанням певної обставини (відкладальна, скасувальна обставина).
27. Правові наслідки недодержання сторонами вимог закону при вчиненні правочину. Відмова від правочину. Недійсність правочину. Правові наслідки недійсності правочину, його частини. Окремі види недійсних правочинів.
28. Поняття, підстави та види представництва. Правовідносини представництва, передоручення. Правочини, які може вчиняти представник, правові наслідки вчинення правочину представником.
29. Представництво за довіреністю. Поняття, форма довіреності.
30. Поняття власності. Право власності та його місце в системі речових прав. Об'єктивне та суб'єктивне право власності. Зміст права власності.
31. Суб'єкти та об'єкти права власності. Види та форми власності і в Україні.
32. Право спільної власності.
33. Загальні засади здійснення права власності. Право господарського відання і право оперативного управління як засоби здійснення права власності.
34. Загальні положення про набуття права власності. Момент набуття права власності. Вторинні (похідні) способи набуття права власності.
35. Первісні (первинні) способи набуття права власності, загальні та спеціальні підстави набуття права власності.
36. Підстави припинення права власності.
37. Поняття та види інших речових прав, їх ознаки. Речові права на чуже майно. Сервітут. Емфітевзис та суперфіцій.
38. Співвідношення права власності та інших речових прав. Право володіння чужим майном.
39. Загальні засади захисту права власності. Система цивільно-правових засобів захисту права власності. Визнання права власності. Відкаційний позов. Негаторний позов.
40. Поняття та види інтелектуальної власності.

41. Право інтелектуальної власності та його відношення до речового права. Суб'єкти, об'єкти та підстави виникнення права інтелектуальної власності.
42. Зміст права інтелектуальної власності.
43. Здійснення права інтелектуальної власності. Захист права інтелектуальної власності.
44. Поняття та види зобов'язань, система зобов'язального права.
45. Підстави виникнення зобов'язань. Елементи зобов'язань. Множинність сторін, її види.
46. Зміна зобов'язання. Заміна сторін у зобов'язанні.
47. Поняття договору в цивільному праві. Класифікація договорів.
48. Зміст та форма договору. Поняття та стадії укладення договору.
49. Поняття та загальні принципи виконання зобов'язань.
50. Загальна характеристика підстав (способів) припинення зобов'язань. Підстави та порядок припинення договору.
51. Відповідальність за порушення зобов'язань.
52. Загальна характеристика видів (способів) забезпечення виконання зобов'язань, їх ознаки, види. Притримання.
53. Неустойка як вид забезпечення виконання зобов'язань.
54. Поручка і гарантія як види забезпечення виконання зобов'язання.
55. Завдаток: поняття, функції, співвідношення з авансом. Застава: поняття, види, підстави виникнення.
56. Загальна характеристика договору купівлі-продажу та його види.
57. Договір дарування: поняття, ознаки, види, сфера застосування.
58. Договір ренти. Договір довічного утримання.
59. Загальна характеристика договору найму (оренди). Договір прокату. Договір найму (оренди) транспортного засобу.
60. Договір найму (оренди) земельної ділянки. Договір найму будівлі або іншої капітальної споруди.
61. Договір лізингу та його види. Договір позички.
62. Поняття договору найму (оренди) житла та його види, підстави укладання та припинення. Правове становище сторін.

63. Поняття та види договорів про виконання робіт. Загальна характеристика договору підяду.
64. Договір побутового підяду. Договір будівельного підяду.
65. Договір підяду на проведення проектних та пошукових робіт. Договір на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт.
66. Поняття та види послуг. Загальна характеристика договору про надання послуг. Класифікація договорів про надання послуг.
67. Зміст договору про надання послуг та його виконання. Відповідальність виконавця за порушення договору про надання послуг. Розірвання договору про надання послуг.
68. Договір доручення. Агентський договір.
69. Договір комісії. Договір консигнації.
70. Договір управління майном.
71. Договір перевезення та його види. Характеристика окремих видів договорів перевезення.
72. Договір транспортного експедирування.
73. Договір зберігання та його види.
74. Договір позики. Поняття та загальна характеристика кредитного договору, його елементи, права та обов'язки сторін.
75. Договір банківського рахунку. Поняття та загальна характеристика договору банківського вкладу (депозиту), права та обов'язки сторін.
76. Зобов'язання з розрахунків. Договір факторингу.
77. Страхові зобов'язання. Договір страхування.
78. Загальна характеристика договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності, їх види, вимоги до форми. Договір комерційної концесії.
79. Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності: поняття, види. Ліцензійний договір. Договір про передання виключних майнових прав ІВ, договір про створення за замовленням і використання об'єкта ІВ, інші договори. Договір про передачу «ноу-хау».
80. Договір про спільну діяльність. Договір простого товариства. Засновницький договір.
81. Публічна обіцянка винагороди без оголошення конкурсу та за результатами конкурсу.

82. Зобов'язання із вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення. Зобов'язання із рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи.

83. Загальні положення про відшкодування шкоди. Способи відшкодування шкоди, завданої майну потерпілого.

84. Підстави (умови) виникнення зобов'язання із відшкодування шкоди. Врахування вини потерпілого та матеріального становища фізичної особи, яка завдала шкоду при вирішенні питання про відшкодування шкоди. Відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки.

85. Характеристика окремих форм відшкодування шкоди. Відшкодування шкоди, заподіяної малолітньою, неповнолітньою, недієздатною, обмежено дієздатною особою.

86. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я, або смертю. Зобов'язання із відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт чи послуг.

87. Поняття та правова характеристика зобов'язання із набуття чи збереження майна без достатньої правової підстави. Відшкодування доходів від безпідставно набутого майна і витрат на його утримання.

88. Загальні положення про спадкування. Спадкування за заповітом.

89. Спадкування за законом.

90. Здійснення права на спадкування. Спадковий договір.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «ЦИВІЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО»

1. Цивільне процесуальне право як галузь права, його предмет метод та система. Місце цивільного процесуального права в системі права України.

2. Сутність цивільного процесу, його завдання і функції. Загальна характеристика видів проваджень та стадій цивільного процесу.

3. Поняття і види джерел цивільного процесуального права. Аналогія закону та аналогія права. Значення практики ЄСПЛ.

4. Цивільні процесуальні норми, їх структура, дія в часі, просторі та за колом осіб.

5. Поняття, система, значення і класифікація принципів

цивільного процесуального права.

6. Принципи цивільного процесу.

7. Поняття, ознаки і види цивільних процесуальних правовідносин.

8. Виникнення, розвиток, зміна і припинення цивільних процесуальних правовідносин;

9. Система і структура цивільних процесуальних відносин. Об'єкт і зміст цивільних процесуальних відносин, їх суб'єкти.

10. Суд як обов'язковий суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин. Правове положення суду. Склад суду.

11. Підстави для відводу судді. Порядок вирішення заяви про відвід судді. Відводи інших учасників цивільного процесу.

12. Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, її завдання та функції.

13. Особи, які беруть участь у справі, їх цивільні процесуальні права і обов'язки.

14. Сторони в цивільному процесі, їх процесуальні права та обов'язки. Цивільна процесуальна правоздатність і цивільна процесуальна дієздатність.

15. Цивільна процесуальна співучасть, її підстави та види. Процесуальні права і обов'язки співучасників.

16. Поняття належного та неналежного відповідача у цивільному процесі. Умови, процесуальний порядок та наслідки заміни неналежного відповідача.

17. Процесуальне правонаступництво у цивільному процесі (поняття та підстави). Порядок вступу в процес і правове положення правонаступника.

18. Треті особи в цивільному процесі, їх види та правове становище.

19. Процесуально-правовий статус інших учасників цивільного процесу (осіб, що сприяють здійсненню судочинства).

20. Представництво у цивільному процесі. Особи, які можуть бути представниками в суді. Межі повноважень представника і порядок їх оформлення.

21. Участь у цивільному процесі органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб.

22. Поняття цивільної юрисдикції. Предметна та суб'єктна юрисдикція, інстанційна юрисдикція. Наслідки порушення правил юрисдикції цивільних справ суду.
23. Поняття і види підсудності цивільних справ. Наслідки порушення правил підсудності.
24. Строки у цивільному процесі.
25. Судовий збір, порядок його сплати та звільнення від сплати судового збору у цивільному процесі. Підстави повернення судового збору.
26. Поняття та види судових витрат у цивільному процесі, їх розподіл між сторонами.
27. Судові виклики і повідомлення у цивільному процесі. Способи та порядок вручення судових повісток та повідомлень.
28. Заходи процесуального примусу у цивільному процесі.
29. Доказування в цивільному судочинстві: поняття, суб'єкти, предмет та засоби. Факти, які не потребують доказування.
30. Докази в цивільному судочинстві: поняття, види, допустимість. Забезпечення доказів.
31. Поняття та сутність позовного провадження. Поняття та елементи позову.
32. Види позовів. Об'єднання та роз'єднання позовів.
33. Пред'явлення позову. Форма та зміст позовної заяви. Підстави для залишення позовної заяви без руху та повернення її позивачу.
34. Процесуальний порядок відкриття провадження у цивільній справі. Підстави для відмови у відкритті провадження у справі.
35. Захист інтересів відповідача у цивільному процесі. Заперечення проти позову та їх види.
36. Зустрічний позов у цивільному процесі. Порядок і умови пред'явлення зустрічного позову.
37. Забезпечення цивільного позову. Підстави, види і процесуальний порядок забезпечення позову, заміни забезпечення позову та скасування заходів забезпечення позову.
38. Підготовче провадження як стадія цивільного процесу.
39. Процесуальний порядок розгляду судом цивільної справи по суті. Частини судового розгляду.
40. Зміна позову. Відмова від позову. Визнання позову.
41. Мирова угода у цивільному процесі.

42. Врегулювання спору за участю судді.
43. З'ясування обставин справи та дослідження доказів.
44. Поняття, підстави і процесуальний порядок відкладення розгляду цивільної справи в суді, зупинення та відновлення провадження у справі. Перерви в судовому засіданні.
45. Закінчення розгляду цивільної справи без ухвалення судового рішення: закриття провадження у справі, залишення заяви без розгляду (підстави, процесуальний порядок та правові наслідки).
46. Судові рішення першої інстанції у цивільному процесі: поняття, види, зміст. Вимоги, яким повинно відповідати судові рішення. Виправлення недоліків.
47. Поняття та особливості наказного провадження у цивільному процесі.
48. Судовий наказ у цивільному процесі, його зміст та законна сила. Скасування судового наказу.
49. Поняття та сутність окремого провадження, його загальна характеристика.
50. Особливості розгляду окремих категорій справ окремого провадження.
51. Умови та процесуальний порядок заочного розгляду справи у цивільному процесі. Порядок перегляду заочного рішення.
52. Поняття, форми та значення фіксування цивільного процесу. Зауваження щодо технічного запису судового засідання, протоколу судового засідання та їх розгляд.
53. Загальна характеристика апеляційного оскарження та перевірки судових рішень і ухвал. Повноваження апеляційного суду.
54. Загальна характеристика касаційного провадження. Повноваження суду касаційної інстанції.
55. Перегляд судових рішень за виключними обставинами.
56. Підстави та процесуальний порядок перегляду судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами.
57. Вирішення судом окремих питань, що виникають у виконавчому провадженні.
58. Провадження у справах про оскарження рішень третейських судів, оспорування рішень міжнародних комерційних арбітражів.
59. Особливості розгляду судами цивільних справ з іноземним елементом. Направлення судових доручень про надання правової допо-

моги до іноземного суду. Виконання в Україні судових доручень іноземних судів.

60. Визнання та виконання рішень іноземних судів, міжнародних комерційних арбітражів в Україні, надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО»

1. Поняття кримінального права, його предмет і метод.
2. Завдання та функції кримінального права.
3. Система кримінального права.
4. Поняття закону про кримінальну відповідальність, його ознаки та значення.
5. Тлумачення закону про кримінальну відповідальність: поняття, види та значення.
6. Чинність закону про кримінальну відповідальність в просторі та часі.
7. Поняття, ознаки та підстави кримінальної відповідальності.
8. Поняття та ознаки кримінального правопорушення.
9. Класифікація кримінальних правопорушень.
10. Поняття, елементи та ознаки складу кримінального правопорушення, його значення.
11. Об'єкт кримінального правопорушення: поняття, види.
12. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення: поняття, ознаки, значення.
13. Суб'єкт кримінального правопорушення: поняття, ознаки, види.
14. Обмежена осудність: поняття, ознаки, критерії, значення.
15. Неосудність: поняття, ознаки, критерії, значення.
16. Поняття суб'єктивної сторони кримінального правопорушення, її обов'язкові і факультативні ознаки та значення.
17. Класифікації складів кримінального правопорушення.
18. Вина: поняття та значення. Форми вини.
19. Умисел та його види.
20. Необережність та її види.
21. Поняття, види та значення стадій умисного кримінального правопорушення.
22. Закінчене кримінальне правопорушення. Момент закінчення кримінальних правопорушень із формальним, матеріальним та усиченим складом.
23. Готування до кримінального правопорушення і його види.

24. Замах на кримінальне правопорушення: поняття та ознаки.
25. Добровільна відмова при незакінченому кримінальному правопорушенні: поняття, ознаки, наслідки.
26. Поняття співучасті у кримінальному правопорушенні. Види співучасників.
27. Форми співучасті. Класифікація форм співучасті за об'єктивними та суб'єктивними ознаками.
28. Причетність до кримінального правопорушення. Види причетності.
29. Поняття та види множинності кримінальних правопорушень.
30. Поняття одиничного кримінального правопорушення. Види одиничних кримінальних правопорушень.
31. Поняття, ознаки та види повторності кримінальних правопорушень.
32. Поняття, ознаки та види сукупності кримінальних правопорушень.
33. Поняття та ознаки рецидиву кримінальних правопорушень.
34. Поняття та види обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння.
35. Необхідна оборона: поняття, підстави, ознаки та умови правомірності.
36. Уявна оборона: поняття, умови правомірності.
37. Крайня необхідність: поняття, ознаки, умови правомірності.
38. Поняття, підстави та правові наслідки звільнення від кримінальної відповідальності.
39. Класифікація видів звільнення від кримінальної відповідальності та їх значення.
40. Поняття, ознаки та мета покарання.
41. Класифікація покарань.
42. Обставини, які пом'якшують та обтяжують покарання.
43. Поняття та види звільнення від покарання та його відбування.
44. Звільнення від відбування покарання з випробуванням.
45. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання.
46. Звільнення від покарання на підставі закону України про амністію або акта про помилування.
47. Поняття, ознаки і значення судимості.
48. Поняття, мета та підстави застосування примусових заходів медичного характеру.
49. Види примусових заходів медичного характеру.
50. Поняття примусового лікування, підстави та умови застосування.

51. Поняття спеціальної конфіскації, випадки застосування.
52. Обмежувальні заходи, що застосуються до осіб, які вчинили домашнє насильство.
53. Види заходів кримінально-правового характеру, які застосовуються до юридичних осіб.
54. Звільнення від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру.
55. Види покарань, які застосовуються до неповнолітніх.
56. Поняття Особливої частини кримінального права та її значення.
57. Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади: аналіз юридичного складу злочину, кваліфікуючі ознаки.
58. Посягання на територіальну цілісність і недоторканість України: аналіз юридичного складу злочину, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.
59. Поняття вбивства та його види. Ознаки вбивства.
60. Поняття й види тілесних ушкоджень. Ступінь тяжкості тілесних ушкоджень. Критерії для визначення тяжкості тілесних ушкоджень.
61. Торгівля людьми: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.
62. Згвалтування: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.
63. Сексуальне насильство: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.
64. Розбещення неповнолітніх: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.
65. Порушення таємниці голосування: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.
66. Порушення недоторканості житла: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.
67. Ухилення від сплати аліментів на утримання дітей: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.
68. Крадіжка: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Відмежування від суміжних кримінальних правопорушень.
69. Розбій: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Відмежування від суміжних кримінальних правопорушень.

70. Шахрайство: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

71. Контрабанда: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

72. Незаконне полювання: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

73. Бандитизм: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

74. Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення. Спеціальні умови звільнення від кримінальної відповідальності.

75. Порушення вимог законодавства про охорону праці: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

76. Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

77. Незаконне заволодіння транспортним засобом: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Спеціальні умови звільнення від кримінальної відповідальності.

78. Хуліганство: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

79. Втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

80. Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки. Спеціальні умови звільнення від кримінальної відповідальності.

81. Незаконне переправлення осіб через державний кордон України: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

82. Підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

83. Несанкціоноване втручання в роботу інформаційних (автоматизованих), електронних комунікаційних, інформаційно-

комунікаційних систем, електронних комунікаційних мереж: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

84. Зловживання владою або службовим становищем: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

85. Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

86. Примушування давати показання: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

87. Дезертирство: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки.

88. Ухилення від військової служби шляхом самокалічення або іншим способом: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

89. Пропаганда війни: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення.

90. Порушення законів та звичаїв війни: аналіз юридичного складу кримінального правопорушення, кваліфікуючі ознаки.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «КРИМІНАЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО»

1. Поняття та завдання кримінального провадження.
2. Поняття та система засад кримінального провадження.
3. Поняття та класифікація учасників кримінального провадження.
4. Суд. Здійснення правосуддя судом.
5. Сторона обвинувачення.
6. Сторона захисту.
7. Потерпілий і його представник.
8. Інші учасники кримінального провадження.
9. Обставини, що виключають можливість участі в кримінальному провадженні.
10. Поняття доказів та їх класифікація.
11. Поняття і значення кримінального процесуального доказування.
12. Процесуальні джерела доказів та їх види.
13. Поняття процесуальних строків та їх класифікація.
14. Види процесуальних витрат.

15. Відшкодування (компенсація) шкоди: поняття, учасники, види.
16. Поняття, мета та види заходів забезпечення кримінального провадження.
17. Запобіжні заходи: поняття та види.
18. Поняття та значення досудового розслідування.
19. Загальні положення досудового розслідування.
20. Початок досудового розслідування.
21. Форми досудового розслідування: дізнання та досудове слідство.
22. Особливості спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень.
23. Особливості досудового розслідування кримінальних проступків.
24. Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану.
25. Поняття, види та система слідчих (розшукових) дій.
26. Вимоги до проведення слідчих (розшукових) дій.
27. Допит.
28. Пред'явлення для впізнання та його види.
29. Обшук та його види.
30. Огляд, його види та процесуальний порядок проведення.
31. Слідчий експеримент.
32. Освідування особи.
33. Підстави проведення експертизи.
34. Негласні слідчі (розшукові) дії: поняття, підстави проведення.
35. Види негласних слідчих (розшукових) дій та процесуальний порядок їх проведення.
36. Повідомлення про підозру: суть та значення.
37. Форми закінчення досудового розслідування.
38. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування.
39. Поняття, сутність і значення підготовчого провадження.
40. Загальні положення судового розгляду.
41. Особливі порядки провадження в суді першої інстанції.
42. Поняття та види судових рішень.
43. Сутність і завдання провадження в суді апеляційної інстанції.
44. Сутність і завдання провадження в суді касаційної інстанції.

45. Сутність і значення провадження за нововиявленими або виключними обставинами.
46. Поняття, завдання та значення виконання судових рішень.
47. Види особливих проваджень у кримінальному процесі.
48. Кримінальне провадження на підставі угод.
49. Кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення.
50. Кримінальне провадження щодо окремої категорії осіб.
51. Кримінальне провадження щодо неповнолітніх.
52. Застосування примусових заходів виховного характеру до неповнолітніх, які не досягли віку кримінальної відповідальності.
53. Кримінальне провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру.
54. Особливості кримінального провадження, яке містить відомості, що становлять державну таємницю.
55. Кримінальне провадження на території дипломатичних представництв, консульських установ України, на повітряному, морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором або з розпізнавальним знаком України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні.
56. Загальні засади міжнародного співробітництва у кримінальному судочинстві.
57. Міжнародна правова допомога при проведенні процесуальних дій.
58. Видача осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція).
59. Кримінальне провадження у порядку перейняття.
60. Визнання та виконання вироків судів іноземних держав та передача засуджених осіб.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ПРАВО»

1. Поняття, юридична природа, сфера дії та функції сучасного міжнародного публічного права, походження терміну “міжнародне право”.
2. Наукові періодизації історії міжнародного публічного права та теорії виникнення міжнародного публічного права.
3. Особливості стародавнього міжнародного права, міжнародне право періоду Середньовіччя та класичне міжнародне право.
4. Теорії співвідношення міжнародного публічного права та національного права, дія міжнародного права в національному праві.
5. Система й структура міжнародного публічного права.

6. Поняття, критерії відокремлення та види галузей і інститутів міжнародного публічного права.
7. Сутність явища фрагментації міжнародного публічного права.
8. Поняття, види, ієрархія та характерні риси норм міжнародного публічного права. Кодифікація норм міжнародного публічного права.
9. Поняття та види джерел міжнародного публічного права. Стаття 38 Статуту Міжнародного Суду ООН (Організації Об'єднаних Націй).
10. Міжнародний договір та міжнародний звичай.
11. Загальні принципи права як джерело міжнародного публічного права.
12. Рішення міжнародних організацій та міжнародних судових органів як джерела міжнародного публічного права.
13. Допоміжні засоби для визначення норм міжнародного публічного права.
14. Односторонні акти держав як джерело міжнародного публічного права.
15. Суб'єкти міжнародного публічного права: поняття, класифікація. Поняття та зміст інституту міжнародної правосуб'єктності.
16. Держава як суб'єкт міжнародного публічного права, міжнародна правосуб'єктність міжнародних організацій.
17. Міжнародна правосуб'єктність фізичних осіб.
18. Визнання у міжнародному публічному праві: поняття, юридична природа, форми, типи та засоби.
19. Визнання нових держав та урядів, інші види визнання у міжнародному публічному праві.
20. Поняття, підстави та об'єкт дії норм правонаступництва у міжнародному публічному праві.
21. Правонаступництво держав щодо міжнародних договорів, державної власності, архівів та боргів. Припинення існування СРСР та правонаступництво України.
22. Поняття та функції основних принципів міжнародного публічного права, їх природа та ознаки.
23. Класифікація та зміст основних принципів міжнародного публічного права.
24. Реалізація норм міжнародного публічного права, міжнародний правотворчий процес, його принципи та суб'єкти.
25. Поняття, форми, способи та механізм реалізації норм міжнародного публічного права.

26. Поняття, юридична природа та підстави для виникнення відповідальності за міжнародним публічним правом.
27. Протиправні діяння в міжнародному публічному праві та їх класифікація.
28. Суб'єкти та обставини, що звільняють від відповідальності в міжнародному публічному праві.
29. Види та форми відповідальності в міжнародному публічному праві.
30. Міжнародно-правові зобов'язання *erga omnes*.
31. Поняття, підстави, умови правомірності та механізм застосування санкцій та контрзаходів за міжнародним публічним правом. Санкції щодо РФ та персональні обмежувальні заходи.
32. Естопель у міжнародному публічному праві.
33. Підходи до кваліфікації Меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї 1994 р. (Будапештський меморандум) та її юридичні наслідки.
34. Питання громадянства в міжнародному публічному праві: правовий статус іноземців, апатридів, біпатридів, біженців, та право притулку.
35. Поняття та види територій у міжнародному публічному праві, склад та підстави зміни державної території. Державні кордони. Територіальні спори та претензії.
36. Правові режими Антарктики та Арктики.
37. Поняття, джерела та принципи права міжнародних договорів, сторони міжнародного договору.
38. Укладення, дія, дійсність, тлумачення та припинення міжнародного договору.
39. Поняття, джерела, принципи та система права зовнішніх зносин. Органи зовнішніх зносин держави.
40. Дипломатичне право, консульське право, право спеціальних місій, дипломатичне право міжнародних організацій.
41. Привілеї та імунітети у праві зовнішніх зносин.
42. Поняття, джерела та принципи права міжнародних організацій.
43. Поняття, ознаки та класифікація міжнародних міждержавних організацій. ООН (Організація Об'єднаних Націй), регіональні міжнародні організації та міжнародні неурядові організації.
44. Поняття, джерела, принципи та система міжнародного гуманітарного права.
45. Кваліфікація збройних конфліктів, в тому числі конфлікту на території України. Учасники збройного конфлікту.

46. Захист жертв війни за міжнародним правом. Засоби та методи ведення війни.

47. Поняття, джерела та принципи міжнародного кримінального права.

48. Міжнародні злочини, індивідуальна кримінальна відповідальність за міжнародним правом та міжнародний кримінальний процес.

49. Форми та напрямки міжнародного співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю, правова допомога та екстрадиція.

50. Поняття, джерела та принципи міжнародного морського права. Класифікація та юридичний статус морських просторів.

51. Поняття та джерела міжнародного повітряного та міжнародного космічного права.

52. Поняття, джерела, принципи та система міжнародного економічного права. Міжнародні економічні організації. Право СОТ (Світової організації торгівлі).

53. Регулювання діяльності транснаціональних корпорацій за міжнародним правом.

54. Юрисдикційні імунітети держав та їх власності.

55. Поняття, джерела, принципи та інституційний механізм міжнародного екологічного права.

56. Поняття, джерела та принципи права мирного вирішення міжнародних спорів.

57. Поняття міжнародного спору та класифікація мирних засобів вирішення міжнародних спорів.

58. Міжнародний Суд ООН (Організації Об'єднаних Націй). Регіональні й спеціальні міжнародні судові установи. Міжнародні арбітражні (третейські) суди.

59. Поняття, джерела та принципи права міжнародної безпеки.

60. Колективна безпека та миротворча діяльність, невоєнні аспекти міжнародної безпеки.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «МІЖНАРОДНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ»

1. Розвиток ідей про міжнародний захист прав людини.
2. Поняття, зміст та система міжнародно-правового захисту прав людини.
3. Природа та сутність прав людини. Універсальність прав людини.
4. «Покоління» прав людини та їх принципів відмінності.
5. Захист прав людини в діяльності Ліги Націй.
6. Захист прав людини в діяльності ООН.

7. Статут ООН та його роль у міжнародному захисті прав людини.
8. Загальна декларація прав людини 1948 р.
9. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р., Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права 1966 р.
10. Рада ООН з прав людини. Верховний Комісар ООН з прав людини.
11. Процедура 1235 та Процедура 1503.
12. Комітет із прав людини. Комітет із економічних, соціальних та культурних прав.
13. Комітет із ліквідації дискримінації щодо жінок. Комітет із ліквідації расової дискримінації.
14. Комітет із прав дитини.
15. Комітет проти катувань.
16. Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН).
17. Діяльність статутних органів Ради Європи у сфері захисту прав людини.
18. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р.
19. Здійснення захисту основних прав людини міжнародними механізмами та національними судами. Стаття 55 Конституції України.
20. Європейський суд із прав людини: структура та юрисдикція.
21. Процедура звернення до Європейського суду із прав людини.
22. Виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні.
23. Європейська соціальна хартія 1996 р. (переглянута) .
24. Комітет Ради Європи проти катувань.
25. Діяльність ОБСЄ в ділянці захисту прав людини («Московський механізм», Бюро з прав людини та демократичних інститутів, Комісар у справах національних меншин).
26. Міжамериканська система захисту прав людини.
27. Африканська система захисту прав людини. Субрегіональні системи захисту прав людини в Африці.
28. Арабська система захисту прав людини.
29. Захист прав людини в рамках АСЕАН (Асоціація держав Південно-Східної Азії).

30. Обсяг та складові права на життя. Зобов'язання держави щодо права на життя.

31. Практика Європейського суду з прав людини щодо права на життя (справа Макканн та інші проти Сполученого Королівства 1995 р.).

32. Обсяг та складові заборони катувань, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження чи покарання. Зобов'язання держави у цій сфері.

33. Практика Європейського суду з прав людини щодо заборони катувань, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження чи покарання (справа Сьорінг проти Сполученого Королівства 1989 р.).

34. Обсяг та складові права на свободу та особисту недоторканність. Зобов'язання держави щодо права на свободу та особисту недоторканність.

35. Практика Європейського суду з прав людини щодо права на свободу та особисту недоторканність (справа Харченко проти України 2011 р.).

36. Обсяг та складові права на повагу до приватного й сімейного життя, житла та кореспонденції. Зобов'язання держави щодо права на повагу до приватного й сімейного життя, житла та кореспонденції.

37. Практика Європейського суду з прав людини щодо права на повагу до приватного й сімейного життя, житла та кореспонденції (справа Класс та інші проти Німеччини 1978 р.).

38. Обсяг та складові права на свободу думки, совісті та релігії. Зобов'язання держави щодо права на свободу думки, совісті та релігії.

39. Практика Європейського суду з прав людини щодо права на свободу думки, совісті та релігії (справа Коккінакіс проти Греції 1993 р.).

40. Обсяг та складові права на свободу вираження поглядів. Зобов'язання держави щодо права на свободу вираження поглядів.

41. Практика Європейського суду з прав людини щодо права на свободу вираження поглядів (справа Лінгенс проти Австрії 1986 р.).

42. Обсяг та складові права на свободу зібрань та об'єднання. Зобов'язання держави щодо права на свободу зібрань та об'єднання.

43. Практика Європейського суду з прав людини щодо права на свободу зібрань та об'єднання (справа Веренцов проти України 2013 р.).

44. Обсяг та складові права на власність. Зобов'язання держави щодо права на власність.
45. Практика Європейського суду з прав людини щодо права на власність (справа Луїзиду проти Туреччини 1996 р.).
46. Обсяг та складові заборони дискримінації. Зобов'язання держави щодо заборони дискримінації.
47. Практика Європейського суду з прав людини щодо заборони дискримінації (справа Маркс проти Бельгії 1979 р.).
48. Обсяг та складові права на справедливий суд та на дієвий (ефективний) засіб юридичного захисту, зобов'язання держави у цій сфері.
49. Практика Європейського суду з прав людини щодо права на справедливий суд та на дієвий засіб юридичного захисту (справа Олександр Волков проти України 2013 р., Бурмич та інші проти України 2017 р.).
50. Правомірне обмеження прав людини.
51. Відступ держави від своїх зобов'язань у сфері прав людини за надзвичайних станів.
52. Захист прав осіб, що належать до національних та мовних меншин. Захист прав корінних народів. Стандарти ООН стосовно прав корінних народів.
53. Захист прав жінок. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 р.
54. Захист прав дітей. Конвенція про права дитини 1989 р.
55. Захист прав осіб із інвалідністю. Конвенція про права осіб з інвалідністю і Факультативний протокол до неї 2006 р.
56. Захист прав мігрантів, що працюють. Міжнародна конвенція про захист прав всіх трудящих-мігрантів та членів їх сімей 1990 р.
57. Захист прав біженців. Конвенція про статус біженців 1951 р.
58. Захист прав ув'язнених осіб. Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями 1955 р. Європейські пенітенціарні (в'язничні) правила (Рекомендація № R (2006)2 Комітету Міністрів держав-учасниць).
59. Захист прав пацієнтів. Конвенція про права людини та біомедицину 1997 р.
60. Міжнародний захист прав людини під час збройних конфліктів. Захист поранених і хворих, цивільного населення та військовополонених.

ПОРЯДОК ТА ФОРМА ПРОВЕДЕННЯ АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

Атестаційний екзамен для здобувачів вищої освіти освітньо-професійної програми «Право» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 081 Право галузі знань 08 Право відбувається відповідно до наказу ректора університету та у відповідності із затвердженим календарним планом підготовки і складання атестаційних екзаменів.

До складання атестаційного екзамену допускаються лише ті студенти, які виконали в повному обсязі навчальний план, склали екзамени з усіх передбачених навчальним планом дисциплін, мають відповідний рівень знань та отримали на екзаменах позитивні оцінки.

Студентам надається право вибору екзаменаційного білету, що містить 4 питання, на які необхідно дати словесну розгорнуту відповідь, і 120 тестових завдань (Додаток А).

Письмові відповіді на питання екзаменаційного білету повинні бути повними за змістом і водночас стислими за формою, логічними й аргументованими. Потрібно уникати загальних слів, бездоказових тверджень, тавтології, підміни спеціальних юридичних термінів загальноживаними словами тощо. Бажаним є аналітичний підхід до висвітлення змісту питань.

Виклад кожного питання пропонується будувати у такій послідовності. Висвітленню основного змісту питання може передувати коротка передмова, в якій зазначається значення змісту цього питання для системного опанування програми з відповідної навчальної дисципліни, формування правосвідомості і професіоналізму юриста. Далі необхідно подати повні, чіткі і коректні визначення базових категорій і понять, за допомогою яких буде розкриватися зміст питання. Якщо питання передбачає виклад класифікаційних схем (наприклад, види норми права чи форми державного правління), то спочатку необхідно подати повну класифікацію із вказівкою на класифікаційні ознаки, а вже потім характеризувати окремі види того чи іншого роду правових явищ. Матеріал, який має ілюстраційний характер, а також власне ставлення до тих чи інших проблем юридичної науки і практики варто подавати лише в кінці відповіді. Завершити відповідь на питання доцільно загальним підсумком (висновками, що завершують логічний ланцюг викладу матеріалу).

Головними критеріями оцінки відповіді на кожне питання є: 1) повнота і правильність (юридична коректність) відповіді; 2) точність

формулювань; 3) логічність викладу; 4) аналітичність і виявлення розуміння системних зв'язків у межах предмета дисципліни.

Для розв'язування тестів студенту необхідно:

- ознайомитися зі змістом (постановкою завдання) тесту та усвідомити до якої дисципліни і якого теоретичного розділу належить дана проблема;

- ознайомитися із можливими варіантами відповідей;

- здійснити пошук правильної відповіді шляхом виключення явно неправильних відповідей;

- співставити обрану відповідь з отриманими знаннями;

- вказати обрану відповідь (з номером питання) в екзаменаційній роботі.

Необхідно правильно, пропорційно розподілити час, відведений на екзаменаційну роботу, тобто зважити на обсяг і складність окремих питань Вашого екзаменаційного білету. Не слід забувати також про охайність оформлення відповіді, розбірливість почерку.

На проведення екзамену виділяється 3 години. Після проведення перевірки екзаменаційних робіт та визначення оцінки за екзамен, комісія оголошує результати екзамену, які є остаточними і перескладанню не підлягають.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

Оцінки за атестаційний екзамен виставляються колегіально з урахуванням думки усіх членів комісії. Результати атестаційного екзамену (додаток Б) визначаються оцінками за 100-бальною шкалою і національною шкалою та оголошуються після оформлення протоколів засідань екзаменаційних комісій в день складання екзамену або наступного дня (табл. 1).

Табл.1. Шкала оцінювання результатів атестаційного екзамену

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	Відмінно
82-89	B	Дуже добре
74-81	C	Добре
64-73	D	Задовільно
60-63	E	Задовільно достатньо
35-59	FX	Незадовільно з обов'язковою повторною перездачею

Якщо екзаменаційна робота студента оцінена комісією в 59 балів і менше, він отримує незадовільну оцінку і може перескласти екзамен лише через рік у визначений час роботи екзаменаційної комісії.

ДОДАТОК А
Зразок екзаменаційного завдання
ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ
Кафедра правознавства
Екзаменаційний білет № 1

для здобувачів вищої освіти освітньо-професійної програми «Право»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 Право галузі знань 08 Право

I. Теоретична частина

1. Романо-германська сім'я правових систем: загальна характеристика.
2. Центральні органи виконавчої влади: система, порядок утворення, повноваження.
3. Юридична особа: поняття, види, організаційно-правові форми.
4. Дисциплінарне стягнення: порядок накладення, оскарження та зняття.

II. Практична частина

Дайте відповіді на тестові завдання:

1. Які відносини становлять предмет правового регулювання конституційного права України як галузі права?

- A. Майнові відносини та пов'язані з ними немайнові відносини.
- B. Відносини між роботодавцем та робітником.
- V. Політичні та інші найважливіші суспільні відносини.
- Г. Суспільні відносини в сфері управління.

2. Яка з кваліфікуючих ознак конституційного права України дозволяє виділяти його з-поміж галузей національного права?

- A. Формальна визначеність.
- B. Спрямованість на досягнення певного правового результату.
- V. Імперативно-владний метод.
- Г. Можливість захисту приписів засобами державного впливу.

3. Чим підтверджується нормативна визначеність галузі конституційного права України?

- A. Предметом і методом.
- B. Принципами і функціями.
- V. Системою та джерелами.
- Г. Суб'єктами та об'єктами.

4. Який статус надається особі, котра не є біженцем відповідно до Конвенції про статус біженців 1951 року і Протоколу щодо статусу біженців 1967 року та Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», але потребує захисту, оскільки така особа змушена була прибути в Україну або залишитися в Україні внаслідок загрози її життю, безпеці чи свободі в країні походження через побоювання застосування щодо неї смертної кари або виконання вироку про смертну кару чи тортур, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання або загальнопоширеного насильства в ситуаціях міжнародного або внутрішнього збройного конфлікту чи систематичного порушення прав людини і не може чи не бажає повернутися до такої країни внаслідок зазначених побоювань?

- A. Нелегального мігранта.
- B. Внутрішньо переміщеної особи.
- V. Особи, які потребує тимчасового захисту.
- Г. Особи, яка потребує додаткового захисту.

5. Які види цивільних правовідносин визначають за критерієм їх об'єкта?

- A. Майнові та особисті немайнові.
- B. Абсолютні та відносні.
- B. Речові та зобов'язальні.
- V. Г. Прості та складні.

Директор ННЦДО

_____ Аліна ТКАЧЕНКО

Завідувач кафедри правознавства

_____ Галина ЛАВРИК

ДОДАТОК Б

ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ

Результати атестаційного екзамену

_____ (назва екзамену)
здобувача(чки) _____
_____ (прізвище, ім'я, по-батькові)
спеціальності _____
_____ (шифр, назва)
_____ ступінь _____
(молодший бакалавр, бакалавр, магістр)

№ з/п	Критерії оцінювання	Бали
1.	Теоретична частина (до 60 балів)	
2.	Практична частина (до 30 балів)	
3.	Додаткові запитання (до 10 балів)	
	Усього балів	
	Оцінка за національною шкалою	
	Оцінка за шкалою ЄКТС	

Підпис членів екзаменаційної комісії: _____ (підпис) _____ (ініціали, прізвище)
_____ (підпис) _____ (ініціали, прізвище)
_____ (підпис) _____ (ініціали, прізвище)
_____ (підпис) _____ (ініціали, прізвище)
_____ (підпис) _____ (ініціали, прізвище)

Протокол засідання ЕК № _____ від « _____ » _____ 20.. р.
Секретар ЕК _____
(підпис) (ініціали та прізвище)

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Програма атестаційного екзамену.....	8
<i>Конституційне право України</i>	8
<i>Адміністративне право</i>	20
<i>Адміністративне процесуальне право</i>	31
<i>Цивільне право</i>	41
<i>Цивільне процесуальне право</i>	59
<i>Кримінальне право</i>	71
<i>Кримінальне процесуальне право</i>	107
<i>Міжнародний захист прав людини</i>	137
Екзаменаційні питання з дисципліни «Конституційне право України».....	147
Екзаменаційні питання з дисципліни «Адміністративне право».....	149
Екзаменаційні питання з дисципліни «Адміністративне процесуальне право».....	153
Екзаменаційні питання з дисципліни «Цивільне право».....	155
Екзаменаційні питання з дисципліни «Цивільне процесуальне право».....	160
Екзаменаційні питання з дисципліни «Кримінальне право».....	164
Екзаменаційні питання з дисципліни «Кримінальне процесуальне право».....	168
Екзаменаційні питання з дисципліни «Міжнародне публічне право».....	170
Екзаменаційні питання з дисципліни «Міжнародний захист прав людини».....	173
Порядок та форма проведення атестаційного екзамену.....	177
Критерії оцінювання знань студентів.....	179
Додатки.....	180